

ОДБРАНА

СВЕЧАНА ПРОМОЦИЈА
НАЈМЛАЂИХ ОФИЦИРА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ЧУВАЈТЕ ЗАСТАВЕ
СЛАВЕ И ПОБЕДА

НОВО! НОВО! НОВО! НОВО!

„Прва књига у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914.“

КАКО се на питање узрока Великог рата гледало 1914, 1919, 1927, 1930, 1947, 1951, 1964, 1994. или данас?

КАКО се Србија нашла у ситуацији да најгласнији трендови ревизије данас буду исти као и гласови у медијима централних сила 1914. и 1941.

КАКО то да је за Европу био „најопаснији“ мали српски национализам и империјализам?

КАКВЕ су вредности у питању које дају за „морално право“ великима да окупирају, анектирају, „цивилизују“, а у исто време то право немају и мањи?

КАКО се то цео свет вратио политичким менталитетима од пре сто година?

ПОМЕНУТА СУ САМО НЕКА ОД ПИТАЊА КОЈА КЊИГА ПОКРЕЋЕ И НУДИ ОДГОВОРЕ

У продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд и продајној мрежи „Мој киоск“ широм Србије

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

И з л о ж б а

Лазарца Јовановић
(1886–1914)

Велика галерија Дома Војске Србије

20. август–20. септембар 2014.

Иванка Јевтовић

СЕЋАЊЕ
ТУГА
И
ЛЕПОТА

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

26. август – 20. септембар

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић

Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ месечно 160 динара. За претплатнике преко Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 216

Свечана промоција најмлађих официра Војске Србије

Снимио
Јово МАМУЛА

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 93

6

Свечана промоција најмлађих официра Војске Србије

ЧУВАЈТЕ ЗАСТАВЕ
СЛАВЕ И ПОБЕДА

Аеро-митинг „Вршац 2014“
БОГАТ ЛЕТАЧКИ
ДАН

26

Вежба *Здружени напор 2014*

ПРОВЕРА
ИНТЕРОПЕРАБИЛ-
НОСТИ

29

30

Вежба *Штит 4*

СЕРТИФИКАТ
ЗА СВЕТ

Реч уредника

- 13 Потписан Меморандум о сарадњи
Министарства одбране и НИС
**ПОВЕЋАЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ
САОБРАЋАЈА**
- 14 Министар Гашић на НАТО самиту у Велсу
СРБИЈА ПОУЗДАН ПАРТНЕР
- 16 Посета команданта Националне гарде Охаја
НОВЕ ОБЛАСТИ САРАДЊЕ
- 18 Промоција резервних официра Војске Србије
ЈАЧАЊЕ СТРОЈА ОДБРАНЕ
- 20 Донација Руске Федерације
МИГОВИ ПОНОВО ЛЕТЕ
- 22 Пуковник мр Милан Стевић,
начелник Војне гимназије
**ДЕВОЈЧИЦЕ СУ ОПЛЕМЕНИЛЕ
ШКОЛУ**
- 32 Радарско-метеоролошко одељење Мешовите
артиљеријске бригаде
ЈЕДИНСТВЕНО У ВОЈСЦИ
- 35 Обележен Дан војне полиције
ЕЛИТНА СНАГА
- 36 Павле Медаковић, диригент Ансамбла
„Станислав Бинички”
КАДА МУЗИКА ДОДИРНЕ СРЦЕ
- 42 Уз стогодишњицу Великог рата
ДЕЦА С ПРЕЗИМЕНОМ
- 45 Освајање Кармакчалана 1916. године
ОПОРАВЉЕНИ И ЈАЧИ

Девета по реду промоција најмлађих официра Војске Србије, испред Дома Народне скупштине, потврдила је да је то најлепша државна свечаност, манифестација посвећености професији и оданости отаџбини. Била је то још једна лепа слика младе војске, која с поносом наставља знање славних српских војсковођа, осавременењено за будуће изазове и претње, али једнако везано за свој народ, његову сигурност и слободу.

Млади потпоручници и потпоручнице, који су на еполете ставили прве официрске звездице, одавали су утисак чврстине, достојни да испуне позив председника Републике Томислава Николића да чврсто држе заставе на којима се, како је рекао, виде трагови борбе Србије за слободу, заставе изаткане од најфиније српске пређе, које су донеле слободу, идеал изнад свих идеала!

Устроју Војске Србије је 221 нови официр. Најуспешнији међу њима су Александар Боровчанин, први у рангу, Виктор Џасер Миленковић, други и Милица Радојковић, трећа по успеху у 135. класи и прва девојка која међу најбољима добија официрску сабљу. Одмах иза њих су најбољи потпоручници по видовима, у Копненој војсци Стефан Славковић и у ВиПВО Милош Милошевић, који су за остварене резултате награђени пиштољима.

Сви они поседују част српског официра, имовину која се тешко стиче, а која се не сме изгубити. И у годинама које следе они ће потврдити знања, личну спремност и очекивања, с којима их је на прве официрске дужности, испред професора Војне академије, испратио начелник генерал-мајор Младен Вуруна.

Млади официри улазе у строј војске која је ове године показала да свој народ неће оставити ни у каквој невољи. Даномоћна борба са воденом стихијом у мају, да се спасу животи и имовина, потврдили су и мотивисаност и спремност за најтеже задатке. Висока оспособљеност показана је на бројним вежбама у земљи и иностранству, где се видело да можемо да радимо заједно са најбољим армијама света.

Сертификате који то доказују стичу три декларисане јединице за учешће у мултинационалним операцијама, пешадијска чета, вод војне полиције и вод АБХО, које после четири године, две провере на националном и једне на међународном нивоу, пролазе финалну проверу у бази „Југ“.

Најуверљивија потврда обучености и професионализма долази из осам мировних мисија под окриљем УН и Европске уније, где су распоређени српски мировњаци. Наредних дана на дужност одлази нови тим за заштиту бродова у Индијском океану и нови вод на Кипар. А у новембру у мировне мисије УН и ЕУ у Централноафричкој Републици одлазе припадници медицинске струке и логистике, заједно са посматрачима и штабним официрима које ћемо имати у овим и мисији у Малију. Више од 500 припадника Војске Србије биће ове године у мисијама мира широм света. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

СВЕЧАНА ПРОМОЦИЈА НАЈМЛАЂИХ ОФИЦИРА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Чувајте заставе сла

– Држите чврсто заставе на којима се виде трагови борбе Србије за слободу. Чувајте их, изаткане су од најфиније српске пређе, у себи су носиле крв рањених и погинулих, очај и безнађе, спаљене домове, на немилост остављену децу и родитеље, а донеле су слободу, идеал изнад свих идеала – истакао је председник Србије Томислав Николић на свечаности испред Дома Народне скупштине

Испред Дома Народне скупштине, 13. септембра, свечано су промовисани најмлађи потпоручници Војске Србије. У присуству председника Србије Томислава Николића, председнице Народне скупштине Маје Гојковић, премијера Александра Вучића, министра одбране Братислава Гашића, начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића, гостију из иностранства, министара у Влади, представника верских заједница и војно-дипломатског кора акредитованог у нашој земљи, у

ве и победа

строј наше војске свечано је примљен 221 нови официр.

Најуспешније потпоручнике официрским сабљама наградио је председник Николић – Александра Боровчанина, првог у рангу, Виктора Цасера Миленковића, другог и Милицу Радојковић, трећу по успеху у 135. класи.

Министар Гашић уручио је пиштоље с посветом најбољим потпоручницима по видовима – у Копненој војсци Стефану Славковићу и у ВиП-ВО Милошу Милошевићу.

На одбрамбеном белему

Председник Србије Томислав Николић, обраћајући се младим официрима и гостима, подсетио је да нас сваког септембра на плато испред Дома Народне скупштине доводи снажна и искрена жеља – да ову нашу децу, младе официре, подржимо у часном и храбром опредељењу служења отаџбини као животном позиву.

– На понос својих родитеља и свих грађана Србије, с успехом су завршили најпрестижнију војну школу у региону, школу која је углед и висок рејтинг одавно завредила и на светској карти војних образовних институција. Зато Војна академија има за област образовања Републике Србије

7

Председник Србије Томислав Николић

Слика за цео свет

Председница Народне скупштине Маја Гојковић сваке године је пратила промоцију најмлађих официра Војске Србије, али јој је овогодишња посебно драга.

– Као председница српског парламента срећна сам што се манифестација одвијала испред куће грађана ове државе. Поносна сам на слику младе војске која је послата у државу и свет, јер су свечаности присуствовали читав дипломатски кор и бројне стране делегације. Послали смо позитивну слику паметних и младих људи који су спремни да служе отаџбини Србији – изјавила је Маја Гојковић.

исти значај какав Војска Србије има за стварање и очување државе Србије. Она постоји дуже од 160 година, од тада до сада њен први и основни задатак јесте стварање квалитетног официрског кадра – рекао је Николић.

Председник је такође навео да није лако уписати престижну војну школу, проћи тестове и пријемне испите, али да су млади официри храброст и личну чврстину показали тиме што су довољно веровали у себе, одважили се и пријавили за Војну академију.

– Ваше школовање трајало је четири године. Стекли сте знања и савладали вештине које најмлађи официри морају да поседују. Завршили сте тек један део школовања, а други ће да траје до краја службовања. У тај други део школовања улазите као свршени питомци животне школе, оне коју је најтеже изучити зато што се не учи само из књига, за коју је било потребно васпитање које се стиче

Академија за понос

Министар одбране Братислав Гашић рекао је после промоције да је снажни емотивни набој, који се осетио током промоције, на њега оставио најјачи утисак.

– За најмлађе официре у Војсци Србије ово је још један корак у каријери и степеник ка њиховом потпуном сазревању. Драго ми је да Војска Србије има оно што јој остаје и чиме се дичи, а то је Војна академија коју завршавају млади спремни да се суоче са свим проблемима у животу – рекао је министар Гашић.

од родитеља. Већ на својој првој официрској дужности, када као потпоручници у јединицама Војске Србије почнете да обављате дужности командира вода, суочићете се с изазовима и доносићете важне одлуке, од којих зависи успешно извршење постављеног задатка. То често подразумева и

одговорност за оно што нам је свима највредније, за животе људи који су под вашом командом – нагласио је шеф државе.

Потпоручницима је поручио и да ће имати прилику да се докажу у новој средини, у војничком колективу, у коме нема оне врсте сигурности и

права на давање погрешних одговора какве пружа учионица.

– Тамо, на полигонима и стрелиштима, у теренским условима, свака евентуална грешка скупо се плаћа. Стога је добра стручна припрема за бављење војничким занатом, какву сте добили на Војној академији, ваш

Најбољи: Александар Боровчанин, први у рангу, Виктор Цасер Миленковић, други и Милица Рагојковић, трећа по успењу

Најуспешнији по видовима – у Којненој војсци Стефан Славковић и у ВиПВО Милош Милошевић

Александру Боровчанину, првом у рангу, официрску сабљу уручио је председник Томислав Николић

Најбољем пошторучнику у Којненој војсци Стефану Славковићу поштом с поштом уручио је министар Брајислав Гашић

темељ на коме ћете самопрегорним залагањем у раду подићи чврсте зидове личног професионализма – нагласио је Николић.

Председник Републике подсетио је да Војска своје ресурсе користи на добробит грађана настојећи да им буде од помоћи у свакој невољи која их може задесити.

– Припадници Војске стали су на одбрамбени бредем у дословном смислу речи, супротстављали се воденој стихији у Шапцу, спашавали животе у Обреновцу, пружали помоћ у санирању последица. Кад год смо пострадалима у поплавама рекли да долази војска, уливали смо им наду, враћали осећај сигурности. Кроз славну историју до дана данашњег – Војска је увек уз свој народ! – рекао је Николић и нагласио да пут Србије ка придруживању Европској унији, као и тесна сарадња наше земље са свим државама с којима нас спаја доказано међусобно пријатељство, дају прилику официрима наше војске да се на професионалном нивоу сусретну са колегама из многих земаља које су од нас економски развијеније.

Председник Николић осврнуо се и на стогодишњицу од почетка Првог светског рата, истичући да се с поносом и дужним поштовањем сећамо се наших предака.

– Не чинимо то због неке неразумне опсесије прошлости, већ да бисмо боље разумели историју и предвидели будућност, да бисмо извукли ваљане поуке за будућност наше државе и народа. Зато држите чврсто заставе на којима се виде трагови борбе Србије за слободу. Чувајте их, изаткане су од најфиније српске пређе, у себи су носиле крв рањених и погинулих, очај и безнађе, спаљене домова, на немилост остављену децу и родитеље, а донеле су слободу, идеал изнад свих идеала – истакао је председник Србије Томислав Николић.

Честитајући најмањим официрима прве чинове, генерал-мајор Младен Вуруна, начелник Војне академије, истакао је да је Акаде-

Глумац Лазар Ристићовски интерпретирао је говор генерала Михајла Рашића, начелника Војне академије, чији су кадети и професори, заједно са осталим Српске војске стали на браник оштрабине

мија, високообразовна установа Универзитета одбране с вишедеценијском традицијом у образовању официра, ове године извршила све задатке.

Наследници знања славних војсковођа

– Класа коју данас промовишемо остварила је током школовања изузетно високу просечну оцену, коју одликују месеци проведени на обуци и у јединицама, бројна учешћа на спортским такмичењима у земљи и иностранству, мноштво међународних и јавних активности где су с поносом представљали нашу војску и земљу. Они су наследници знања славних војсковођа и професора Војне академије који смеју и могу све што Србија од њих буде тражила. Поседују част српског официра, имовину која се тешко стиче, а која се не сме изгубити. И у годинама које следе они ће потврдити знања, личну спремност и наша очекивања – истакао је генерал-мајор Младен Вуруна.

У традиционалном обраћању најбољег у класи, потпоручник Александар Боровчанин рекао је да је његова

Додела диплома

Начелник Војне академије генерал-мајор проф. др Младен Вуруна уручио је дипломе о стеченом звању официра Војске Србије кадетима и кадеткињама 135. класе Војне академије, док је кадетима рода авијације летачке знакове доделио командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране генерал-мајор Ранко Живак.

Најбољи кадети 135. класе Војне академије по рангу су Александар Боровчанин, просек 9,84, студијски програм Менаџмент у одбрани, модул пешадија, Виктор Џасер Миленковић (9,80) студијски програм Војно ваздухопловство и Милица Радојковић (9,70) студијски програм Логистика одбране, модул финансије.

Најбољи кадет у виду Копнене војске је Стефан Славковић са просеком 9,63, студијски програм Логистика одбране, модул финансије, а у ВиП-ВО Милош Милошевић, општи успех 9,00, студијски програм Војно ваздухопловство, пилот авиона.

Ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић уручио је награде најуспешнијим кадетима на студијским програмима, а продекан Војне академије пуковник проф. др Бобан Ђоровић доделио је награде за најбоље завршне радове.

Награду Фонда „Потпоручник Борко Никитовић“ најбољем кадету Војне академије у рангу, уручила је Зора Никитовић, мајка настрадаог потпоручника ЈНА Борка Никитовића.

Кадети 135. класе, њих 220, и један који је школовање завршио у Грчкој, остварили су просечну оцену на студијама 8,11. Четворогодишње школовање реализује се на акредитованим студијским програмима у пољу друштвено-хуманистичких, техничко-технолошких и природно математичких наука и прилагођено је највишим стандардима високог образовања.

генерација рођена и стасала у тешким временима, али да се тешким временима назире крај. Боровчанин је захвалио родитељима, старешинама и професорима на труду који су уложили у њихово образовање и васпитање и изразио наду да ће његова генерација бити достојан наследник предака и узор потомака.

Потпоручник Александар Боровчанин уручио је прелазну заставицу Кадетског пука кадеткињи 136. класе Бојани Регодић, која је у овом тренутку најуспешнија у својој генерацији.

Културно-уметнички део програма био је у знаку стогодишњице од почетка Великог рата. Глумац Лазар Ристовски интерпретирао је говор генерала Михајла Рашића, начелника Војне академије, чији су кадети и професори, заједно са остатком Српске војске стали на браник отаџбине. Драмски текст приредио је писац и академик Добрица Ћосић, поводом 160. годишњице војног школства у Србији.

Пре свечаног дефилеа, Гарда је извела егзерцир.

Плато испред Дома Народне скупштине надлетали су авиони и хеликоптери ВиПВО, а неколико тренутака пре но што су кадети 135. класе традиционално бацили увис своје

Остварени сан

Пилота хеликоптера Бојана Стојановића из Гаџиног Хана, који се једини у својој кући одлучио за официрски позив, цела породица је са поносом гледала на платоу испред Народне скупштине.

– После осам година војничког школовања, четири у Војној гимназији и четири на Војној академији, ово је најлепши дан за мене. Посебно сам срећан што сам на крају успео да будем пилот, а то је оно о чему сам још као дечак маштао. Данас су, коначно, моји снови постали јава – рекао је један од малобројних авијатичара у 135. класи.

– Од првог дана када сам крочила на Војну академију маштала сам о овом

дану. Како се осећам и колико сам срећна, није могуће описати речима – рекла је потпоручница Ивана Степанчевић са смера пешадије, чији су улазак у официрски строј дошли да прославе родитељи, пријатељи и супруг, такође потпоручник.

– Данас сам најсрећнији човек на свету, јер моја супруга данас завршава Академију – каже Миленко Степанчевић, који је прошле године на рамена окачио прве официрске звезде.

Уз младе потпоручнике, вернички пар Катарину Радовановић и Обрада Вукићевића, веселиле су се заједно обе породице, родбина и пријатељи, који су дошли да им по-

желе добродошлицу у официрски строј.

– Данас се завршава наше школовање, али почињу, надам се, успешне каријере свих нас. Четири године на Академији биле су сјајно искуство, које ће ми остати у најлепшем сећању – рекла је Катарина, која није прва жена официр у фамилији Радовановић. Њене рођаке Сандра и Маја, такође су део официрског строја наше војске.

– Данашњом промоцијом положили смо први животни испит, а пут смо стекли знање и снагу за оне који нам тек предстоје – рекао је Обрад, додајући да се он увелико спрема за свој следећи испит, женидбу.

шапке, плато је надлетео МиГ 29. Пилот мајор Дејан Јанковић честитао је најмлађим колегама прве официрске чинове и пожелео им да достојно служе отаџбини.

На свечаности су наступили Репрезентативни оркестар Гарде и Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“. Представљене су и официрске, под-официрске и војничке униформе из Првог светског рата, као и пуковске заставе које је 1911. године српској војсци уручио краљ Петар Први Карађорђевић. ■

Новинари и фоторејортери
ОДБРАНЕ

Радост најближих

Потпоручнице 134. класе дошле су да још једном доживе промоцију, али овога пута не као део строја, већ са „оне стране оgrade“.

– Дошле смо због колегиница које су студирале с нама, а које ове године добијају своје прве звезде, потпоручница Слађане Мишић и Дијане Сарић. Врло добро знамо како се данас осећају, па смо дошле да те емоције поделимо с њима. Оно што их на првим официрским дужностима чека, остављамо им да саме открију – каже Ида Попеску, једна од десетак потпоручница старије класе које су биле у публици.

Тетка Александра Јовановића, потпоручника интендантске службе, већ годинама чека овај дан.

– Александар наставља традицију своје породице. Његов отац Предраг, такође је официр, а и његов деда био је војник и то Солунац – каже поносна тетка, једна од многобројних чланова породице Јовановић, који су из Пирота дошли како би славили са Александром.

И у „табору“ Станковића радост није мања. Син Немања, дипломирао је на смеру оклопних јединица, а како нам мајка Наташа открива, договор да Немања изабере војни позив био је заједнички.

– Планирали смо заједно ово још откад је уписао Војну гимназију. Тада је био млад, лак за обликовање, а војску смо видели као прилику за одлазак из скромне средине какво је Прокупље у неки други изазовнији и перспективнији живот. Искрено, није било лако. Отплакали смо сваки „Ластин“ аутобус који је тих дана кретао ка Београду, али на крају је све испало добро – истиче насмејана Наташа.

На промоцију су дошли и Милошевићи из Лознице да честитају Јованки Милошевић потпоручнички чин.

– Поносан сам на своју сестру. У нашој породици скоро сви су официри и због тога ми је драго што је она наставила нашу традицију – каже Јованкин брат Милош.

– Јованка је дедин понос и снага. Биће војник као ја, а ја сам вам бивши артиљерац – с поносом истиче Милан Милошевић.

Повећање безбедности саобраћаја

Министар одбране Братислав Гашић и генерални директор НИС Кирил Кравченко потписали су 9. септембра на аеродрому Батајница, Меморандум о сарадњи којим се обезбеђује повећавање безбедности у саобраћају и унапређује складиштење опасних материја. Потписивању Меморандума о сарадњи присуствовали су државни секретар Зоран Ћорђевић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић са сарадницима.

– Меморандум који смо потписали потврђује наше напоре у развоју сарадње са највећом компанијом у Србији, с компанијом која традиционално показује висок степен друштвене одговорности у побољшању безбедности у саобраћају и заштите животне средине. Меморандум потписујемо само дан после удеса цистерне с горивом и еколошке незгоде с пресипањем горива, што показује да напори на побољшању еколошке свести непрекидно трају. И Војска Србије и НИС стално истичу да способни кадрови и школовани људи могу да дају значајан допринос у остваривању

тог циља у корист и Војске и НИС – истакао је министар одбране Братислав Гашић.

Захваљујући на доприносу Војске у заједничком школовању кадрова НИС, генерални директор Кирил Кравченко је нагласио да НИС непрекидно унапређује безбедност у саобраћају, поклањајући пажњу заштити еколошке средине и бескомпромисном поштовању саобраћајних прописа, чиме је број саобраћајних незгода у тој компанији смањен за 60 одсто.

– Више од 400 наших возача проћи ће обуку у Војсци Србије, обуку високог нивоа и квалитета. То је почетак наше сарадње у заједничком оспособљавању људи који на својим редовним задацима дају велики допринос очувању еколошке средине и безбедности у саобраћају – рекао је Кравченко.

На крају је приказан део средстава и елемената заједничке обуке возача НИС која ће бити реализована у Војсци Србије. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

МИНИСТАР ГАШИЋ НА НАТО САМИТУ У ВЕЛСУ

Србија поуздан

Делегација Министарства одбране, предвођена министром Братиславом Гашићем, учествовала је на састанку у формату „НАТО + 24 партнера“, који је одржан у оквиру самита у Њу-порту, 4. септембра. Позив Братиславу Гашићу, који је први српски министар одбране који присуствује таквом скупу, представља потврду да Влада Србије у оквиру Програма „Партнерство за мир“ ужива статус поузданог, предвидивог и одговорног партнера и да је чврсто опредељена за сарадњу са свим државама и међународним организацијама које имају за циљ унапређење регионалне и глобалне безбедности.

Састанак на којем је министар Гашић учествовао посвећен је промоцији Иницијативе за интероперабилност партнера и „Платформи интероперабилности 2014–2015“. Учесници састанка су упознати да ће Србија, у складу са могућностима и капацитетима којима располаже Војска Србије, њеним тренутним задацима, као и безбедносном ситуацијом, у наредном периоду детаљно размотрити могућност да се ангажује у Платформи за интероперабилност.

На маргинама НАТО самита министар одбране састао се са бројним државницима и војним представницима. Уз актуелна питања регионалне сарадње, у разговорима је анализиран и ниво билатералне сарадње коју земље, чији

су они представници, имају са Србијом, као и каква је перспектива за унапређење те сарадње.

Програм „Партнерство за мир“ обезбеђује Србији да буде активни чинилац и да доприноси регионалној и светској безбедности, што уједно подржава и процес припрема за чланство у ЕУ. Учешћем у програму, Србији је олакшано и прихватање војних стандарда који се поштују не само међу чланицама НАТО, већ и у државама ЕУ које нису чланице Алијансе. Од посебне важности за Србију је учествовање у механизмима који обезбеђују припрему оружаних снага за мировне операције.

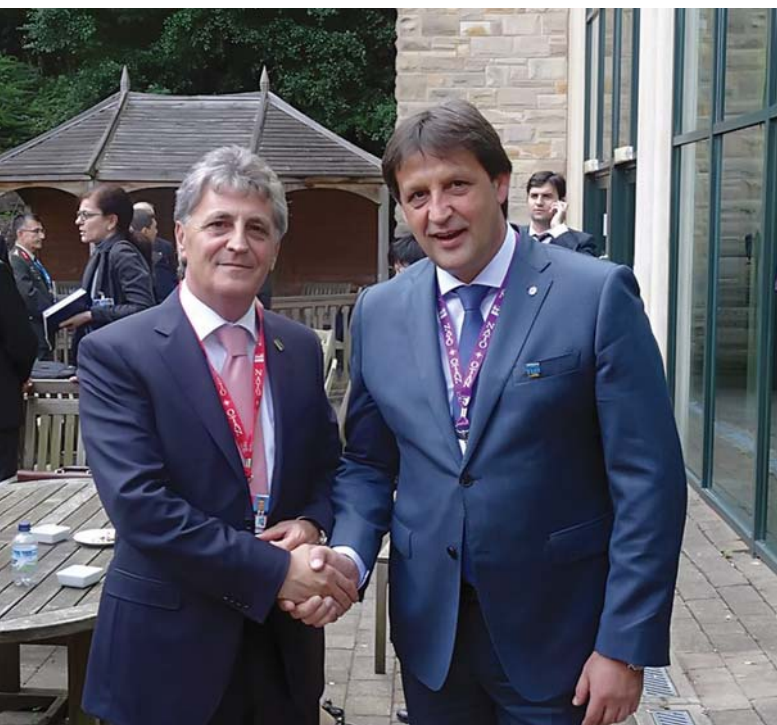
Ангажовање у „Партнерству за мир“ не коси се са проглашеном војном неутралношћу Србије, већ омогућава активну сарадњу са свим чланицама и партнерима НАТО, који треба да подрже реформу система одбране, доведу до усвајања општеприхваћених стандарда и унапреде наше одбрамбене капацитете.

НАТО самиту у Велсу, који је одржан под називом „Изградња стабилности у непредвидивом свету“, присуствовали су шефови држава, влада, министри спољних послова и одбране из више од 60 земаља, као и представници најзначајнијих међународних организација. Састанак представља један од најважнијих догађаја на међународној политичко-безбедносној сцени у 2014. години. ■

партнер

Српско-румунска сарадња

Министар одбране Братислав Гашић састао се на маргинама НАТО самита у Велсу са министром одбране Румуније Мирчом Душом. Министар Гашић захвалио је Румунији на подршци у процесу евроинтеграција и на помоћи током поплава. Тиме је још једном, како је наглашено, потврђено да две земље раде на стварању повољнијег окружења које би требало да обезбеди просперитет и развој.

Гашић и Душа анализирали су и резултате који су остварени у области одбране. Уз сарадњу у домену заједничких вежби и обуке, саобраћаја и транспорта и размену искуства у реформи система одбране, посебно су издвојени резултати у области војног ваздухопловства.

– Желимо да разменимо искуства која су румунски војници стекли и у борбеним групама ЕУ, али и она која се односе на представљање система одбране и у осталим структурама које функционишу у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике – истакао је министар Братислав Гашић.

Сарадња са Италијом

15

На састанку министра одбране Братислава Гашића са националним директором за наоружање Министарства одбране Италије, Енцом Стефанинијем издвојене су као тежишне области сарадње школовање и усавршавање, обука специјалних јединица и тимова за уклањање неексплодираних убојних средстава, ваздухопловство, обавештајно-извиђачке делатности и војномедицинска сарадња.

Закључено је да ће билатерално-одбрамбене консултације, планиране до краја године у Риму, допринети утврђивању смерница и даљим корацима сарадње као и усаглашавању Плана билатералне војне сарадње за 2015. годину.

Делегација Министарства одбране Италије посетила је и Војнотехнички институт где су им презентовани капацитети одбрамбене индустрије наше земље и развојни потенцијал. Током посете, предложен је и програм заједничких пројеката и представљене могућности заједничког наступа на трећим тржиштима. ■

М. КРСТОВИЋ

Посета делегације Камеруна

Делегација Оружаних снага Камеруна, коју је предводио начелник Генералштаба армијски генерал Мека Рене Клод, током посете Министарству одбране и Војсци Србије састала се са државним секретаром Зораном Ђорђевићем и начелником Генералштаба генералом Љубишом Диковићем.

На састанку са државним секретаром Ђорђевићем истакнуто је да би закључивање Споразума о сарадњи у области одбране створило правни оквир за сарадњу у свим областима од заједничког интереса, посебно имајући у виду да су билатерални односи две земље пријатељски.

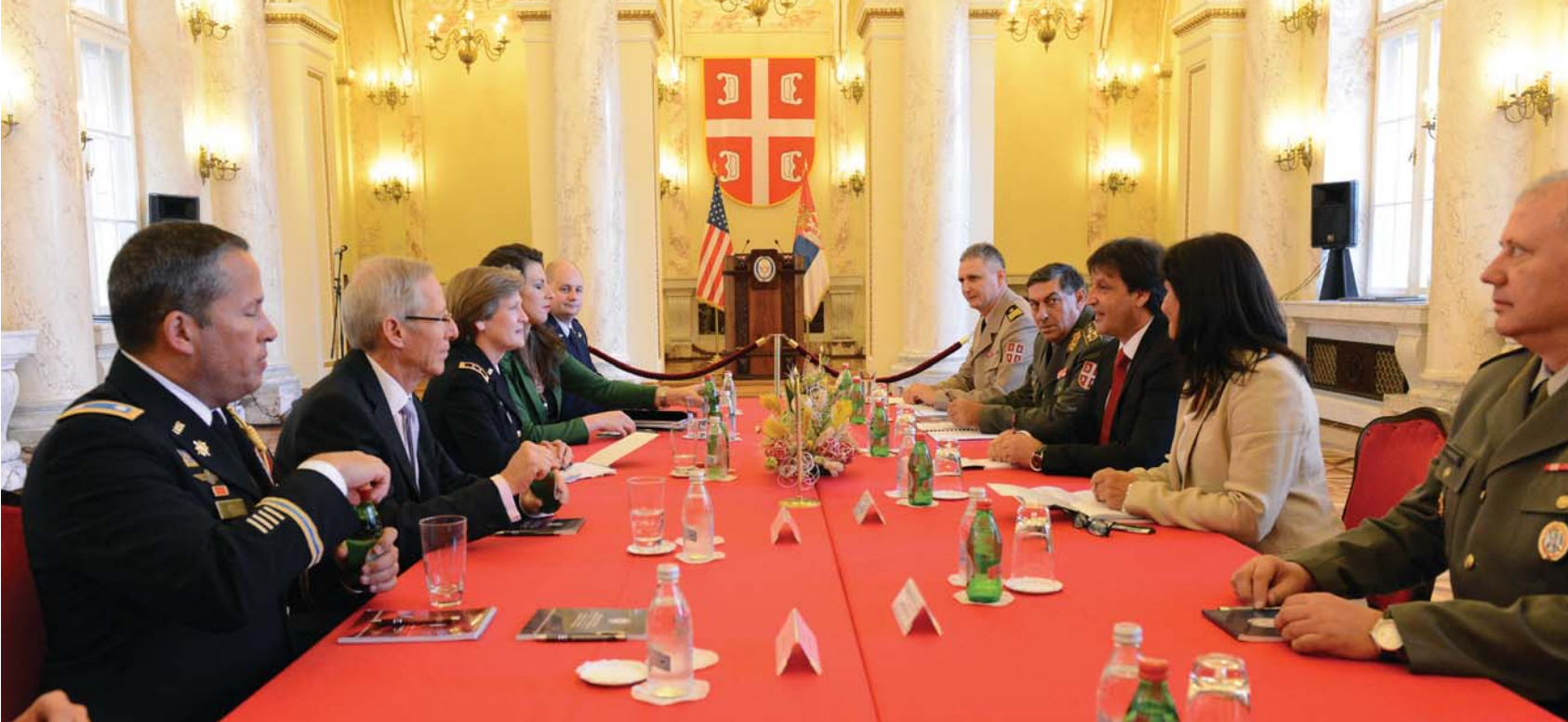
Државни секретар упознао је камерунску делегацију и са тренутним ангажовањем Војске Србије у мултинационалним операцијама Уједињених нација и Европске уније, као и о недавно донетој одлуци о учешћу у мировној и војној операцији у Централноафричкој републици.

На састанку начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића са делегацијом Министарства одбране Камеруна, било је речи о могућностима за успостављање конкретних облика сарадње у областима од обостраног интереса, с циљем јачања пријатељства народа двеју земаља.

Начелник Генералштаба истакао је да је Војска Србије заинтересована за сарадњу у области обуке, школовања и усавршавања, као и за војноекономску сарадњу.

Током посете Србији, делегација Министарства одбране Камеруна упознала се са производним капацитетима и могућностима наше одбрамбене индустрије. ■

ПОСЕТА КОМАНДАНТА НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ ОХАЈА

Нове области сарадње

Све развијенија сарадња и поверење успостављени су заједничким ангажовањем на обуци и вежбама, реализацијом пројекта „Хуманитарна асистенција“ и разменом искустава у многим областима

Министар одбране Братислав Гашић састао се са командантом Националне гарде Охаја генерал-мајором Дебором Ешенхурст са којом је констатовао да је билатерална војна сарадња Србије и САД најразвијенији део односа две земље.

Гашић и Ешенхурст анализирали су резултате Програма државног партнерства и сагласили се да би сарадња требало да буде настављена несмањеним интензитетом. Уз организацију бројних обука, вежби и семинара, приоритети су и наставак рада на пројекту развоја базе „Југ“. База би, према заједнички израђеном и усвојеном Мастер плану, од 2015. требало да почне да ради пуним капацитетом као Регионални центар за обуку јединица за мултинационалне операције. Србија, како је рекао министар Гашић, жели да настави са развојем базе у складу са усвојеном динамиком опремања и развоја до 2017. године.

Генерал-мајор Дебора Ешенхурст констатовала је да је претходна вежба „PLATINUM WOLF 14“ круна досадашње сарадње и заједничког рада на развоју базе. Саговорници су сагласни да ће и предстојећа вежба „PLATINUM WOLF 15“ бити одлична прилика за показивање резултата. Ешенхурст је истакла да ће Национална гарда Охаја и у наредном периоду наставити са подршком и помоћи Војсци Србије не само када је реч о даљем развоју базе, већ и у другим областима.

Обнова вртића и школе у Бујановцу

Командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Дебора Ешенхурст, у оквиру пројекта хуманитарне асистенције коју снаге Националне Гарде Охаја реализују са припадницима Војске Србије, обишла је у општини Бујановац два објекта предвиђена за обнову у 2015. години. Реч је о предшколској установи „Наша радост“ и Основној музичкој школи мултиетничких састава.

Носилац реализације предвиђених активности је Команда КоВ и 4. бригада. Радови на обнови поменутих установа предвиђени су за август следеће године.

На састанку је наглашено да је пројекат Хуманитарне асистенције, који обухвата реновирање једне предшколске установе и школе у Бујановцу, од великог значаја и да ће тиме додатно бити учвршћено пријатељство два народа.

У циљу подизања оперативних и функционалних способности Војске, министар одбране рекао је да би тежиште требало да остане на војно-војној сарадњи. Узлазни тренд сарадње могао би да буде остварен и када је реч о употреби јединица у ванредним и кризним ситуацијама, сајбер безбедности, свештеничких служби и војно-медицинској сарадњи, закључио је Гашић.

Министар одбране честитао је команданту Националне гарде Охаја недавно именоване на дужност председвајућег Асоцијације свих Националних гарди у САД, посеб-

но јер је реч о првој жени чина генерала на тој одговорној функцији.

Унапређење обуке

На састанку начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића са командантом Националне гарде Охаја генерал-мајором Дебором Ешенхурст, коме је присуствовао и амбасадор САД у Београду Мајкл Кирби, акценат је био на развоју базе „Југ“, повећању обима заједничких вежби и обуке и употреби војске у пружању помоћи становништву у случају природних катастрофа.

У наредном периоду треба размотрити могућност заједничких вежби медицинских тимова и наставити са пројектом „Хуманитарна асистенција“.

Генерал Диковић посебно је захвалио на донацији САД за потребе отклањања последица поплава у Србији. Честицао је генералу Ешенхурст на избору за председавајућу Асоцијације Националних гарди у САД, чиме је постала прва жена изабрана на ту дужност.

Током боравка у Србији генерал Ешенхурст посетила је Војномедицинску академију и Речну флотилу и присуствовала промоцији најмлађих официра Војске Србије испред Дома Народне скупштине. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Развој базе „Југ“

Вежби „Штит 4“ присуствовали су генерал-мајор Милосав Симиновић, заменик команданта Копнене војске и командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Дебора Ешенхурст.

Генерали Симиновић и Ешенхурст разговарали су у бази „Југ“ о достигнутом степену развоја тог стратешки важног војног објекта близу административне линије с Косовом и Метохијом, те о капацитетима Центра за обуку јединица за мултинационалне операције који се ту налази.

ВЕСТИ

17

ПОВОДОМ Дана кадровске службе, 1. септембра, заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је делегацију те службе, коју је предводио начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба генерал-мајор Слађан Ђорђевић. ■

ЗАМЕНИК начелника Генералштаба генерал-мајор Јовица Драганић разговарао је са нашим мировњацима који одлазе у мултинационалне операције УН у ДР Конго и на Блиски исток. Капетан Бојан Шнајдербек и заставник Миле Ступар наредних годину дана обављаће штабне дужности обавештајних специјалности у оквиру Команде бригаде „Исток“ у Конгу, а мајор Саша Вујчић наредних годину дана биће на дужности војног посматрача на Блиском истоку. ■

ДИРЕКЦИЈА за управљање пројектима Сектора за буџет и финансије организовала је Инфо дан – презентацију ЕУ и НАТО програма за припаднике система одбране. Инфо дан организован је с циљем да се повежу друге службе и службеници са запосленима у Министарству одбране, како би уз помоћ представљених програма унапредили знање и побољшали квалитет рада. ■

У ЦЕНТРУ за мировне операције одржан је „Курс за кључно особље јединица за учешће у мултинационалним операцијама“, који је отворио заменик начелника пуковник Никола Дејановић. Циљ курса, који је похађало 30 слушаца, је њихово оспособљавање за рад на кључним дужностима у јединицама Војске Србије одређеним за учешће у мултинационалним операцијама. ■

У ОРГАНИЗАЦИЈИ Одељења за развој психолошке делатности Сектора за људске ресурсе одржан је Лидерски курс за руководиоце организационих јединица Министарства одбране чији циљ је јачање капацитета запослених на руководећим позицијама. ■

НАЧЕЛНИК Одељења за цивилно-војну сарадњу у Генералштабу, пуковник Звонимир Пешић отворио је Курс из области цивилно-војне сарадње за функционалне специјалисте. Циљ петодневног курса је да се припадници Војске Србије и полазници из ресорних министарстава Владе оспособе за обављање послова функционалних специјалиста у органима цивилно-војне сарадње у мултинационалним операцијама. ■

СВЕЧАНОМ академијом у Дому Војске у Београду обележена је 21-годишњица рада Удружења војних пензионера Србије (УВПС). Тим поводом представљен је други том публикације о активностима Удружења од 2003. до 2013. године. ■

У ОРГАНИЗАЦИЈИ Централне логистичке базе, у касарни „Кнежевац“ у Београду изведена је противпожарна вежба, уз учешће ватрогасног вода Гарде и Ватрогасног савеза Београд. ■

ПРИПАДНИЦИ Гарде Војске Србије, у оквиру акције „Војни лекар на селу“, обишли су мештане села Брезјак у општини Лозница, у којем су војни лекари прегледали око 100 становника овог села. ■

ПРОМОЦИЈА РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Јачање строја одбране

Првој тројци у рангу, Драгану Станару, Милошу Калању и Павку Копривици, признања је уручио начелник Војне академије генерал-мајор Младен Вуруна

Свечаност поводом завршетка школовања слушаца за резервне офицере Војне и Војномедицинске академије генерације „март 2014“, одржана је 29. августа у касарни „Генерал Јован Мишковић“ у Београду. Њих 54, после шест месеци обуке, Указом председника Републике произведено је у чин потпоручника Војске Србије.

Обраћајући се присутнима, први у рангу са просечном оценом 10, резервни потпоручник Драган Станар, истакао је да му је изузетна част што је у прилици да говори у име колега и да је су управо они, као академска елита, „како мудрошћу, тако и мачем“, у обавези да буду први у одбрани и јачању своје земље.

Начелник Школе националне одбране пуковник Миле Јелић истакао је значај школовања резервних офицера за

систем одбране, а посебно за Војску Србије, с аспекта успешне попуне и припреме за одбрану земље.

– Извор наше снаге је у знању и светлој традицији наше војске, уз свест да је образовање главни покретач развоја система одбране наше земље. Значај резервних офицера је потврђен у прошлости, а потврђује се и данас – истакао је пуковник Јелић на свечаности. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимео Д. БАНДА

Војска поправља путеве

Припадници Треће бригаде Копнене војске, помоћу три инжењеријске машине и два моторна возила самоистоваривача, реконструишу пут и враћају водоток у корито у селу Казанска река у општини Мајданпек.

Приликом обиласка припаднике Војске Србије ангажованих на санирању последица поплава, министар одбране Братислав Гашић разговарао је и са мештанима околних села, истичући да је Војска активна у санацији три километра пута на захтев Привременог органа општине Мајданпек.

– Очекујем да у наредних двадесет дана стање у селу буде стабилизовано. Има деце која нису могла да крену у школу 1. септембра и жао ми је због тога. Били смо ангажовани у Крупњу, Бајиној Башти, Обреновцу и широм Србије, тако да нисмо раније могли да пошаљемо наше инжењеријске јединице у ово село – навео је министар Гашић и додао да Војска помаже када добије одговарајући захтев локалних самоуправа и да је увек на услузи грађанима Србије.

Ускоро ће започети радови у близини ХЕ „Ђердап“, у селима Рудна глава, Тополница и Копана главница, која су такође погођена поплавама. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Акција добровољног давања крви

У акцији добровољног давања крви, коју су организовали Министарство одбране и Војска Србије, први је, у трансфузиолошком аутобусу Института за трансфузиологију и хемобиологију Војномедицинске академије, крв дао министар одбране Братислав Гашић.

– Ту смо да помогнемо нашим грађанима којима је крв неопходна, пре свега онима на Војномедицинској академији, а остатак јединица драгоцене течности предаћемо здравственим установама којима је потребна – истакао је министар Гашић и потврдио да је десети пут дао крв, те да му је посебно драго да помогне јер има „ретку крвну групу“.

Министар привреде Жељко Сертић рекао је да се одазвао акцији Министарства одбране јер нам је потребно заједништво да бисмо помогли коме треба, „али и да бисмо, на исти начин, солидарношћу, економски живот Србије извукли на правац који желимо“.

Крв је дало 126 припадника система одбране у аутобусу Института и 35 на ВМА, а међу даваоцима су и чланови колегијума министра одбране и начелника Генералштаба. ■

Посета војне делегације

Русије

Делегација Генералштаба Оружаних снага Руске Федерације, на челу са замеником начелника Главне оперативне управе, генерал-мајором Виктором Викторовичем Познихиром, боравила је у посети Управи за стратегијско планирање Министарства одбране Србије.

Делегацију Министарства одбране и Војске Србије предводио је генерал-мајор др Митар Ковач, начелник Управе за стратегијско планирање, а у разговорима је учествовао и генерал-мајор Душан Стојановић, начелник Управе за планирање и развој (Ј-5). Разматрана су питања из области методологије израде стратегијско-доктринарних докумената, методологије израде процене изазова, ризика и претњи безбедности Србије и стратегијског планирања. ■

Нови добровољци

У центрима за основну обуку у Сомбору, Ваљево и Лесковцу, 1. септембра примљени су војници на добровољно служење војног рока са оружјем. У наредних месец и по дана, војници свих специјалности проћи ће основну обуку, након чега ће обучавање наставити у центрима за специјалистичку обуку.

У септембарском упутном року, на добровољно служење војног рока са оружјем упућено је 510 кандидата, од њих 2.703 колико се пријавило, што износи 530 посто од плана пута.

У центре за обуку упућено је 450 кандидата, а одазвало се 448, док је на Курс слушалаца за резервне официре упућено 60 кандидата од којих се одазвало 58. На добровољно служење војног рока са оружјем упућено је 67 девојака, 45 у центре за обуку и 22 на Курс слушалаца за резервне официре. ■

Заједничка обука српских и руских падобранаца

У Ваздушнодесантној академији у Рјазању, 240 километара југоисточно од Москве, десет припадника Специјалне бригаде Војске Србије обучавало се од 15. до 30. августа на руском падобранском систему Д-10.

Након успешно завршене обуке на падобранском полигону, падобранци Војске Србије су заједно са кадетима Ваздушнодесантне академије извршили падобранске скокове и добили звање „десантик“.

Припадници Војске Србије ће заједно са колегама из ваздушнодесантних јединица Руске Федерације у октобру у нашој земљи извести тактичку вежбу с бојевим гађањем. ■

ДОНАЦИЈА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

МИГОВИ ПОНОВО ДЕТЕ

У хуманитарним пошлицама које је Руска Федерација авионима „Иљушин“ послала становништву поплавлених подручја у Србији су два комплекта великих мобилних генератора од којих сваки може да снабдева електричном енергијом једно село, затим 10 комплекта моторних пумпи, 10 преносних цистерни за воду, 200 термоса средњег капацитета и 50 великих термоса капацитета до 100 литара. Вредност донације је 23.000 евра. У првој пошлицы били су и акумулатори за авионе МиГ-29 и МиГ-21.

Представнике Министарства одбране Русије на аеродрому Батајница дочекао је министар одбране Братислав Гашић и захвалио председнику Русије Владимиру Путину и министру одбране Сергеју Шојгуу на пошлицы.

Министар Гашић је том приликом подсетио да је велики број земаља помогао Србији у санирању последица катастрофалних поплава, а приликом недавне посете Москви рекао је министру Шојгуу да још увек постоје велики про-

О санкцијама Русији се не размишља

На питање руског новинара да ли ће Србија увести санкције Руској Федерацији, министар Гашић је поновио принципијелни став Србије „да се у украјинској кризи инсистира на мирном решењу сукоба, као и свих сукоба у свету, и да се залажемо за суверенитет и територијални интегритет сваке чланице Уједињених нација“.

– Влада Србије не размишља о увођењу санкција Русији и тај став смо јасно пренели нашим партнерима на Западу – истакао је министар одбране Братислав Гашић и додао да је „Србија јако везана за Руску Федерацију са којом има јако добре, пријатељске, економске односе“ и подршку у питању решавања проблема Косова и Метохије.

блеми у отклањању последица и пружању помоћи становништву.

– Само десет дана после сусрета са министром Шојгуом стиже прва хуманитарна пошиљка, у којој је и део опреме коју је раније обећао заменик министра одбране господин Антонов на донаторској вечери у Москви – рекао је Гашић и истакао да ће помоћ бити упућена у два рејона најтеже погођена поплавама, а то су Обреновац и Крупањ. Агрегати и пумпе биће искоришћени пре свега за црпљење воде из басена Колубара, где је енергетски сектор угрожен јер од воде не може да се дође до угла.

Акумулатори на поклон

За авионе МиГ-29 и МиГ-21 стигли су акумулатори као део донација Руске Федерације.

„Ми смо расписали тендер, али председник Руске Федерације Владимир Путин лично је инсистирао да нам се то донира“, рекао је премијер Александар Вучић и захвалио председнику Путину на поклону.

Контроли акумулатора и полетању авиона МиГ-29 на аеродрому Батајница, 2. септембра, присуствовали су министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић.

Том приликом министар Гашић је истакао да, без обзира на рестриктивно финансирање, Војска Србије успева да технику одржи на високом нивоу, чувајући безбедност и обављајући у континуитету обуку пилота. Он је појаснио да је поступак набавке акумулатора на време спроведен, али није постојала сагласност руског Министарства за пројекат гаранције, уколико се акумулатори индијске компаније ставе на МиГ-ове.

– Цена индијских акумулатора, сходно закону о јавним набавкама, па и војне опреме, била је најбоља, али шта нам то вреди када не можемо да добијемо све остале сертифик-

Седница Колегијума министра одбране и начелника Генералштаба

На седници Колегијума министра одбране и начелника Генералштаба, који је одржан у Ваздухопловном заводу „Мома Станојловић“ у Батајници, теме су биле реализација организацијско-мобилизацијских промена у Војсци Србије у 2014. години, реализација Плана опремања средствима наоружања и војне опреме, проблеми у водоснабдевању војних комплекса у Нишу, Батајници, Сомбору, Краљеву, Сремској Митровици и на полигону „Никинци“, као и оптимизацији логистичке подршке.

кате који су нам били потребни – рекао је Гашић, додајући да се до помоћи која је стигла од руског председника дошло током разговора који је имао са министром Шојгуом пре десетак дана, а руска законска процедура је таква да о донацији само председник државе може да одлучи.

Одговарајући на питање новинара у вези набавке нових авиона и кредита о коме је раније било речи, министар Гашић је рекао да прво треба стабилизovati стање финансија у нашој земљи а „оног тренутка када Србији буде лакше са јавним финансијама и Војска Србије задовољиће свој део потреба.“

Генерал Диковић је појаснио „да и поред свих проблема са којима се сусреће наше ваздухопловство, нисмо били ни у једном моменту без контроле ваздушног простора.“ ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Даримир БАНДА

Девојчице су оплемениле школу

ПУКОВНИК МР МИЛАН СТЕВИЋ, НАЧЕЛНИК ВОЈНЕ ГИМНАЗИЈЕ

Први пут у историји једине средње војне школе у њеним клупама су, поред дечака, и девојчице. Шта се и колико променило њиховим доласком у једну од најелитнијих београдских гимназија?

Начелник Војне гимназије пуковник мр Милан Стевић и сам је, попут многих наставника те школе, некада био њен ученик. И баш њему је припала дужност, он каже и част, да први пут у историји једине средње војне школе, поред дечака, у школске клупе прими и девојчице. После тога, каже, више ништа није исто. У ствари, није се баш све променило. Војна гимназија, настала од некадашње славне Десете београдске гимназије, и даље је школа за изабране. За најамбициозније. Једино што више није школа само за јунаке, већ и за хероине. Део најмлађе 42. класе Војне гимназије чине и девојчице. Њих 31. Дечака је примљено 59. То, наравно, није једини, али је, свакако, један од разлога због којих поново, после само неколико месеци, разговарамо с првим човеком те, у сваком погледу, елитне војне школе.

Q Господине пуковниче, прошло је неколико дана од почетка школске године, за Војну гимназију свакако историјске. После више од 40 година њеног постојања, у клупама су и девојчице. Каква је атмосфера и како сте се снашли?

– Увек је почетак школске године, на неки начин, турбулентан. Ученици првог разреда традиционално

долазе у школу, односно у интернат, неколико дана пре других, да би имали времена за прилагођавање. Сви смо свесни да је одвајање од куће, посебно први пут, у почетку највећа мука. С обзиром на то да наставници и педагози Војне гимназије имају доста искуства у том погледу, најмлађе дечаке, а овог пута и тридесетак девојчица 42. класе, нисмо дочекали неспремни. Током тих седам дана прилагођавања једних на друге имали смо прилику да се боље упознамо, да деци објаснимо правила понашања и живота у интернату, да им приближимо обавезе које их очекују и покажемо да имају на кога да се ослоне и од кога да потраже савет кад им буде тешко. Живот у интернату има своја правила и законитости, на које се треба навићи. Ученицима ће у томе много помоћи педагози, психолози, разредне старешине, начелник класе, сваки наставник...

О С обзиром на долазак девојчица, да ли је било неких нејошних знања?

– Ове године примили смо 31 девојчицу и 59 дечака који чине 42. класу Војне гимназије. Њихов долазак показао је да су девојчице, можда, лакше од дечака поднеле одвајање од породице. Њихов долазак у интернат и формирање мешовитих одељења, у извесном смислу, већа је новина за особље Гимназије, него за ученике. За њих су мешовита одељења нешто природно, они су на то навикли у основној школи, тако да нису изненађени. Можда је сада мало теже дечацима из другог, трећег и четвртог разреда, који у својој класи нису имали девојчице, па су били, можда, мало бахатији, слободнији, сада сви више пазе на понашање, пристојнији су. Свакодневно примећујемо да је атмосфера много природнија, здравија, племенитија, дечаци су љубазнији, предусретљиви, пажљиви. Све то говори у прилог опредељењу и одлуци Министарства одбране да отворимо врата и девојчицама. Можда је то требало учинити и раније, ако не пре, онда кад смо на Војној академији примили прве кадеткиње. Но, никад није касно. Да бисмо их дочекали сасвим спремни, наши васпитачи, психолози и педагози посетили су београдске

О Кажете да сте школске педагоге и психологе посебно припремили за рад с девојчицама. Да ли то значи да, ипак, очекујете неке тешкоће у њиховом прилагођавању?

– За рад са девојчицама одређен је посебан педагог, Милијана Гаџун, која ће највише водити рачуна о њима, мада, наравно, неће запоставити ни остале ученике првог разреда, односно 42. класе. Ми традиционално велику пажњу посвећујемо васпитној функцији школе. Пошто ништа не препуштамо случају, спремни смо и за веће изазове, па и почетне тешкоће у сналажењу, како девојчица, тако и дечака. Сви наставници и педагози имају значајно искуство у васпитавању деце, код нас психолог и педагог нису судије, код њих се не одлази по казни, као што је то, често, случај у неким другим школама, већ по савет и помоћ, кад год дете осети потребу за тим. Поред тога, значајну улогу у васпитавању најмлађих ученика имају и начелник 42. класе и његов заменик, који су деци доступни у сваком тренутку. Они о њима брину у сваком погледу, и васпитном и образовном. Прва искуства стечена за ових пар дана, када је реч о ученицима првог разреда, посебно о девојчицама, заиста су позитивна. Задовољне су, немају озбиљнијих примедби, иако им смештај још није сасвим уређен, храна им се допада, прве бригае због одвајања од породице пребродиле су уз помоћ педагога, саопштили смо им наша очекивања, а оне су изразиле мишљење о својим могућностима, тако да се све полако уклапа. Имамо неколико ученица и ученика који се двоуме, којима је одвајање од породице и куће пало нешто теже, с тим се сусрећемо у свакој генерацији, али такве проблеме после неколико недеља заједничким снагама превазилазимо. Када све то имамо у виду, нема разлога да очекујем непредвиђене тешкоће у образовању и васпитавању најмлађе генерације ученика Војне гимназије.

домове ученика да поделе неопходна искуства у организацији живота и рада мешовитих генерација. Наравно да смо разговарали и с колегама из Академије, у којој се већ неколико година образују и кадеткиње, па и одакле имамо солидну причу, једино што су овде ученици млађег узраста. После свега, ми смо, у суштини, били спремни за пријем девојчица, тако да за сада нема проблема. Напротив, девојчице су се веома добро прилагодили интернатском начину живота, за њих ће ускоро бити спремне удобне трокреветне собе на четвртом спрату, с одвојеним и прилагођеним мокрим чвором и свим неопходним условима за удобан боравак. Оне су привремено смештене на петом спрату, али већ за месец дана биће распоређене спрат ниже, у делу који ће бити дотеран, срећен баш за њих и за оне које нам дођу следеће године.

О Како сте дочекали најмлађе првог школског дана?

– Школска година почела је 1. септембра, јутарњим скупом првака у кино-сали Војне гимназије, где сам им пожелео срећан почетак школовања и честитао што су успели да остваре своју жељу и упишу гимназију до чије је клупе, традиционално, тешко доћи. Рекао сам им да је и прошле године за упис владало огромно интересовање и да је за деведесет места у школским клупама у којима сада они седе конкурисало приближно две хиљаде кандидата. То је, рекао сам, најбољи показатељ њихове вредности и знања. И разлог због којег од њих и у наставку школовања очекујемо много. Иначе, они су, заиста, дивна деца. Захваљујући изузетно квалитетној и бескомпромисној селекцији примили смо „крем“ прошлогодишњих осмака, најбоље од најбољих, и верујем да ћемо имати изузетно јаку генерацију, сличну последњим. По постигнутом просечном успеху неколико последњих генерација је боље од ранијих, што сведочи о квалитету селекције и спроведених пријемних испита, који су у Војној гимназији нешто тежи него у осталим средњим школама. За пријем ове генерације израдили смо посебно „тежак“ пријемни тест из математике и

српског језика, а имали смо и квалитетну проверу физичких могућности деце, тако да смо могли да изаберемо дечаке и девојчице заиста високих квалитета, од којих много очекујемо.

Одакле долазе ученици 42. класе Војне гимназије?

– Деца су из свих крајева Србије, можда је нешто више девојчица из Војводине и Београда, али то је незнатно, постоји квалитетна дисперзија баш према свим крајевима Републике. Пробали смо да урадимо анализу и по успеху, да видимо из којих делова земље долазе најуспешнији ученици. Показало се да су најбоље резултате на пријемном испиту из математике постигла деца из јагодинског краја. Некад је по успеху био познат Златиборски округ, или Пожега. Искуства потврђују да из Ниша стално долазе добри ђаци, што нас такође радује. Треба поново истаћи да смо изабрали и примили дечаке и девојчице који су показали највише знања и способности, који су постигли најбоље резултате на пријемном, тако да могу да кажем да су у 42. класи свакако неки од најбољих осмака у Србији.

ОПрошло је десетак дана од почетка школе. Да ли су обезбедени сви учбеници и други школски прибор?

– Наши ученици немају проблема с учбеницима и наставном литературом. Све је на време подељено, добили су свеске, оловке и други прибор, а на њима је само да уче. Све што им треба за остваривање нашег заједничког циља, а то јесте добар успех у школи и ваннаставним активностима, доступно им је, од кабинета и квалитетног учioniчког простора, до удобних и уредних соба. Имамо обезбеђен бежични интернет, добро опремљену библиотеку, организоваћемо велики број секција, свако ће моћи да нађе нешто што га интересује. Формирани су колективи и одељења, у сваком имамо исти број девојчица, отприлике по седам или осам, тако да су одељења равноправна, сличних могућности. Ускоро ћемо инсистирати и на међудодељенским такмичењима, на развијању такмичарског духа, што, по традицији, повољно утиче на заједнички успех. С друге стране, наше де-

О Радни дан у Војној гимназији испланиран је до дејаша. Да ли ће девојчице имати мало више слободног времена?

– Деца су равноправна у сваком погледу, осим у смештају. Рецимо да девојчице имају мало боље услове смештаја, уређенији мокри чвор и реновиране собе. Али што се рада тиче, нема попуштања. И дечаки и девојчице сређују своје собе и заједничке просторије, уређују круг, имају редарства, присуствују обавезним постројавањима... Сви знају правила живота у колективу, у интернату, почев од дневних обавеза, устајања и повечерја на време, обавезног учења, спортских активности, присуства на секцијама и изабраним факултативним предметима. Наш дневни распоред прилагођен је њиховој будућој професији, позиву ка којем су пријемом у Војну гимназију учинили први корак. Наставне и спортске обавезе су им, такође, једнаке. Кад је реч о правилима облачења нема неких притисака на девојчице, али одећа мора да буде уредна, дотерана, чиста и сређена. Нема униформи, али нема ни прекратких сукњица, мајица с бретелама, голих стомака и еластичних, уских и упадљивих хеланки. Култура одевања и понашања се подразумевају, правила треба да постоје као и у свакој озбиљној школи, одговорној према својим обавезама и генерацијама које васпитавају. Све је то део васпитне улоге, којој школа посвећује пажњу и због чега, између осталог, инсистирамо на интернатском смештају свих ученика, па и оних који долазе из Београда.

војчице нису једине у згради Војне гимназије јер је у њеном другом делу Спортска гимназија, у којој су девојчице, тако да ће се оне и међусобно упознавати и дружити, најпре, наравно, на паузама између часова.

О Војну гимназију карактерисало је обиље ваннаставних садржаја. Да ли је то и данас тако?

– Ваннаставне активности су део богате традиције Војне гимназије. Готово сваке године број секција, факултативних предмета и осталих ваннаставних садржаја је све већи, у складу с интересовањима генерација које долазе. Заступљени су сви колективни спортови, борилачке вештине, имамо богат избор друштвених и културно-уметничких садржаја, организујемо предавања из одређеног броја факултативних предмета. Искуства показују да су деца најинтересантније спортске активности, посебно поједине борилачке вештине, информатика и математика, рецитаторска и драмска секција... Могућности су огромне, тако да свако дете може да нађе оно што га интересује. Обавеза наших ученика је да учествују у некој спортској секцији и похађају бар један факултативни предмет. Доступни су им различити садржаји, од уметничких, ликовних или музичких. Код нас су веома активни извиђачи, наши математичари често побеђују на такмичењима различитих нивоа, запажени су и рецитатори... Од првог дана им говоримо да нема разлога за бригу, уз добар и организован рад може се постићи најмање врло добар успех, а они амбициознији ученици, којима је драже редовно него кампањско учење, релативно лако постижу одличан успех. Ученици који имају одличан и врло добар успех могу и у граду да тренирају шта год желе. И, што је такође важно, све активности су бесплатне, чак и ако их не реализују наши наставници, инструктори и тренери и ако се не одвијају у нашим просторима, него у граду, у неком од спортских клубова. Наравно, предуслов су добре оцене и испуњавање основног задатка, а то је учење и припремање за Војну академију.

О Нема сумње да је Војна гимназија „шешка“ школа, школа за изабране. Очекивани су успехи. Како их мотивишете?

– Мотивишемо их на различите начине. Многи од њих су у Војну гимназију дошли с циљем да касније постану пилоти, или војни лекари, да раде на неком од војних института... Најчвршће мотиве имају деца из војних породица, њима је посебно стало

да не разочарају своје очеве или старију браћу... Некима је мотив за учење и плата коју добијају, нешто већа за најбоље. Ученици 42. класе добијају око пет хиљада, најбољима је награда и неограничен излазак у град викендом и када немају наставне обавезе, а поред тога чешће имају прилику да учествују у излетима које организујемо готово сваке суботе или недеље. На крају, неки посебан мотив им и не треба, довољно је да извршавају своје обавезе у време обавезног учења, када им је доступна помоћ дежурних наставника и педагога, а онима који нешто пропусте да науче, или им неки предмет теже „иде“, помажу и бољи ученици.

О Који предмети су посебно захтевни у Војној гимназији?

– По традицији најтежи предмет у Гимназији је математика. И то тако и треба да буде. Математика је у основи сваке науке. На Војној академији пријемни је готово искључиво математика. Зато ми „држимо“ ниво наставе из математике, што нам је донело доста успеха на прошлогодњим такмичењима различитог ни-

воа. Интересантно је да су наши ученици, који су конкурисали за пријем у Академију, оформили и посебну листу успеха на пријемном испиту, њих 60 су остварили бољи успех на пријемном од 1.000 и више кандидата из грађанства. Информатика је такође предмет будућности, овде јој посвећујемо велику пажњу, као и страним језицима, посебно енглеском, што од нас тражи и Војна академија, која је поставила високе стандарде у знању енглеског, баш као и Војска у целини. На екскурзијама које организујемо може се запазити сјајно знање страног језика, то је и најбоља прилика да се ученици увере у корист знања и касније га уче још упорније и студиозније. Екскурзије су прилика и да се ученици упознају с другачијим светом, с културом и традицијом других народа, што је такође важно. Посвећујемо се и физичкој оспособљености – ово је једина школа у којој ученик може да падне на поправни из физичког. Постоје критеријуми и норме које треба испунити. Ко то не успе, иде на допунску наставу све док не положи и не покаже вештине које се захтевају.

О Желиш ли, за крај, да поручиш нешто ученицима школе коју си некада и сами похађали?

– Увек кажем да је у Војној гимназији све тако добро организовано да деца и уз просечан напор постижу натпросечне резултате. То је, свакако, заслуга наших наставника, педагога и психолога, начелника класа и свих који у овој школи брину о њеном угледу и успеху ученика. Али за то су заслужна и деца која овде долазе после ригорозне селекције и која и сама чине све да оправдају поверење и родитеља и наставника. Кад се интереси свих нас уједине, резултати не могу да изостану. Деца су свесна да овде чине само први корак ка будућој професији. Овде их упознајемо с позивом официра, с одговорностима, али и лепотама које та професија носи, свакако и с обавезама које намеће униформа. Деца знају да ће свој циљ остварити тек по завршетку Војне академије. А за њу се примају само најбољи. С поносом могу да кажем да је међу њима увек највише ученика наше гимназије. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Даримир БАНДА

АЕРО-МИТИНГ „ВРШАЦ 2014“

Богат летачки дан

Ваздухопловци Војске Србије учествовали су у статичком и динамичком делу манифестације која је, по лепом времену, привукла неколико хиљада гледалаца

На аеро-митингу „Вршац 2014“, одржаном 30. августа у оквиру обележавања 60 година Пилотске академије Контроле летења Србије и Црне Горе (СМАТСА), учествовало је и десет летелица Војске Србије, чиме је Министарство одбране, у циљу унапре-

ђења традиционално добре сарадње са Пилотском академијом, подржале прославу јубилеја и значајно допринеле атрактивности манифестације.

Аеро-митингу су присуствовали министар одбране Братислав Гашић, заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић и командант ВиГВО генерал-мајор Ранко Живак.

Манифестацију је отворила потпредседница у Влади Србије и министарка грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Зорана Михајловић.

– Диплома Пилотске академије СМАТСА цењена је у целом свету. У вршачкој Пилотској академији пилотски за-

нат савладало је 2.200 пилота који су возили авионе под заставама више од 30 земаља света. Од 1912. године до данас, ова академија је постала расадник пилота који су потврдили углед и квалитет кадрова школованих у Србији – рекла је Зорана Михајловић, поздрављајући учеснике аеромитинга.

Оцењујући учешће припадника Војске Србије на манифестацији, министар одбране Братислав Гашић је рекао да сарадња са Пилотском академијом представља потребу времена у коме живимо.

– Министарство одбране је помогло организацију овог митинга у циљу продубљивања сарадње са Пилотском академијом СМАТСА. Србија више нема простора да дуплира своје капацитете. Зато су нам овакве академије и школе веома битне. Прошле године су четири наша пилота овде завршила обуку. Заједнички рад у контроли неба над Србијом, наш у војном и СМАТСА у цивилном делу, јесте добар пример сарадње која значи обострану корист.

У акробатском програму Војска Србије је представила авион „ласта“ и хеликоптер „газела“, четири „галеба Г-4“

демонстрирала су ваздушну борбу, док су из авиона АН-26 групни падобрански скок извели припадници Специјалне бригаде и чланице „Удружења жена летача Србије“. У статичком делу аеро-митинга посетиоци су могли да виде и беспилотне летелице „врабац“ и „пегаз“.

Поред Војске Србије у летачком делу програма наступили су ваздухоплови Привредне авијације, Ваздухопловног савеза Србије, Пилотске академије и ултралаке летелице бројних аеро-клубова и приватника, заљубљеника у слободну пловидбу небеским просторством. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Пријем поводом војних празника

Заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је делегације артиљерије, интендантске, техничке и саобраћајне службе и војне полиције, поводом војних празника.

Делегацију војне полиције предводио је начелник Управе војне полиције бригадни генерал Дејан Јанковић, делегацију артиљерије – командант Мешовите артиљеријске бригаде пуковник Звонко Стојковић, делегацију техничке службе – директор Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“ пуковник Деспот Јанковић, саобраћајне службе – пуковник Чедомир Дупор из Управе за логистику и интендантске службе – пуковник Саша Петровић из Команде Копнене војске. ■

Посета инжињераца из Охаја

УДому ваздухопловства у Земуну одржан је скуп о размињању и брзој поправци оштећених полетно-слетних стаза и маневарских површина аеродрома.

На скупу су размењена искуства представника 333. инжињеријског батаљона и инжињераца из Националне гарде Охаја, Марка Шнајдера и Трависа Мекбрајда, који су у радној посети команди и јединицама ВиПВО.

Америчке колеге поздравио је потпуковник Жељко Жигић, референт инжињерије у Команди ВиПВО, а мајор Драган Ивезић, командант 333. инжињеријског батаљона из састава ВиПВО, упознао их је са задацима те јединице.

Током посете инжињерци из Охаја посетили су и 98. ваздухопловну бригаду и аеродром Лађевци. ■

Војни оријентирци на Светском војном првенству

Репрезентација Министарства одбране и Војске Србије учествовала је на 47. Светском војном првенству у оријентирингу у аустријском граду Гисингу. Укупно 177 такмичара из 28 репрезентација оружаних снага света надметало се у дисциплинама средња дистанца (6,3 километара), дуга дистанца (14 километара) и штафета (6,4 километара).

Војску Србије представљали су такмичари мајор Милован Милић и капетани Сениша Савић, Дејан Поповић, Слободан Ивковић, Ненад Митровић, Жељко Ђорић и Саша Војновић. ■

Војска Србије у мировним мисијама

Посланици Скупштине Србије потврдили су Одлуку о употреби и учешћу припадника Војске Србије у мировној операцији УН у Централноафричкој Републици и војној операцији ЕУ у Централноафричкој Републици у 2014. години.

Министар одбране Братислав Гашић рекао је да су српски мировњаци апсолутно безбедни у мисијама УН и ЕУ и подвукао да ће бити послати у западни део Централноафричке Републике где нема борбених дејстава.

У 2014. години више од 500 припадника Војске Србије учествоваће у 13 мировних мисија под покровитељством УН и ЕУ. Укупно 68 припадника Војске Србије, из медицинског састава и логистике, учествоваће у мировној операцији УН у Централноафричкој Републици. ■

Стање хидросистема Дунав–Тиса–Дунав

Ради увида у стање пловних путева Речна флотила извела је тродневно извиђање западног дела каналске мреже хидросистема Дунав–Тиса–Дунав. Оваква извиђања врше се периодично, на сваких неколико година. Поред тога, новопристиглим старешинама у Речну флотилу пружа се прилика да практично упознају специфичности пловидбе разгранатом каналском мрежом.

Извиђањем је обухваћено и стање постојеће инфраструктуре у захвату пловних путева, првенствено преводница, устава, мостова, проходност и пловност канала и квалитет њиховог одржавања. ■

Дружење са особама са инвалидитетом

Спортско-рекреативно удружење особа са инвалидитетом „Победник“, у сарадњи са припадницима Речне флотиле Војске Србије, организовали су на спортским теренима Другог речног одреда на Ушћу у Београду, манифестацију „Игре без граница и предрасуда“.

У спортском надметању у фудбалу, кошарци, боћању, пикаду, обарању руку и надвлачењу конопца, али и дружењу, учешће је узело око стотину и педесет учесника, међу којима су, осим особа са инвалидитетом и припадника Речне флотиле, били и пилоти 204. ваздухопловне бригаде, представници речне полиције и ученици Основне школе „Лаза Костић“ из Београда.

Циљ манифестације је, према речима председника удружења „Победник“ Момчила Савића, да се дружењем, игром и рекреацијом са особама са инвалидитетом пошаље порука да су они међу нама и да да смо ми уз њих. ■

Вежба
Здружени напор
2014

Провера интероперабилности

У организацији Европске команде Оружаних снага САД, у немачком граду Графенверу, од 28. августа до 12. септембра, реализована је међународна војна вежба интероперабилности „Ц4“ система „Здружени подухват 2014“ (Combined Endeavor), у којој је учествовало више од 1.100 припадника служби телекомуникација и информатике из 28 земаља чланица НАТО-а и Програма „Партнерство за мир“.

„Дану високих званица“, који је организован 8. септембра у Команди вежбе у Графенверу, присуствовали су начелник Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба наше војске бригадни генерал Предраг Симовић и командант Бригаде везе пуковник Љубиша Ђоловић.

Са колегама из 28 држава и три међународне организације, наши ве-

Војска Србије је за вежбу ангажовала 25 припадника, од којих је 15 било у Немачкој, а 10 на издвојеном месту Србија, у касарни „Јован Мишковић“ у Београду

зисти и информатичари увежбавали су формирање телекомуникационо-информатичког центра, успостављање и коришћење сервиса за комуникацију у мултинационалним операцијама, у конкретном случају у хуманитарној мисији у Африци.

На издвојеном месту у Београду постављен је телекомуникационо-информатички центар за потребе Команде моторизованог батаљона, чете и вода у оквиру батаљона, који је симулирао извођење дејстава. У њему се пратила симулација кретања и активности јединица на терену из перспективе командира вода, чете и батаљона, те електронски, као и помоћу видео и аудио линка комуницирало с Командом и осталим учесницима вежбе.

Припадници служби телекомуникација и информатике показали су висок степен знања у области система преноса, мрежа за пренос података заснованим на ИП протоколу, сервиса за пренос говора и слике, као и системима за заштиту информација. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимео Д. БАНДА

ВЕЖБА „ШТИТ 4”

Сертификат за СВЕТ

Јединице Војске Србије декларисане за учешће у мултинационалним операцијама – моторизована пешадијска чета, водови војне полиције и АБХО – од 9. до 12. септембра извеле су на полигону Боровац и у бази „Југ” код Бујановца вежбу „Штит 4”. Циљ вежбе била је провера и оцена достигнутог нивоа борбених способности декларисаних састава за учешће у мултинационалним операцијама, у складу с „Концептом оперативних способности”.

После четири године, две провере на националном и једне на међународном нивоу, пешадијска чета, вод војне полиције и вод АБХО наше војске пролазе финалну евалуацију након које би могле бити упућене у неку од међународних мисија под окриљем Европске уније или Програма „Партнерство за мир”

На вежби су симулиране различите ситуације с којима би се наши војници могли сусрести на терену: напади на базу међународне мисије, обезбеђење конвоја, формирање контролних пунктова, контрола масе, извођење нападних операција, цивилно-војна сарадња и сарадња с Црвеним крстом.

„Штит 4” пратили су и оцењивали официри из Шведске, Аустрије, Јерменије, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Македоније.

Међународни евалуаторски тим даће коначну оцену да ли су декла-

рисане јединице Војске Србије способне да учествују у мултинационалним операцијама према Концепту оперативних способности (ОСС E&F). Уколико оцена буде повољна, наведени састави моћи ће да се, на основу законом предвиђених процедура, упуте у неку од мисија под окриљем Европске уније или Партнерства за мир.

У протекле четири године декларисане јединице наше војске – моторизована пешадијска чета из састава Треће бригаде Копнене војске, вод војне полиције из састава Трећег батаљона војне полиције и вод АБХО из састава 246. батаљона АБХО – успешно су прошле две националне евалуације и једну евалуацију од тима НАТО-а.

– Оцењивање декларисаних јединица Војске Србије према Концепту оперативних способности веома је важно јер те јединице могу ићи у зону мировних мисија искључиво онако како је то регулисано на нивоу НАТО-а – рекао је пуковник Милан Радовановић. Он је истакао да јединице које се проверавају на вежби могу бити упућене да извршавају све борбене задатке и да стану равноправно раме уз раме с најразвијенијим армијама света.

Страни војни оцењивачи, који су присуствовали вежби, кажу да већ четири године прате ове јединице и да су задовољни оним што су наши војници приказали.

– Сигуран сам да ће јединице Војске Србије, моторизована пешадијска чета и два вода, бити оцењене као „борбено спремне“ и да ће бити спремне да учествују у мисијама у којима буде потребно њихово ангажовање – изјавио је потпуковник Војске Јерменије Аркадија Тонотјан.

Вежбу „Штит 4“ пратили су и међународни војни представници акредитовани у Србији. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

**РАДАРСКО-МЕТЕОРОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ МЕШОВИТЕ
АРТИЉЕРИЈСКЕ БРИГАДЕ**

Јединствено у Војсци

Д а ли сте икада видели пре артиљеријских бојевих гађања црвени балон који се високо уздиже ка небу? И да ли знате која је сврха пуштања те ваздушасте творевине? Већина посматрача ту појаву региструје као атрактивну, а о томе колико је она значајна за успешно извођење гађање, говори ова прича.

Обрели смо се у Радарско-метеоролошком одељењу које је у саставу радарско-извиђачког вода, артиљеријско-извиђачке батерије, Командног дивизиона, Мешовите артиљеријске бригаде. Не без разлога, јер је оно јединствено у Војсци. По формацији, постоји у другим бригадама по један метеоролог, али оваквог састава нема. Раније је комплетно одељење, тадашња ау-

У саставу Мешовите артиљеријске бригаде је радарско-метеоролошко одељење, јединствено у војсци. Иако назив открива њихову делатност, о појединостима и детаљима рада сазнали смо од његових припадника. То је прича о балонима, мерној опреми, уређајима и људима специфичне струке.

томобилска радио-метеоролошка станица – АРМС- 3, радила за војску – за специјалне јединице, ваздухопловце, за звуковне јединице, ПВО... Сада, само за артиљерију. У Радарско-метеоролошком одељењу потпуно су обучени и опремљени да извршавају све наменске задатке потпуно самостално у дужем у периоду и у свим временским условима.

Израда метео-билтена

Главна дужност метеоролога, према речима старијег водника прве класе Зорана Вељковића, командира Радарско-метеоролошког одељења, јесте осматрање и мерење метеоролошких елемената – приземних и висинских, ради израде метеоролошког билтена, који се емитује јединицама путем радио-везе.

Вељковић додаје да су они, заједно са рачуначима, извиђачима и топографима, очи и уши артиљерије, и да без њих артиљеријска гађања не би могла бити прецизна, а то објашњава на примеру ветра:

– Атмосферске појаве утичу на лет пројектила, поготово ракета, јер оне имају закрилца, па ветар има већи утицај на њих него на остале врсте пројектила, и утиче на скретање са њихове путање ка циљу. Ако ветар удара у чело пројектила, ствара отпор и условљава га, а ако иде с леђа, повећава му брзину. На висини на којој лете пројектили могуће је да брзине ветра буду веома велике, а да ми то на земљи не осетимо. Зато је веома важно измерити што тачније метеоролошке податке, како би и гађање било успешније.

Сазнајемо да се метеоролошка мерења изводе помоћу више врсте осматрања и то приземног, пилот-балонског и радио-сондажног.

– Помоћу пилот-балонског осматра се положај балона у атмосфери и мере његове угловне вредности помоћу којих ми касније обрачунавамо правац и брзину ветра, дању на висинама до 10 km, а ноћу на пет, помоћу аеролошког теодолита – АШТ теодолит. Када је реч о радио-сондажном осматрању, пуштају се балони веће грамаже са радио-сондом, која је закачена за њих. Балони са сондом се прате помоћу радарско метеоролошке станице – РМС-1 (која се активира у зависности од врсте и висине гађања и комплексности задатка) на висинама до 35 km и косој даљини праће-

Пуњење балона, где се види боца са водоником

Водник прве класе Зоран Вељковић, командир Радарско-метеоролошког одељења у кабини радара

ња до 150 km, у свим временском условима, дању и ноћу – каже Вељковић.

Приземним прикупљањем метеоролошких података мере температуру и влажност ваздуха, правац и брзину ветра и ваздушни притисак. Пилот-балонским осматрањима добијају податке о брзини и правцу ветра, а радиосондажним детаљније податке – на сваких 100 метара или 30 секунди ти

Моторно возило „урал-375“ за обраду метеоролошких података

подаци се аутоматски региструју на регистраторској траци, а по завршетку осматрања дешифрирају и израђује метеоролошки билтен. Наиме, на сваких 30 секунди, односно на сваких 100 m, добијају податке о влажности ваздуха и температури, правцу и брзини ветра и о барометарском притиску.

– Ми имамо прописане норме по којима радимо. Када је реч о пилот-балонском осматрању, треба нам 60 минута од посетања метеоролошке станице до емитовања метео-билтена радио-везом. Али, то зависи од тога колико дуго пратимо тај балон. Ако од нас траже да дамо податке о метеоролошким приликама до четрдесетог слоја, пратимо га 20 минута, ако је до педесетог слоја, пратимо га 25 минута. За 10 минута балон оде два километра увис, односно сваког минута 200 метара. Потом, морамо да обрадимо те податке. И то изискује одређено време. Обрађујемо их ручно, а проверавамо рачунаром – објашњава Вељковић и ис-

тиче како је, с обзиром на сложеност опреме и рад са високим напоним и водоником, на првом месту заштита и здравље људи.

На питање да ли би тај посао могли да раде помоћу савременијих уређаја, командир тог одељења каже да би то олакшало рад, али да им и постојећа опрема и возила омогућавају да у потпуности изврше мисију. Каже да се принцип рада многих од њихових уређаја годинама у свету није мењао, попут ветромера, метеоролошких балона... Постоје, додуше, уређаји с дигиталним дисплејом и било би им лакше да имају лаптоп с већ урачунатим програмом, како би, када пишу и скидају податке о положају балона у степенима, могли брже да их математички обрачунавају и добију комплетан билтен средњи. Вељковић додаје да су сами урадили компјутерски програм који им помаже у раду.

Будућност ове специјалности свакако је у сфери аутоматике, као и у свету – да се њихови подаци могу аутоматски проследити на командно место и да их јединице, тачније послуге артиљеријских оруђа, одмах имају на дисплеју.

Где одлазе балони

Незаобилазан део опреме ове јединице јесте поменута радарска станица. Она је, додуше, велика и тешка 7,5 тона. Данас у свету постоје много мање, савременије и компјутеризоване станице, помоћу којих може да се прати тренутно стање у атмосфери, и чак да прогноза.

САСТАВ

То невелико одељење чини шесторо људи – командир, старији водник прве класе Зоран Вељковић, његов заменик, уједно и радарски техничар и командир радарске станице старији водник Ђорђе Станковић, послужоци пилот-балонских инструмената разводник Миљан Прокић и Александар Амановић, послужилац радарско-метеоролошких инструмената десетар Љиљана Станојковић, радио-телеграфиста разводник Катарина Мишић, а са њима су и два возача моторних возила – Владимир Пантић и Војислав Јовић.

Командир Радарско-метеоролошког одељења прецизира да се они не баве класичном временском прогнозом, већ тренутним стањем на терену, али да могу, на основу прикупљених података и визуелног осматрања стања на терену, дати краткорочну прогнозу. Занимало нас је на крају шта се дешава са тим балонима.

Вељковић објашњава да су најзглед обични балони напуњени водоником, који је 14,5 пута лакши од ваздуха, а 16 пута од кисеоника, и имају ве-

Десетар Љиљана Станојковић

лику еластичност. Како водоник има велику дифузију, он балон полако шири и увек задржава брзину кретања – 200 метара у минути. Негде око десетог километра висине, балон експлодира. Управо то је висина на којој лете путнички авиони, па морају да буду у контакту са Дирекцијом контроле ваздушног простора.

– Специфичнија је ситуација када користимо радио-сонду за осматрање јер тада употребљавамо балоне од 800 g, који иду до 35 km висине и чију путању никако не можемо да контролишемо. То су балони који, кад се напуне, имају 5–6 m у обиму и могу да оду веома далеко, и да, не дај Боже, ударе у неки ваздухоплов. Због свега тога, за радио-сондажно мерење морамо да имамо посебно одобрење.

Постоје ситуације када не пуштају балоне и поред одобрења поменуте Дирекције, али само за пилот-балонско осматрање – када је брзина ветра већа од 15 метара у секунди, када има јаких падавина и када је ниска облачност.

Због јединствености у Војсци и важности које њихови подаци имају, припадници овог одељења прате сва бојева гађања своје матичне јединице. И не само њихова. По потреби, ангажују их и артиљерци осталих бригада Војске, па су често на терени. А, како кажу, сваки терен и пут ново је и узбудљиво искуство. ■

Мира ШВЕДИЋ

Обележена годишњица битке на Гучеву

Уз државне и војне почести на Гучеву крај Лознице, 7. септембра, обележено је 100 година од почетка битке за Коту 708, у којој је 60.000 српских ратника 55 дана спречавало продор више од 130.000 аустроугарских војника у Србију.

Испред споменика гучевским јунацима из Првог светског рата, венац Владе Србије положио је министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Александар Вулин, а венац Министарства одбране и Војске Србије положила је делегација коју је предеводио генерал-мајор Млађен Нишевић.

– Прошло је 100 година од битке у којој су српски ратници доказали да знају вредност слободе. Својим прсима су 55 дана бранили простор од десет километара који је за њих значио слободу. Слобода се некад брани оружјем, некад политиком, некад привредом, некад рађањем, али се увек и безусловно брани. Србија има чега да се сећа, чиме да се поноси, чему да се нада. Памтимо гучевске хероје, памтимо Цер, памтимо Мачков камен, да не би никада ни једна генерација у Србији рекла да је слобода прескупа – истакао је министар Вулин.

Битка на Гучеву вођена је у оквиру битке на Дрини, од 8. септембра до почетка новембра 1914. године. Српске трупе су око 26. септембра стигле на Гучево, али како га ни су могле освојити, утврдиле су се у непосредној близини непријатељских линија. У борбама на Гучеву српске трупе имале су знатне губитке, али су оствариле циљ, парализујући аустроугарску војску на том делу фронта скоро два месеца. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимио Д. БАНДА

Семинар о раду кадровске службе

У организацији Управе за кадрове у Дому Гарде одржан је семинар о раду органа кадровске службе, који је отворио помоћник министра за људске ресурсе Милош Јанковић.

У уводној речи начелник Управе за кадрове бригадни генерал Драгосав Лацковић истакао је да је људски потенцијал најважнији ресурс којем се мора посветити највиши степен пажње и интересовања.

– Зато константно радимо на стварању услова за успостављање одрживе кадровске структуре, развој, школовање и усавршавање кадра у складу са потребама, односно дефинисаним мисијама и задацима Војске Србије – рекао је генерал Лацковић, додајући да је суштина нове политике управљања људским ресурсима таква да у свом центру има човека, са свим његовим способностима, врлинама и манама, ресурсима, мотивима, постигнућима и компетенцијама.

На семинару је учествовало 68 лица из организационих јединица Министарства одбране и Војске Србије. Обрађене су најактуелније теме и усаглашени ставови о практичној примени нове законске регулативе значајне за ову област. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Саопштење

На основу заједничке кривичне пријаве Војне полиције и Војнобезбедносне агенције, 25. августа лишени су слободе и предати Вишем јавном тужилаштву у Београду пензионисани пуковник Г. С., пензионисани капетан бојног брода Д. К. и пензионисана војна службеница Министарства одбране М. М.

Пензионисани пуковник Г. С. и капетан бојног брода Д. К. осумњичени су да су у периоду од 2010. до 2011. године извршили кривично дело злоупотребе службеног положаја у поступку набавке тродимензионалног балистичког радара за потребе опремања Центра за истраживање наоружања и војне опреме у Никинцима, чиме су произвођачу радара „Wiebel Scientific“ и његовом комисионару „Beatronic supply“ прибавили имовинску корист, а Министарству одбране нанели имовинску штету у износу од 4,45 милиона евра.

Пензионисана војна службеница М. М. је осумњичена да је извршила кривично дело несавесног рада у служби, тиме што је омогућила исплату новца са рачуна Министарства одбране за набављени радар, без потпуне документације и неизвршеног квалитативног пријема.

Судија за претходни поступак Вишег суда у Београду одредио је притвор Г. С., док је Д. К. и М. М. пустио да се бране са слободе. ■

Елитна снага

Свечаности поводом 14. септембра – Дана војне полиције, који се обележава у знак сећања на формирање војне полиције тадашње Југословенске народне армије, 1955. године, присуствовали су министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић са члановима Колегијума, бивши припадници јединица војне полиције и бројни гости.

Такмичење у стрељаштву

На дванаестом спортском такмичењу у стрељаштву, које се традиционално организује поводом Дана војне полиције, најбољи стрелци у црним береткама такмичили су се појединачно и екипно у гађању из пиштоља ЦЗ-99 и аутоматске пушке М-70, прецизном и брзом паљбом. На линију гађања изашло је 48 такмичара од којих су 12 биле жене. Учествовале су екипе Трећег, Петог и 25. батаљона војне полиције, затим Батаљона ВП специјалне намене „Кобре“, Батаљона за противтерористичка дејства и тим Центра за обуку кадрова ВП и Криминалистичко-истражне групе.

Начелник Управе војне полиције бригадни генерал Дејан Јанковић доделио је по завршетку такмичења дипломе најуспешнијим. Укупни екипни победник такмичења је екипа „Кобри“, друго место освојила је екипа Центра за обуку кадрова ВП и Криминалистичко-истражне групе, а трећи је био тим Батаљона за противтерористичка дејства Специјалне бригаде.

У екипном такмичењу у гађању из пиштоља, у конкуренцији жена најбоља је била екипа 25. батаљона ВП, а најуспешније гађање из пушке показао је тим „Кобри“.

У појединачној конкуренцији у гађању из пиштоља прва места освојили су старији водник прве класе Наташа Јовановић из „Кобри“ и заставник Бранислав Бубало из Батаљона за ПТД. У дисциплини „пушка“ најуспешнији је био старији водник прве класе Слободан Славнић из „Кобри“.

Бригадни генерал Дејан Јанковић

Честитајући празник свим „црним береткама“ министар Гашић је истакао да је војна полиција сузбијајући криминалитет у Војсци Србије, штитећи објекте и значајне личности, радећи на безбедности саобраћаја војних возила, показала да је један од најзначајнијих делова нашег система.

– Желим да и даље будете понос и елитна снага Војске Србије, а да резултате које постижете и даље држите на овако високом нивоу – рекао је министар Гашић.

Начелник Управе војне полиције Генералштаба бригадни генерал Дејан Јанковић подсетио је да први писани трагови о служби датирају из периода Кнежевине Србије.

– Давне 1876. године, наредбом књаза Милана Обреновића формирана су прва полицијска одељења у командама бригада српске војске. Тај пажљиви одабир је временом еволуирао у критеријуме за пријем, који и данас езистирају – рекао је генерал Јанковић и најавио да ће у наредној години приоритетни задаци биће усмерени на јачање превенције и повећање ефикасности рада на сузбијању криминалитета у Министарству одбране и Војсци Србије.

Поводом успешне сарадње додељене су захвалнице организационим целинама Министарства унутрашњих послова и Министарства одбране и Војске Србије. ■

М. КРСТОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

култура

ПАВЛЕ МЕДАКОВИЋ,
ДИРИГЕНТ АНСАМБЛА
„СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ”

КАДА
МУЗИКА
ДОДИРНЕ
СРЦЕ

ПРОФЕСИЈА ДИРИГЕНТА ЈЕ КОМПЛЕКСНА, ТРАЖИ ЗНАЊЕ, ИСКУСТВО, РЕПЕРТОАРСКО БОГАТСТВО, ПОЗНАВАЊЕ ПСИХОЛОГИЈЕ... ПИЈАНИСТА ИМА КЛАВИР И ВЕЖБА НА ЊЕМУ, ВИОЛИНИСТА ВИОЛИНУ, А ДИРИГОВАЊЕ ЈЕ ТЕЖЕ ЈЕР ПОДРАЗУМЕВА ВЕЖБАЊЕ С ОДРЕЂЕНИМ БРОЈЕМ ИНСТРУМЕНТАЛИСТА ИЛИ ХОРСКИХ ПЕВАЧА. ДИРИГЕНТ, НА ТАЈ НАЧИН, РАЗВИЈА ПРЕПОЗНАТЉИВУ МАНУЕЛНУ ТЕХНИКУ, И, ЈОШ ВАЖНИЈЕ – ИСКАЗУЈЕ СВОЈУ МУЗИЧКУ ИДЕЈУ, КОЈУ ИМАГИНАЦИЈОМ И АУТОРИТЕТОМ НАМЕЂЕ ГРУПИ, ТАКО УБЕДЉИВО ДА ЈЕ МУЗИЧАРИ ПРИХВАТЕ. ТЕК ОНДА, ПОВРАТНО, ОНИ СВИРАЊЕМ ИЛИ ПЕВАЊЕМ, ИЗНЕДРЕ МУЗИКУ У КОЈОЈ УЖИВА ПУБЛИКА.

Студије дириговања биле су његова жеља још од трећег разреда средње Музичке школе „Јосип Славенски“, који је завршавао код професора Ламбра Димитријевића. Истовремено је похађао клавирски и теоретски одсек. Одлично свира клавир, али, како каже, од почетка је знао да га пијанизам не привлачи.

– Познавање клавира вам много помаже у дириговању, и када то једном научите, не можете да заборавите. Без обзира на то што ми је мајка била професорка клавира на Музичкој академији, нико из породице није утицао на моје опредељење за дириговањем. Био је то мој избор.

На Медаковићев даљи животни пут утицало је неколико професора – Душан Сковран, Живојин Здравковић, затим диригенти као што су Богдан Бабић, Борислав Пашћан, Франц Клинар...

– Рад са професором Сковраном био је непроцењив, и трајао је, нажалост, само две године, до његове смрти. Прва година Музичке академије у Београду посвећена је дириговању хором, а наредне три оркестром. После смрти професора нашао сам се пред изазовом – шта ћу, како ћу и са ким завршити трећу и четврту годину. На Катедри за дириговање тада су радили познати диригенти, који су уједно били и композитори. Наставио сам школовање код професора Живојина Здравковића, дугогодишњег директора Београдске филхармоније. На крају студија, за завршни испит, дириговао сам оркестром Београдске филхармоније целовечерњи концерт на „Коларцу“. Дипломирао сам у јуну 1978. године највишом оценом – 10 – каже Павле Медаковић.

МУЗИЧКА ИМАГИНАЦИЈА

Још током студија Медаковић је открио бројне пропусте у систему образовања диригената. Због тога и није био „баш омиљен“ јер је критиковао институције тражећи да направе стратегију како школовати диригентски кадар.

– То су „системске мањкавости“, јер да би студент себе опробао као диригента треба да има, барем повремено, вежбање с одређеним хором или оркестром. Пијаниста има клавир и вежба на њему, виолиниста виолину, а дириговање је најтеже јер подразумева вежбање с одређеним бројем инструменталиста или хорских певача, како би опробао себе, своју мануелну технику, и оно још важније –

показао музичку идеју коју диригент мора да поседује. Својом имагинацијом и ауторитетом такву идеју треба да наметне групи, убедљиво да је музичари без проблема прихвате, и повратно, да музичари својим свирањем или певањем, изнедре нови музички квалитет у коме публика ужива. То је веома сложен процес. Тада сам ушао у студентску организацију, не да бих се бавио политиком, него због могућности да имам одређену врсту покрића и да сви захтеви, који су се односили на побољшање наставе на одсеку за дириговање, имају службени карактер. Био сам свестан да ризикујем, јер је у то време радила старија екипа професора која није била расположена да уведе промене. Нисам имао намеру никога да увредим, али сам сматрао да процес наставе, уведен још 1937. године, треба мењати. Нажалост ништа се битно у начину рада ни до данас није променило.

Корак уназад била је и смена генерација – како су старији професори одлазили у пензију, а на њихова места долазиле колеге музичари без репертоара и праксе, и тако већ деценијама влада криза диригентског кадра.

БОГАТО ИСКУСТВО

Павле Медаковић рођен је у Београду 1953. године. С Хором АКУД „Бранко Крсмановић“ освојио је две прве награде на такмичењу хорова у Београду 1976. године. Учествовао је у оснивању Камерне опере у Београду, био њен први диригент и у наредних пет година успешно извео седам премијера. Две године, као један од оснивача оркестра, био је асистент диригента Борислава Пашћана у Младим филхармоничарима Београда. Био је уметнички руководилац и диригент Оркестра „Jeunesse musicale“ на манифестацији Француско-југословенска музичка недеља.

Предводио је Летњу духовну академију у Студеници 1996. и 1997. године, као диригент хора. Гостовао је у бројним земљама Европе сарађујући с угледним симфонијским оркестрима као што су Филхармонија Игнац Падеревски у Пољској (стални гост диригент у пет сезона), Оркестар Радио Варшаве, и једини је српски диригент с простора бивше Југославије који је на два концерта дириговао Дрезденском филхармонијом.

– Улагање у диригента је веома скупа инвестиција. Оркестар је најскупљи инструмент, а мало их има. На студијама дириговања има десетак студената, а питање је ко ће по завршетку наставити тиме да се бави. Једна нормална и природна смена генерација у оркестрима још се не спроводи плански. Београд је тако доживео страшну судбину – деценијама су млади, тек дипломирани диригенти, одлични студенти, наилазили „на затворена врата“ културних институција без могућности да се даље развијају, а увозили смо странце који су гледали пре свега свој интерес. За једну успешну каријеру диригента осим знања, талента, психофизичке предиспозиције и опште културе, важан фактор јесте срећа. Она је некада можда и пресудна у каријери диригента.

УЗ ВЕЛИКЕ МАЈСТОРЕ...

На срећу, Павле је још као студент 1975. године постао асистент Богдана Бабића, „мага“ хорског дириговања, у Хору „Бранко Крсмановић“. Маестро га је замолио да формира јуниорски хор док су сениори били у Америци на турнеји од јануара до априла 1976. године. Исте године, у новембру, на такмичењу београдских хорова освојио је две прве награде.

– После аудиције примили смо нове чланове, и ту почиње моје ново искуство. Рад с хором био је одлична пракса коју нисам имао у оквиру наставе дириговања. Нажалост, то је проблем система школовања. Истовремено почиње и мој рад с Камерном опером, најпре у оквиру наставе, затим и после дипломирања, што ми је омогућило да спремим и диригујем седам оперских премијера. Током лета 1980. године био сам месец дана на мајсторском курсу у Ници радећи са француским диригентом Пјером Дервоом, а 1981. године с Минхенском филхармонијом и диригентом Сергиу Челибидакијем. То су ми била незаборавна интернационална искуства. Школску 1982/83. завршио сам у Бечу на Универзитету Hochschule für Musik und darstellende Kunst највишом оценом и 1990. године маги-

УМЕЋЕ МАЕСТРА

Диригент мора да уме с оркестром. Он је психолог, „калкулатор“, и човек с веома добром психофизичком кондицијом.

– Мора да осети опште расположење у оркестру, и до које мере може од музичара да захтева одређене ствари. Треба да израчуна колико ће имати проба, да их правилно распореди како би крајњи резултат – наступ – био најбољи. Да би се до тога дошло мора се градити квалитет, постепено, као кућа, циглу по циглу. Не смеће на почетним пробама да изморите музичаре, треба да дозирате колико квалитет мора да напредује из дана у дан, да бисте на концерту постигли пун ефекат. Дobar концерт не може да се одсвира ако пробе нису биле добре. То је као пут тренера тркача, спринтера, који мора да оствари најбољи резултат на коначној трци. Тако и диригент треба да тренира своје музичаре, јер концерт је наша трка.

стрирао на ФМУ у Београду, у класи професора Јована Шајновића.

Крајем 1983. године Медаковић одлази у Мостар за шефа диригента Симфонијског оркестра. У томе му је помогао диригент Франц Клинар, дугогодишњи диригент Ансамбла ЈНА и оркестра Гарде.

– Срећом смо се после боравка у Бечу и пошто сам био без посла, питао ме је да ли бих радио у Мостару. После краћег премишљања прихватио сам ангажман. Тамо сам провео две и по године, стекао пријатељства и богато професионално искуство. Уз то, радио сам и с мостарским хором „Абрашевић“. Свакодневно сам имао пробе, а као шеф диригент креирао сам и програмску политику. У непосредном раду с музичарима диригент мора да буде проницљив, да уме да их мотивише на проби, и да као диригент буде задовољан постигнутим у креирању композиције. И не заборавимо трему – прави

уметник не може да каже да је нема. То онда није уметник. Трема је одговорност, али ако имате рутину онда је сведена на минимум, и није деструктивна него постаје креативна

МАЕСТРО СИСТЕМА ОДБРАНЕ

Децембра 1986. године објављен је конкурс за диригента данашњег Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“.

– Пријавила су се три кандидата, и конкурсна комисија определила се за мене. Почео сам да радим јануара 1988. године. Тада је састав био бројнији – око 120 људи радило је у оркестру и хору. Већину су чинила војна лица, а за мене, диригента из цивилства, то је била нова врста изазова. Није било лако на почетку, јер се оркестар састојао од високо професионалних и искусних музичара који „прочитају“ диригента за неколико минута. Када станете пред њих важан је начин на који им се обраћате, јер тиме стичете ауторитет и поверење. То је процес за који треба много времена, знања, искуства и труда. Рад са људима захтева много размишљања и „тактике“ пре него што почне проба, каже маестро.

У протеклих неколико година, Ансамбл „Бинички“ показао је како може да буде одличан промотер и Министарства одбране, и Републике Србије, а и најбољи амбасадор културе у иностранству. Ипак, трновит је био пут до таквог успеха.

– Симфонијски оркестар формацијом 2003. године постао је ревијски, али ми нисмо имали ноте за такав састав. Онда смо применили добру тактику – ангаžовали смо диригенте, аранжере и композиторе који су компоновали за постојећи састав, и тиме створили услове за бројне наступе, без већих материјалних улагања. На тај начин смо и оправдали своје постојање у систему.

Министарство одбране је недавно учинило и помак тиме што је изашло у сусрет нашим захтевима да примимо нове људе, и у наредном периоду треба да, конкурсом који је расписан, повећамо оркестар за пет чланова. До сада

ЧАС МУЗИКЕ

На једном од наступа у Мостару, маестру је пришла професорка музичког образовања у основној школи и питала да ли би могла, уместо што пушта плоче на часу, да доведе ђаке на наступ оркестра.

– То је била једна од бољих идеја која је заживела. Пред том децом радио сам све – био сам конферансије, промотер, током 45 минута морао сам да објасним деци шта је који инструмент и како звучи. Прво су музичари појединачно свирали, а потом бисмо сви заједно извели неку композицију. То је лепота универзалности музике као језика. Лепота музике је управо у томе да не морате да знате хармонију, ни начин на који се дело ствара, али ако је музика добра она додирне ваше срце и ваше биће – каже Медаковић.

смо, у недостатку новца и музичара у сталном саставу, морали да се довијамо на невероватне начине. Најважније је да смо опстали. Оркестар је, у најдраматичнијим тренуцима, одржао један неопходан корак – имао је редовне пробе и богату концертну активност.

Некада тешкоће натерају човека да улаже додатне напоре, а то се одражава на добру продукцију и успехе. Сматрао сам да као диригент и уметнички руководилац оркестра имам моралну обавезу због музичара да се максимално ангажујем ради очувања оркестра. Дуга традиција постојања оркестра од 1899. године била ми је једна врста завета и обавезе да у тој борби морамо победити.

СТРПЉЕЊЕ И УПОРНОСТ

Из свега наведеног, стиче се утисак да је професија диригента комплексна, тражи знање, искуство, репертоарско богатство, познавање психологије и још много тога. Према речима нашег саговорника, том професијом не може да се бави млад човек.

– С годинама и искуством које имам саветовао бих млађе колеге да буду стрпљиви али упорни. Није добро да диригентску каријеру почнете у великим и реномираним оркестрима одмах после студија. Када станете пред врсне музичаре ви мало тога знате и умете. Морате бити убедљиви у оном што им кажете. Зато је добро да сваки млади диригент прво оде у мање оркестре у којима ће стећи репертоарско искуство и увежбати комуникацију с људима.

Све те компоненте које чине диригента „великим“ боље је усвојити у мањој средини, па се полако усмерити на градске, велике и озбиљне оркестре. То није моја мудрост. Тако су поступали и највећи диригенти света. Стога, савет треба усвојити и користити као водиљу кроз живот. Млад човек не треба да бежи од „копирања“ нечега у шта верује, а годинама и радом усавршава се и долазити до својих знања. У почетку не треба губити време лутањем, већ је боље бити конформиста, мало имитирати оне чији вам се рад допада, а дугогодишњом праксом формирати себе као успешног диригента. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

МАЊИФИКО И „БИНИЧКИ“ НА НУШИЋИЈАДИ

После успешних наступа у Копру и Марибору, популарни словеначки аутор Роберт Пешут Мањифико и Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржали су концерт на градском тргу у Ивањици, у оквиру овогодишње „Нушићијаде“, обновљене манифестације која се одржава пети пут.

На почетку концерта, млада виолинисткиња Катарина Мрвић, у пратњи Ансамбла „Бинички“, показала је свој раскошни таленат, а у наставку вечери, све популарнији словеначки музичар, у пратњи војног оркестра и свог бенда, али и уз свесрдну помоћ расположене публике, извео је ауторске композиције и познате нумере из „Монтевидео“.

Роберт Пешут каже да је био посебно узбуђен због првог заједничког наступа у Србији, где је и почела сарадња на пројекту „Монтевидео“.

– Али, кад сам видео колико људи и овде воле наше песме, то ми је заиста миловало душу током концерта, и, кад боље размислим, у ствари се и бавим музиком да би могао нешто овако да доживим – истиче Роберт Пешут. ■

В. ВЈЕШТИЋ

„БИНИЧКИ“ У ВРАЊУ

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ употпунио је Свечану академију приређену у Врању поводом обележавања 7. септембра – Дана ослобођења тог града у Другом светском рату и седам деценија од победе над фашизмом.

Свечаности у Дому војске присуствовали су министар енергетике и рударства Александар Антић, у име Владе Републике Србије, заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Милосав Симовић, командант Четврте бригаде бригадни генерал Зоран Лубура и бројни гости.

Са ансамблом су наступили и уметници Данка Стојиљковић и Дејан Пешић.

МУЗИКА „МОНТЕВИДЕА“ У САВА ЦЕНТРУ

Поводом заједничког концерта словеначког музичара Роберта Пешута Мањифика и Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“, 18. октобра у Сава центру, у београдском Дому Војске одржана је конференција за новинаре и мини концерт, којима су присуствовали и глумци и протагонисти серијала „Монтевидео“.

О београдском концерту говорили су Мањифико, диригент „Биничког“ мајор мр Игор Митровић и глумац и редитељ Драган Бјелогрић.

Роберт Пешут је подсетио да је сарадња са „Биничким“ започела снимањем музике за хит филмове и серију „Монтевидео“.

– После тога одржали смо 15 концерата у Словенији, Италији и Швајцарској, и последњи у Ивањици – рекао је Мањифико уметник и најавио да ће гошћа на концерту 18. октобра у Сава центру бити шпанска певачица Луз Касал, уз још многе „необичне ствари“ припремљене само за Београд.

По завршетку обраћања новинарима приређен је мини концерт са најпопуларнијим композицијама који Мањифико и бенд изводе са Уметничким ансамблом.

Филм „Монтевидео, видимо се“ биће српски кандидат за „Оскара“ Америчке филмске академије. ■

В. ВЈЕШТИЋ

Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

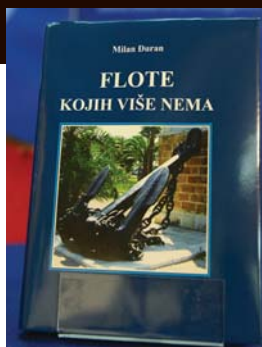

ФЛОТЕ КОЈИХ ВИШЕ НЕМА

У Дому Војске Србије у Београду представљена је књига морнаричко-техничког потпуковника у пензији Милана Ђурана „Флоте којих више нема“ у којој се веродостојно, искрено и с пуно емоција пише о несталим морнарицама и њиховим флотама на источној Јадранској обали, у периоду од 1797. до 2005. године.

О књизи су говорили Живан Николић, капетан бојног брода у пензији, Радован Ковачевић, новинар, др Томислав Ђорђевић, капетан бојног брода у пензији, др Радован То-мановић, генерал-потпуковник у пензији и аутор.

Заједнички је утисак свих уводничара, који су се веома похвално изразили о књизи и њеном садржају, да је њеним издавањем војнопоморска литература добила вредно штиво, које ће корисно послужити за продубљивање знања о војнопоморском ратовању и флотама које су крстариле источним Јадраном и Средоземљем. Ниједна од тих флота данас не постоји. Без обзира којој ратној морнарици су припадале, нису потонуле у великим поморским биткама, већ су нестајале заједно са царствима и државама којима су припадале. ■

Културни водич ■■■■■■■■■■
15–30. септембар 2014.

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

41

Браће Југовића 19
тел. 3234-702

Ликовни програм
тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије
(радно време: сваког дана сем недеље
од 11 до 19 часова)

Велика галерија – Изложба „Даница Јовановић 1886–1914“ у сарадњи са Галеријом Матице српске и Спомен-збирком Павла Бељанског из Новог Сада. Траје до 20. септембра.

Мала галерија – Ауторска изложба Иванке Јевтовић „Сећања-туга и лепота“. Изложба је посвећена Милунки Савић и Надежди Петровић.

Траје до 20. септембра.

24. 9. у 19, Велика и Мала галерија – Отварање изложбе „Седам уметника: паралеле сликарства и таписерије“, у сарадњи са „Атељеом 61“ из Новог Сада и поклон збирком Рајка Мамузића.

Књижевни програм
тел. 3201-728

17. 9. у 18, Свечана сала – Промоција књиге „Топлички гвоздени пук Књаз Михаило“, Мирко Добричанин. О књизи говоре: М. Поповић, новинар и публициста; др П. Опачић, историчар; Ж. Глишовић, бригадни генерал; Р. Ристић, писац; З. Пешић, новинар и уредник; М. Мркић, издавач; Р. Јовановић, рецензент и аутор.

19. 9. у 12, Атријум – Промоција књиге „Браћа по оружју“ Бранка Богдановића. О књизи говоре Георгиј Веденскиј, рецензент Мирослав Лазански и аутор.

29. 9. у 13, Атријум – Промоција књиге Аните Ђорђевић „На прагу зрелости – психолошки аспекти одабира војне професије“. ■

ВОЈНИ ОРКЕСТАР НИШ У МОСКВИ

Војни оркестар Ниш из састава Копнене војске, под диригентском палицом капетана Дејана Ђорђевића, учествовао је на међународном војном музичком фестивалу „Спаска башња“, почетком септембра на Црвеном тргу у Москви.

На фестивалу, на којем је учествовало око 1.500 музичара и других уметника, наступили су и ансамбли из Јерменије, Бугарске, Грчке, Ирске, Италије, Казахстана, Кине, Мексика, Турске и Швајцарске.

Ово је трећи међународни наступ Војног оркестра из Ниша у овој години, после учешћа на међународном фестивалу поводом Дана храбрости у Софији и на отварању „Андрићграда“ у Вишеграду. ■

БЕЗБЕДНОСТ ПРЕДУСЛОВ РАЗВОЈА

Промоција књиге „Безбедност као предуслов развоја“ ауторке др Биљане Стојковић одржана је у Етнографском музеју у Београду, поводом 20 година рада Задужбине Андрејевић. О књизи су говорили генерал у пензији Бранко Крга, проф. др Коста Андрејевић и ауторка.

Монографија има 120 страница и обухвата 13 поглавља, у којима се полази од теоријских претпоставки и научних класификација о безбедности, значајних за ширу јавност. У научном раду, темељно и интердисциплинарно представљен је програм израде националне стратегије развоја и националне стратегије интегралне безбедности. ■

ПОКЛОНИЧКО ПУТОВАЊЕ

Након формирања верске службе у Војсци Србије, на поклоничком путовању на Светој Гори Атонској боравила је прва група официра и подофицира из Генералштаба Војске Србије и Гарде. Организатор и духовник на овом путовању био је главни војни свештеник капетан Слађан Влајић.

Поред Свете Горе, црква Светог Димитрија и Свете Софије (Премудрости Божије) у Солуну, поклонници су посетили и Српско војничко гробље на Зејтинлику. ■

ДЕЦА С ПРЕЗИМЕНОМ

Историја српског народа од давнина бележи, поред славних периода напретка, тешка страдања, незапамћене патње, робовања и расељавања. Повлачење српске војске и избеглица преко Албаније и Црне Горе у Великом рату, у српској и светској историји ратовања остаће забележени као јединствен пример безграничног пожртвовања у борби за слободу. У аветињским колонама страдања, превелике патње, физичких и психичких напора, болештина, глади, зиме, снега и леда по беспућима и планинским гудурама, у оскудици у најосновнијим потребама за одржавање голог живота, храбро је, уз војску и своје родитеље, маршовало 30.000 малих војника, а мање од трећине их је дочекало слободу.

15. септембар 2014.

У традицији српског народа постоји обичај да се виђенији, у народу поштовани и слушани људи називају људима с презименом, чиме се жели рећи да припадају угледној, уваженој и од давнина чувеној фамилији. Таквим људима презиме је било знаменитије и речитије од имена, па чак и од надимка. Разуме се, таква врста поштовања и признања није се лако заслуживала, често је требало да прође и половина живота да би се за неког рекло да је човек с презименом. Током Великог рата такво поштовање својих сународника заслужила су деца која су са српском војском и избеглицама прошла албанску голготу, народно страдање без преседана у савременом свету.

После пробоја Солунског фронта, по ослобођењу отаџбине преживели мали ратници постали су деца с презименом. Био је то својеврстан израз поштовања српског ратника према својим потомцима, дечацима који су, бежећи од аустроугарског ножа, издржали оно што хиљаде старијих није преживело. Али и признање њиховим родитељима, њиховој породици која их је васпитала на светлим традицијама патриотизма, јунаштва и непокора.

Повлачење српске војске и избеглица преко Албаније и Црне Горе у Великом рату, у српској и светској историји ратовања остаће забележени као јединствен пример безграничног пожртвовања у борби за слободу. У аветињским колонама страдања, превелике патње, физичких и психич-

ких напора, болештина, глади, зиме, снега и леда по беспућима и планинским гудурама, у оскудици у најосновнијим потребама за одржавање голог живота, храбро је, уз војску и своје родитеље, маршовало 30.000 малих војника, од којих је само трећина дочекало слободу. Двадесет хиљада малишана остало је заувек у албанским гудурама. Умрли су од глади, хладноће, исцрпљености. Од напора који је био претежак за њихове године.

Ти дечаци нису могли бити „узети у војску”. Имали су између 12 и 16 година, били су мали да буду војници, а довољно велики да морају да беже од бесног и суровог нападача. Пут кроз Албанију био је пут смрти. Српска војска је у октобру 1915. године бројала 420.000 људи. На Крф је стигло 162.000 војника и старешина. Али, доласком на то грчко острво страдање није заустављено. За само месец дана, од 23. јануара до 23. фебруара умрло је 4.850 војника. На Крфу и Бизерти умрло је готово осам хиљада војника. На острву Видо, које Грци и данас зову острвом смрти, дневно је умирало око 300 српских бораца. На то острво крајем јануара 1916. године дошле су три српске болнице у којима су деца регрути, али и они знатно старији, већ војници, умирали од дизентерије, тифуса, запаљења плућа, задобијених рана и глади. Можда највише од последица глади. На острву Видо и у Плавој гробници сахрањено је више од 10.000 српских војника и регрута.

О њима нико не брине

О повлачењу српске војске, народа и деце пред аустроугарским „псима рата” своје писано сведочанство оставио је у књизи „Источна војска у светском рату 1915–1918” француски капетан Ф. Ж. Дега: „Хладноћа и снег појачавају очајну ситуацију; маршевање је врло тешко, требало је читавих петнаест дана да се превале неколико планинских превоја, чија висина достиже 2.500 метара. Трагови људских и животињских лешева обележавају путеве повлачења у планинским гудурама и беспућима Албаније и Црне Горе, окованим снегом и ледом.

Почетком повлачења скупљени су по селима, њих 30.000 малих дечака, војника сутрашњице, формирали су колону која је имала да поднесе најтежа искушења. Колоне ових дечака војника упознале су страшно мучеништво. Они нису били у борбеним јединицама, нису имали своје команданте и командире, о њима се нико није бринуо, они су само бежали на запад. Цео месец су маршевали, а јели су у пролазу траву и кору са дрвета. Стотинама их је умирало сваки дан од хладноће, глади и умора. Кад су стигли на обалу Јадрана, било их је 15.000. Оскудица и болести продужиле су да харају и да сеју смрт у њиховим редовима, а кад су се укрцали у бродове, не беше их више од десет хиљада.”

Међу тих 30.000 малих ратника био је и осмогодишњи Момчило Гаврић, који је са девет година постао каплар. Када је напунио 12 година, војвода Живојин Мишић му је, на положајима Дринске дивизије на Кајмакчалану, 1917. године, доделио чин поднаредника. Њихов сусрет није заборављен. У чину каплара, Момчило је тада командовао комором која је допремала муницију артиљерцима Дринске дивизије. Угледавши га на положају војвода је љутито запитао команданта 6. артиљеријског пука мајора Стевана Туцаковића, шта ће дете на Кајмакчалану. Одговор који је добио, оставио је војводу за тре-

нутак готово без речи. Сазнао је да каплар Момчило Гаврић иза себе има битке на Гучеву, Церу, Колубари, да је с војском прешао Албанију, јуришао у пробоју Солунског фронта и да је и на Кајмакчалану међу првима. Сутрадан је пред целом Дринском дивизијом прочитана наредба којом се каплар Гаврић унапређује у чин поднаредника. Мали Момчило постао је, тако, најмлађи подофицир у Првом светском рату.

Дуг пут малих војника музичара

Директиву о повлачењу преко Албаније Врховна команда издала је 25. новембра 1915. свим командантима армија. Одређена су три правца: преко Црне Горе ка Скадру, преко Везировог моста и Ориша према Љешу и најзад ка Дебру.

На пут дуг 750 километара у 75 дана, крајем октобра 1915. из села Грејач, између Ниша и Житковца, кренуло је и 95 малих војника музичара, питомаца Војне музичке школе, старости између 12 и 16 година. Слили су се у дугу, непрегледну и непрекидну, колону војника и избеглица, која се пробијала ка југу. После неколико дана чета малих војника умарширала је у тесне улице Приштине. Последњих дана октобра колона се нашла на прилазима Призрена. У даљини су се назирали модри масиви Шар-планине и Коритника, на чијим се врховима беласао снег. Последње ноћи пред полазак у неизвесност слана је прекрила град, побелели су кровови прекривени ћерамидом. Ујутро је мала чета војника, чврсто стискајући футроле са инструментима, постројена. Сваком дечаку дат је по један хлеб уз напомену да ће наредни добити тек за четири дана. Пала је наредба „Покрет” Почео је мученички трновит пут малих војника, малих музичара.

„... Убрзо смо корачали преко Везировог моста, средњевековне грађевине, изграђене у једном луку без икакве ограде, који се као дивокоза у скоку наднео над хладне тала-се Дрима. Почео је успон уз стрме планинске стазе. Суво-мразица је штитала за образе и уши претварајући у пару врео дах из груди. Половином дана већ смо ушли у сурове и негостољубиве пределе Албаније. У сутон стигосмо у долину реке Бисај, где су нас дочекали коначари са припремљеним, тек скуваним, пасуљем опојног мириса. Али, авај, хлеба нисмо имали. Следовање, које је требало да траје четири дана, појели смо за време марша. Једноставно, били смо гладни. Разместили смо се у неком шумарку, на голу, залеђену земљу. Прикуписмо нешто грања и плануле су веселе ватре... .

... На једној узвишици, недалеко од места где смо се сместили, налазила се усамљена кућа. Кренуо сам ка њој. Са собом сам носио своју једину фланелску кошуљу. За људе у овој дивљини то је било платежно средство од вредности. Огласише се два велика овчарска пса. На прагу се појави једна стара жена. Пришавши јој почех све гласније да узвикујем једну једину реч коју сам познавао на језику ових људи: „Бук, бук” (хлеба, хлеба). Истовремено извадих из торбице кошуљу ширећи је подижући увис да је старица боље види. Жена начас оде у кућу и убрзо се појави носећи два комада тврде проје. Тешка срца пружих своју кошуљу, узех проју и брзим корацима утонух у мрак.

... Устајање је било мучно. Стресли смо са себе снег. Тела су нам била укрупљена од хладноће. Скакутали смо и трчкарали не бисмо ли размрдали укочене удове и загрејали тела. А онда опет покрет. Колона се полако пробијала кроз ројеве па-

хулица, крећући се споро кроз дубок снег, уске пртине и клизаве стрмине. Нека чудна тишина била је око нас и у нама. После глади, зиме, мучног пребивања на голој залеђеној земљи стигосмо до Дебра. Већ трећи дан нас неколицина, оболелих на путу, лежимо у дебарској болници. Наједном се пронесе вест: непријатељ је на домак града! Свима, који могу да се крећу, допуштено је да напусте болницу. Већина мојих другова није више имала ни физичке ни моралне снаге да се поново упуту у лутање по албанским гудурама. Остали су у болници. О њима се никада више ништа није чуло.

... Прођох кроз опустелу Стругу. На прљавој пољани иза Струге, седело је или лежало неколико војника, међу којима и неколико мојих другова. Они нису хтели да иду даље. У њима се угасила свака воља и нада, изузев грозничаве жеље да се врате својим кућама. Али за то више нису имали довољно снаге. Више их нико од нас није видео.

... У подножју западне падине Ђукуса избио сам на пут за Елбасан. Тражећи кров над главом заноћих у једној гостионици. Јутро опет донесе вест: непријатељ долази! Напустих Елбасан. На изласку из града сретох једног мог друга. Обрадовах му се, али ме он само тужно погледа и рече да нема снаге да иде даље. Гледао ме је ужареним очима седећи на земљи ослоњен на дрво. Крај њега је још увек била футрола са инструментом.

... Своје другове нашао сам у Тирани одакле смо кренули ка Драчу и Шијаку где смо требали да се укрцамо у бродове. Уместо укрцања кренули смо за Кавају. Газили смо дуж обале мора. Ноге су нам упадале у песак што нам је причињавало велике муке. Следећег дана кренули смо ка Фијери. Кретали смо се правим беспућем, козјим стазама, а затим се спустили у долину у коју се излила мутна вода реке Семени. До друге обале смо морали газити воду до појаса, а онда смо изненада упали у матицу набујале воде. Они који су овде посрнули и пали у воду често се више нису појавили на површини. Крајем децембра кренусмо за Валону. Стигосмо до мутних таласа Војуше. Повремено пада хладна киша. Испуњава нас грозничавом језом, очајањем и гневом. Испод шајкача, прогорелих шињела и избледелих шаторских крила, ћебади и вунених шалова тињају наши животи сажети у жиже очију које жудно истражују нешто чиме бисмо утолили глад. Многи добијају дизентерију, за ослабеле организме у великом броју случајева то значи – смрт.

... У Валони, када је сунце већ почело да залази за планинске врхове, почињемо са укрцањем на брод „Регина Викторија“. Те ноћи, док смо стајали на палуби, почињала је нова 1916. година... “

Тако је трновит пут малих војника ратника, њих 95, забележио у својим сећањима Јосип Мадлић, један од њих око тридесетак који су се вратили у земљу. ■

(Насћавак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. септембар

✠ Православни
21. септембар – Рођење Пресвете Богородице – Мала Госпојина

27. септембар – Воздвижење Часног крста – Крстовдан

✧ Јеврејски
25. и 26. септембар – Рош Ашана

ВОЗДВИЖЕЊЕ ЧАСНОГ КРСТА – КРСТОВДАН

После Христовог васкрсења, Јевреји су крст на којем је Христос био разапет негде сакрили и скоро триста година о њему се ништа није знало. Побожна царица Јелена, мајка цара Константина, отишла је 326. године да се поклони местима страдања Господњег и почела је да трага за Часним крстом.

После дугог трагања царица Јелена и патријарх Макарије, са свим пратиоцима, отишли су на Голготу и открили не један, него три крста, па се није знало који је прави. Божјим провиђењем наишла је једна погребна поворка коју је патријарх замолио да застане и спусти покојника на крстовете. Пошто је покојник спуштен на два крста ништа се није догодило, али кад су га положили на трећи, покојник оживе и устаде. Тако је непобитно доказано да је то Часни и Животворни крст Христовог страдања.

У спомен на тај догађај установљен је празник Воздвиженија Часног крста, Крстовдан. Воздвиженије значи уздизање. У јерусалимској цркви установљен је и посебан обред, који се на тај дан врши по свим храмовима.

На Крстовдан се строго пости. Обичај је да се тог дана бере и освећује босиљак, који се користи у свим хришћанским обредима током године. ■

Борбе код Горничева и освајање Кајмакчалана 1916. године

Опорављени и јачи

Поновна појава српских армија на бојишту и победе у Горничевској бици и освајање Кајмакчалана није имала само војнички него и политички значај. У свету та вест одјекнула је слично као и победе на Церу и Колубари.

Након реорганизације и двомесечне интензивне обуке српска војска је крајем јуна и почетком јула 1916. године распоређена дуж северне грчке границе, од Вардара, преко Кожуха, Ветерника, Доброг поља, Кајмакчалана до Пелагоније. Прва армија налазила се на десном крилу, Трећа на левом крилу, а Друга у центру. Након што су савезници у лето 1916. успешно привођили крају преговоре о уласку Румуније у рат, њихове команде добиле су задатак да крајем августа припреме и започну офанзиву на Солунском фронту. Офанзива, у којој је важну улогу добила српска војска, требало је да почне 20. августа, а да Румунија нападне Аустроугарску 27. августа. Међутим, Централне силе запазиле су све сумњивије румунско држање и концентрацију противничких снага на јужном фронту и одлучиле да предузму иницијативу. План им је био да продру у солунску равницу, у позадину српских армија и бугарска војска је већ 17. августа кренула у силовиту офанзиву. Главни удар изведен је на сектору српске Треће армије која је била натерана на повлачење.

Противудар је припреман у ситуацији која је била врло неповољна и за савезнике и за српску војску. Са Крфа је позван војвода Живојин Мишић који је почетком септембра поново преузео команду над Првом армијом, док је пуковник Милош Васић заменио Павла Јуришића Штурма на челу Треће армије. Савезнички противнапад почео је 12. септембра, а главни удар носиле су српске трупе. Српска Прва армија пробила је у тро-

дневним борбама, најчешће прса у прса, фронт код села Горничева. Због спорости француско-руске армије лево од српских снага, бугарска армија успела је да се задржи на новим положајима северно од Флорине и Мале Преспе. Дринска дивизија под командом пуковника Крсте Смиљанића водила је најтеже борбе око Кајмакчалана, највишег врха планине Нице и једног од кључних положаја на Солунском фронту, где се налазило тежиште бугарске одбране.

Напад је почео 12. септембра, када је Дринска дивизија са две колоне напала добро утврђени одсек од Старковог гроба до Флокe, који је бранила бугарска Трећа дивизија. Десна колона Дринске дивизије одбила је више бугарских противнапада и 16. септембра савладала жичане препреке и овлада првом линијом ровова на Кајмакчалану. Након што је одбила више бугарских противнапада, уз садејство леве колоне заузела је Кајмакчалан 18. септембра. После више поновљених јуриша бугарска војска је 26. септембра повратила положаје на Кочобеју, а затим и Кајмакчалан. Обострани велики губици довели су до затишја, након чега је Дринска дивизија 30. септембра коначно сломила отпор и овлада Кајмакчаланом. Заузимањем Кајмакчалана српска војска је поново закорачила на део територије своје државе. Бугарске снаге су 3. октобра биле принуђене да одступе према Црној реци чиме је олакшано настављање дејстава српској Првој армији и француским снагама и ослобођење Битоља 19. октобра. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове
расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријем у професионалну војну службу у својству
официра и подофицира на неодређено време:

1. у својству официра верске службе:
– православно свештеник – 10 извршилаца;
  2. у својству официра техничке службе:
– прогностичар – 1 извршилац;
  3. у својству официра правне службе:
– референт за правне послове – 3 извршиоца;
  4. у својству официра грађевинске службе:
– референт за инфраструктуру – 7 извршилаца;
  5. у својству официра санитарске службе:
– доктора медицине – 5 извршилаца;
  6. у својству официра ветеринарске службе:
– референт ветеринарске службе – 4 извршилаца;
  7. у својству официра музичке службе:
– музичар-крилница – 1 извршилац,
– музичар-кларинет – 1 извршилац и
– музичар-труба – 1 извршилац;
  8. у својству подофицира музичке службе:
– музичар-труба – 1 извршилац и
– музичар-кларинет – 2 извршиоца.
- да кандидати за официре техничке службе имају завршене студије физичких наука у трајању од најмање 4 године и звање дипломирани метеоролог,
– да кандидати за официра правне службе имају завршене студије правних наука у трајању од најмање 4 године и звање дипломирани правник,
– да кандидати за официре грађевинске службе имају завршене студије грађевинског инжењерства у трајању од најмање 4 године и и звање дипломирани инжењер грађевинарства,
– да кандидати за официре санитарске службе имају завршен Медицински факултет и звање доктор медицине,
– да кандидати за официре музичке службе имају завршене студије музичке уметности у трајању од најмање 4 године – одсек инструменталиста на труби односно кларинету, поседовање стручног назива дипломирани музички уметник и
– да кандидати за подофицире музичке службе имају завршену средњу музичку школу (IV степен стручне спреме) – инструментални одсек – смер труба односно кларинет.

Лица која конкуришу по наведеном потребно је да испуњавају следеће услове:

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије, који имају одговарајуће образовање, укључујући и лица запослена у Војсци Србије и Министарству одбране.

Општи услови конкурса:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци,
- да нису старији од 45 година, ако конкуришу за официра, односно 40 година ако конкуришу за подофицира,
- да су завршили одговарајуће војно стручно оспособљавање за дужност за коју се прима, а за лице мушког пола и да је одслужило војни рок са оружјем.

Посебни услови конкурса:

- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије и ван Војске Србије,
- за лица која су запослена у Војсци Србије и Министарству одбране да су току службе повољно оцењивана и да им је просек службених оцена у току службе најмање „врло добар”,
- да кандидати за официра верске службе имају завршене студије у трајању од најмање 4 године (кандидати морају да имају писани благослов надлежног архијереја за пријаву на конкурс),

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе краћу биографију и следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац),
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци),
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини),
- фотокопија радне књижице или неки други доказ о радном искуству,
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од 6 месеци),
- уверење о положеном стручном – државном испиту (кандидати за официре санитарске службе),
- уверење о регулисању војне обавезе под оружјем, са назначеном чином у резерви (издаје Регионални центар МО за локалну самоуправу у коме се лице води у евиденцији),
- потписану изјаву о прихватању распореда по потреби службе на целој територији Републике Србије (својеручно написана изјава),
- потписану изјаву о прихватању упућивања на обуку за оспособљавање за официре (кандидати који конкуришу за официре, а нису резервни официри) и на оспособљавање за подофицире (кандидати који конкуришу за подофицире),

- писани благослов надлежног архијереја за пријаву на конкурс (само кандидати за официре верске службе) и
- оверен и потписан КОЛП прилажу само кандидати који су запослени у Војсци Србије и Министарству одбране.

Пре пријема у професионалну војну службу кандидати који испуњавају услове конкурса биће упућени на процену психолошких капацитета. Кандидати који уђу у ужи избор биће позивани на физичку проверу и проверу стручних оспособљености, знања и вештина. Кандидати који са најбољим резултатима буду испунили прописана мерила за избор биће упућени на лекарски преглед ради оцене способности за пријем у професионалну војну службу и за њих ће бити извршена безбедносна провера.

Кандидати који нису одслужили војни рок под оружјем или нису на неки други начин војно обучени пре пријема биће упућени на војну обуку и на обуку за оспособљавање за официра односно подофицира

Предност при пријему у професионалну војну службу у својству официра имаће кандидати који су подофицири на неодређено време и резервни официри.

У пријави недвосмислено нагласити за које радно место се конкурише.

Непотпуне, неблаговремене или неразумљиве пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у даље разматрање.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Пријаве на конкурс са наведеним документима достављати путем поште на адресу:

Министарство одбране

Сектор за људске ресурсе

Управа за кадрове

ул. Немањина бр.15, 11000 Београд

са назнаком „за пријем лица по јавном конкурс“.

Рок за подношење пријава на конкурс је 30 (тридесет) дана од дана објављивања.

Све информације везане за конкурс могу се добити на тел. 011/3201-603 и 3201-056. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријем у професионалну војну службу у својству официра на неодређено време, у санитетској служби:

1. за доктора стоматологије, 3 извршиоца.

Лица која конкуришу по наведеном потребно је да испуњавају следеће услове:

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије, који имају одговарајуће образовање, укључујући и лица запослена у Војсци Србије и Министарству одбране.

Општи услови конкурса:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије,
- да кандидати имају завршен Стоматолошки факултет и звање доктор стоматологије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци и
- да нису старији од 45 година.

Посебни услови конкурса:

- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности,
- да имају обављен приправнички стаж и да имају положен државни испит,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије и ван Војске Србије,
- да су завршили Курс слушалаца за резервне официре и
- за лица која су запослена у Војсци Србије и Министарству одбране да су току службе повољно оцењивана и да им је просек службених оцена у току службе најмање „врло добар“.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе краћу биографију и следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац),
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старије од шест месеци),
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини),
- фотокопија радне књижице или неки други доказ о радном искуству,
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од 6 месеци),
- уверење о положеном стручном – државном испиту,
- уверење о регулисаном приправничком стажу,
- уверење о регулисању војне обавезе са значком чина у резерви (издаје Регионални центар МО у коме се лице води у евиденцији)
- потписану изјаву о прихватању распореда по потреби службе на целој територији Републике Србије (својеручно написана изјава),
- оверен и потписан КОЛП прилажу само кандидати који су запослени у Војсци Србије и Министарству одбране.

Пре пријема у професионалну војну службу кандидати који испуњавају услове конкурса биће упућени на процену психолошких капацитета. Кандидати који уђу у ужи избор биће позивани

на физичку проверу и проверу стручних оспособљености, знања и вештина. Кандидати који са најбољим резултатима буду испунили прописана мерила за избор биће упућени на лекарски преглед ради оцене способности за пријем у професионалну војну службу и за њих ће бити извршена безбедносна провера.

Непотпуне, неблагоприятне или неразумљиве пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у даље разматрање.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Пријаве на конкурс са наведеним документима достављати путем поште на адресу:

Министарство одбране
Сектор за људске ресурсе
Управа за кадрове

ул. Немањина бр.15, 11000 Београд

са назнаком „за пријем лица у санитарску службу по јавном конкурс“.

Рок за подношење пријава на конкурс је 15 (петнаест) дана од дана објављивања.

Све информације везане за конкурс могу се добити на тел. 011/3201-603 и 3201-056. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Управа за кадрове

објављује

ИЗМЕНУ ЈАВНОГ КОНКУРСА

за пријем у професионалну војну службу у својству
официра и подофицира на неодређено време:

У конкурс за попуњу слободних радних места професионалних војника, на одређено време, објављеном у магазину „Одбрана“ број 214 од 15. августа 2014. године, део конкурса који се односи на посебне услове које држављани Републике Србије треба да испуњавају за радна места на редном броју 25, мења се и гласи:

– за радна места на р. бр. 25.: могу конкурисати лица која имају најмање средњу стручну спрему. За три радна места потребно је да кандидати који конкуришу за пријем имају и возачку дозволу најмање „С“ категорије; ■

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА

БЕЗ ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

КОТИК д.о.о
Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб:063/370-138
Фак: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:
-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:

бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема, аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља, аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача, програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере, електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема, бела техника и телевизори...

Медија Центар „Одбрана“
Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3201-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

НАЦИОНАЛНА АСОЦИЈАЦИЈА ЗА ОРУЖЈЕ СРБИЈЕ

VIII ТРАДИЦИОНАЛНИ ТУРНИР **НЕСАЛОМШИ** У ГАЂАЊУ СТАРИМ ОРУЖЈЕМ

У оквиру турнира одржаће се и продајна изложба

Клуб стрелаца "МУШ", 27.09.2014. у 11 часова
Више информација: 011/361 33 77, 063/88888 44

www.naos.org.rs

Миливоје Пајовић

ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
Шифра 111302/„ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА“, по цени
од 924,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целукуиној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Купљена издања биће достављена поштом експресом на шериш купца.

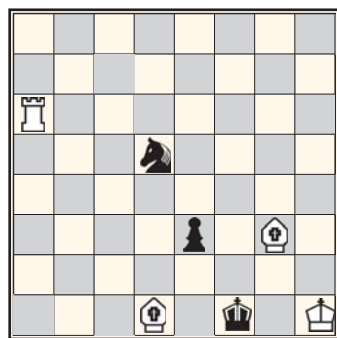

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ МИНИЈАТУРЕ ХРВОЈА ВОЈКА БАРТОЛОВИЋА

Загребачки велемајстор и међународни судија шаховске композиције Хрвоје Војко Бартоловић (рођен 1932) познати је аутор двопотеза и рекордних задатака (таскова). Доносимо две његове двопотезне минијатуре. Решења дајемо у следећем броју.

Проблем број 1. – Мат у 2 потеза

Хрвоје Бартоловић – 3. награда
Berszedi Vegyz, 1965.

Позиција:

Бели: *Kh1, Та6, Ld1, Lg3*

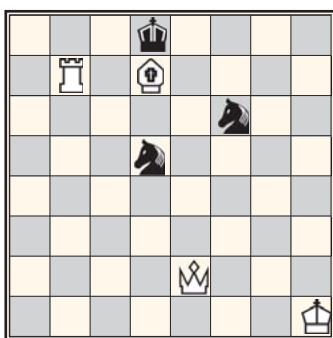
(4 фигуре)

Црни: *Kf1, Sd5* пешак: *e3*

(3 фигуре)

Проблем број 2. – Мат у 2 потеза

Хрвоје Бартоловић –
„The Problemist“ 1992.

Позиција:

Бели: *Kh1, De2, Tb7, Ld7* (4

фигуре)

Црни: *Kd8, Sd5, Sf6* (3 фигуре)

Припремио Владимир ШАРИЋ

С
У
Д
А
О
К
У

	9		3		5		8
						1	2
7			8			4	3
9			7		5	8	
	2	8				9	7
		7	9		6		1
	5	2			3		7
3	7						
4	9		7				5

Решење коњићевих скокова: Мајмун је мајмун, ако ћеш га у какве хаљине облачити; Боље ти је мушки погинути него женски сто годин' живјети.

GRAND // TOURS GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

СПЕЦИЈАЛНА ПОНУДА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ВОЈСЦИ
Hoteli: **HERMES Spa** i **KAPOLOS Spa** - Polupansion, цена 16€ - 18€
ПЛАЌАЊЕ ДО КРАЈА ГОДИНЕ!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЋОКИЋ

	1		2	3	4	5	6	7		8		9	10	11	12	13	14		15		16	
17										18										19		
		20										21										22
23				24									25									
26						27								28								
29								30										31				
32										33										34		
35			36									37										
38					39								40									
41						42								43								
44								45											46			
		47								48												
49				50								51										

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

барутана, кукичати, ББЗ, о, изазовна, асимилат, в, ЈКП, мандатор, варалице, Нолан, побунити, Ана-дир, Арелина, уникатан, месо, Дајана Рос, ратанија, ТК, еч, реметити, оријентир, Аида, елитизам, мас-кота, инатан, Рогатица, Еакид, генетика, аморалан, сси, р, еротичан, Мата Хари, АДУ, лиричари, ана-сонка.

ВОДОРАВНО:

17. Неквалитетна роба, 18. Бити у заблуди, 19. Биљка махунарка, 20. Неморално, 21. Присталица етатизма, 23. Килоелектронволт (скр.), 24. Становница Марсеја, 25. Пискарало, шкрабало, 26. Филм Џона Вејна, 27. Безгласан (грч.), 28. Дивови, 29. Највиши врх Беласице (у БЈР Македонији), 30. Мале палате, 31. Драги камен (тур.), 32. Барутана код Крушевца где је 15. септембра 1891. године започела производња бездимног барута (овај дан обележава се као Дан техничке службе ВС), 33. Безимен, непознат, 34. Нота солмизације, 35. Показна заменица, ово, 36. Илирски покрет, 37. Метански растварач, 38. Лука у Алжиру, 39. Постављати mine, 40. Шетајући изаћи, 41. Град у Италији, 42. Име публицисте и социјалисте Марковића, 43. Средњовековни витез, 44. Троцифрени број, 45. Сечење у корену, 46. Отилија одмила, 47. Повредљивост, 48. Заједљивац, критикант, 49. Женски певачки глас, 50. Трећа муслиманска молитва, 51. Људи динарске расе, динарци.

УСПРАВНО:

1. Залив у Црној Гори, 2. Италијански фудбалер, Ђузепе, 3. Иницијали глумца Марвина, 4. Дечије возило, 5. Омладинска радна акција (скр.), 6. Власник бараке (мн.), 7. Град у Белгији, 8. Женско име, Војнослава, 9. Стваран, 10. Коњ (песн.), 11. Тамна места, 12. Италина одмила, 13. Играч система игара на срећу, 14. Естонци, 15. Немачки фудбалер, Михаел, 16. Чинити барикаде, 18. Који не може да се опозове, 19. Соли титанске киселине, 20. Писмени рад из неке области, 21. Град у Грчкој, Каламе, 22. Бапска старост (лат.), 24. Освежавајуће пиће од малине, 25. Распршивач течности, 27. Славни фудбалер, Јован Куле, 28. Наводити туђе речи, 30. Име британског државника Черчила, 31. Одрицање, побијање (грч.), 33. Затвори, 34. Стари, остарели, 36. Наредба псу да донесе ловину, 37. Пучинијева опера, 39. Нерадни, 40. Киселина (хем.), 42. Економски вредносни индикатор (скр.), 43. Њихов, 45. Спортско друштво (скр.), 46. 7. и 20. слово азбуке.

Сајам 112 ЕХРО

ПРЕВЕНЦИЈА НА ПРВОМ МЕСТУ

Катастрофа никада не долази сама. Последице прво зимских елементарних непогода, а потом и катастрофалних поплава, које су однеле људске животе и нанеле непроцењиву материјалну штету хиљадама породица и држави у целини, само су један од необоривих доказа о друштвеном, стручном, заштитно-безбедносном, хуманитарном и превентивном значају сајма 112 ЕХРО.

Овај међународни сајам превенције и реаговања у ванредним ситуацијама и безбедности и здрављу на раду, који се од 23. до 26. септембра 2014. године под сводовима Београдског сајма одржава 39. пут, треба да, под слоганом са поруком "Превенција на првом месту", поново скрене пажњу на оно што је неспорно - ванредне ситуације и непредвидљиве околности се не чекају, њима се иде у сусрет систем(атс)ком превенцијом, праћењем, планирањем и управљањем свим витално важним процесима, као и реаговањем у складу са законом и прописима када до њих дође.

Због свега тога, генерално покровитељство Министарства унутрашњих послова, Сектора за ванредне ситуације, и покровитељство Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Управе за безбедност и здравље на раду, дају овој едукативној, али и сајамској манифестацији са привредном конотацијом, статус безбедносног и пословног догађаја од највишег друштвеног интереса.

Све оно што је ове године као природна виша сила снашло грађане, друштво и државу, као и цена којом је потребно платити санирање њених последица, појачали су и интерес за учешће на сајму 112 ЕХРО. Око 70 директних и 150 индиректних излагача и учесника из двадесетак земаља, представиће више од 150 домаћих и светских брендова, пре свега из области високих технологија у функцији превенције у ванредним ситуацијама и безбедности и здравља на раду, али и, што је од посебног значаја, повезати више хиљада професионалаца из ове области.

112 ЕХРО не би био то што јесте без стручног пратећег програма који садржи показне вежбе реаговања у ванредним ситуацијама, демонстрационе вежбе, предавања, пословне и заштитно-безбедносне анализе, панел дискусије, трибине, презентације излагача, радионице са сајамском тематиком...

За пословне посетиоце улаз на Сајам 112 ЕХРО и присуство стручном конференцијском програму, су бесплатни уз обавезну он-лине регистрацију на сајту www.112-expo.rs

Више информација о овој сајамској манифестацији, начину пријављивања и пратећим програмима, на сајту www.112-expo.rs

39. међународни сајам превенције и реаговања у ванредним ситуацијама и безбедности и здравља на раду

PREVENCIJA I REAGOVANJE U VANREDNIM SITUACIJAMA BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU

Zaštita od požara, poplava, zemljotresa,
hemijskih akcidenata.

Preventivna zaštita od vanrednih situacija.

Bezbednost i zdravlje na radu.

Medicinsko zbrinjavanje u vanrednim situacijama.

Obezbeđenje kontinuiteta privrednih - poslovnih
procesa i funkcionisanja kritične urbane infastrukture.

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, e-mail: 112@sajam.rs

Zaštita od požara, poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata. Sistemi i oprema za reagovanje u vanrednim situacijama. Sistem 112 za reagovanje u vanrednim situacijama. Oprema, sredstva i specijalna vozila za vatrogasno-spasilačke intervencije. Specijalna vozila i oprema za delovanje u prisustvu opasnih materija i za prevoz opasnih materija. Uređaji i aparati za merenje, detekciju i spasavanje u vanrednim situacijama

Preventivna zaštita od vanrednih situacija. Preventivna zaštita od požara. Sistemi za rano otkrivanje i gašenje požara. Strukturna zaštita - građevinski konstruktivni elementi i premazi otporni na požar. Preventivna zaštita od poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata. Preventivna zaštita kritične javne infrastrukture u vanrednim situacijama: zaštita energetske objekata za proizvodnju i prenos električne energije, proizvodnju i prenos plina i nafte. Zaštita kritične telekomunikacione infrastrukture i objekata. Zaštita javnih objekata visokog rizika: fabrika hemijske, farmaceutske industrije, drvne industrije, aerodroma, luka, javnih objekata visoke posećenosti. Zaštita šuma od požara. Zaštita poljoprivrednih useva od grada i nevremena. Zaštita kritične komunalne infrastrukture objekata vodosnabdevanja u vanrednim situacijama. Putevi, železnička saobraćajna čvorišta, tuneli u vanrednim situacijama.

Bezbednost i zdravlje na radu. Sredstva i oprema za ličnu i kolektivnu zaštitu na radu. Uređaji i aparati za merenje i detekciju uslova radne sredine. Usluge procene rizika radnog mesta.

Medicinsko zbrinjavanje u vanrednim situacijama. Oprema, specijalna vozila za medicinske hitne intervencije u vanrednim situacijama.

Obezbeđenje kontinuiteta privrednih - poslovnih procesa i funkcionisanja kritične urbane infrastrukture. Vodovod - kanalizacija. Gradski saobraćaj. Obezbeđenje energije u urbanim sredinama. Komunalni servisi. Komunalna vozila specijalne namene. Ekologija u gradovima.

23 - 26.09.2014.

www.112-expo.rs

BEOGRADSKI SAJAM

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

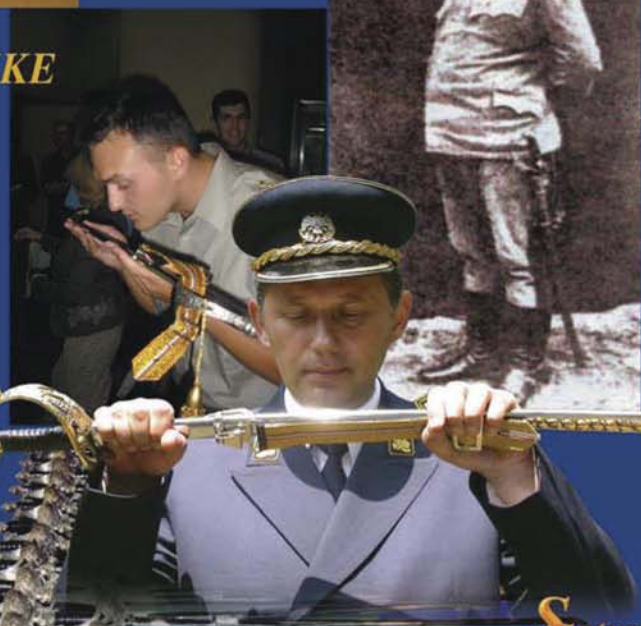

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦИРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ ваше часне професије и поседа потомке да сће постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необичастити.

Кажу, живећи производимо успомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

**ОФИЦИРСКОМ САБЉОМ
и ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
уштити се са својом професијом у породично наслеђе.

Status
Stil

- Парадни бодежи**
- коинени
  - ваздухопловни
  - морнарички

НАРУЉБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем – • стандардну • посребрену • позлаћену сабљу
– • парадни бодаж (заокружити)

Име и презиме: _____
 Адреса наручиоца: _____
 ЈМБГ _____ Телефон: _____

Попуните наруџбеницу и пошаљите на адресу:
 „Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: 011/316-24-88. 011/377-15-22. 060/676-88-01
 Web: www.statusstil.com E-mail: office@statusstil.com

САБЉЕ: 25 МЕСЕЧНИХ РАТА
 СТАНДАРДНА.....МЕСЕЧНА РАТА- 3.400 ДИН.
 ПОСРЕБРЕНА..... МЕСЕЧНА РАТА - 3.600 ДИН.
 ПОЗЛАЋЕНА..... МЕСЕЧНА РАТА - 3.800 ДИН.

БОДЕЖИ: 20 МЕСЕЧНИХ РАТА
 ПОСРЕБРЕН.....МЕСЕЧНА РАТА – 2.460 ДИН.
 ПОЗЛАЋЕН.....МЕСЕЧНА РАТА – 2.880 ДИН.

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 93

ДЕЦЕНИЈА ДРОНОВА
**ЗУЈАЛИЦЕ
С НЕБА**

ВИШЕНАМЕНСКО ОКЛОПНО ВОЗИЛО
„PALANCA NEGRA”

ЦРНА ДИВОКОЗА

СОВЈЕТСКЕ
ПРОТИВТЕНКОВСКЕ ПУШКЕ
У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ

**ПУШКА
ПРОТИВ
ТЕНКА**

САДРЖАЈ

ВИШЕНАМЕНСКО ОКЛОПНО ВОЗИЛО „PALANCA NEGRA“
ЦРНА ДИВОКОЗА 2

СУДБИНА ТЕНКА М-1 „АБРАМС“ У ИРАКУ

КРИТИКЕ ПОСЛЕ ПОХВАЛА 8

САВРЕМЕНА ТОРПЕДА И СИСТЕМИ РАКЕТА-ТОРПЕДО (3)

ИСТОЧНИ И ДАЛЕКОИСТОЧНИ ПРОЈЕКТИ 12

ДЕЦЕНИЈА ДРОНОВА ЗУЈАЛИЦЕ С НЕБА 18

УЗ СТО ГОДИНА ЛОВАЧКЕ АВИЈАЦИЈЕ

НАСТАЈАЛА ЈЕ СПОНТАНО 24

СОВЈЕТСКЕ ПРОТИВТЕНКОВСКЕ ПУШКЕ У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ

ПУШКА ПРОТИВ ТЕНКА 28

Уредник прилога
Мира Шведић

ЦРНА ДИВОК

Најновија понуда домаћих конструктора наменске индустрије у аранжману приватних радних организација JOMIL DOO и AZIMUTH-DPS јесте функционални модел базног возила – Прототип лаког оклопног возила „црна дивокоза“ (португалски, „Palanca Negra“) за кретање по тешким теренима. Урађен је функционални модел основне варијанте тог возила М1А1 4x4, кога представљамо овом приликом.

„Palanca Negra”

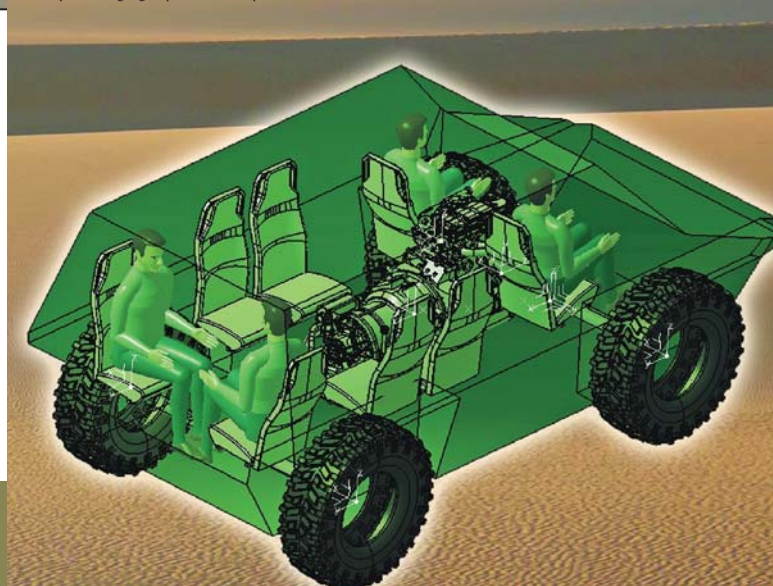
ОЗА

2013. године у Луанди, потписао тадашњи министар одбране Александар Вучић. За извођење наведених радова приватно предузеће JOMIL DOO из Београда има дозволу надлежног министарства Владе Србије за промет НВО и роба двојне намене, а AZIMUTH-DPS из Баћевца, поред дозволе за промет, поседује и дозволу Министарства одбране за производњу наоружања и војне опреме (у одређеном сегменту делатности).

На основу проучавања тенденција у развоју и примени лаких оклопљених теренских возила формуле погона 4x4, аутори решења „Palanca Negra” (руководилац пројекта Анастас Палигорић) определили су се за возило мале масе (око 5,3 тоне), које служи као транспортер борбене групе војника или полицајца (поред возача и командира, који су у предњем делу возила, а у оклопљеном телу има места до осам чланова посаде), намењене за извршавање задатака за брзе интервенције (у саставу мировних мисија, за борбу против терориста, побуњеничких група или рушилачких демонстраната).

Управо завршен развој функционалног модела базне варијанте возила М1А1 приказан је делегацији копнене војске Анголе, која је у организацији компаније JOMIL боравила у Србији од 19. до 24. августа 2014. године. Делегација, коју је предводио генерал-пуковник Lucio Goncalves Amaral, командант копнене војске, посетила је AZIMUTH-DPS и

Цртеж унутрашњег пресека возила

Најновија понуда домаћих конструктора наменске индустрије у аранжману приватних радних организација JOMIL DOO и AZIMUTH-DPS обелодањена је 12. августа 2014. у „Политици” (В. Ломовић: „Црна дивокоса за Војску Анголе”). Реч је о моделу базног возила – Прототип лаког оклопног возила „црна дивокоса” (португалски, „Palanca Negra”), које је

функционални модел основне варијанте вишенаменског оклопног возила М1А1 4x4, за кретање по тешким теренима.

Сарадња компаније JOMIL DOO са оружаним снагама Анголе реализује се на основу Протокола, кога је, у име Владе Србије

још нека предузећа наменске индустрије Србије, како би се информисала о стању и реализацији програма сарадње по уговорима који су закључени и уговорима чије се закључење очекује. Том приликом, делегацију је примио начелник Управе за одбрамбене технологије генерал-мајор др Бојан Зрнић.

Иако је највеће занимање за то возило до сада испољила Ангола, заинтересоване су и још неке афричке земље.

Одлике

Оклопно тело „црне дивокозе“ пројектовано је и израђено тако да пружа балистичку заштиту посади, по стандарду STANAG 4569, заштитни ниво I до ниво II. Са доње стране тело возила обезбеђује заштиту од експлозија мина до шест килограма TNT (ниво II+ истог стандарда). Панцирне плоче возила производе се у словачкој компанији ACRONI, а припадају класи PROTAC 500.

Оклопно тело возила подељено је на три одељења: моторно напред, управно у средини и посадно или борбено позади. Компактна конструкција оклопног тела омогућује смештај до осам опремљених војника, на засебним седиштима, у положају „лицем у лице“ (функционални модел реализован је са шест седишта). Запремина посадног простора нешто је већа од четири кубна метра, што подразумева око 0,7 кубних метара простора на једног војника, а то је више него што је уобичајено за ту класу возила. Основна маса возила је око 4.100 kg, а борбена маса око 5.300. Капацитет носивости терета омогућава транспорт осам опремљених војника, муницијског комплекта и индивидуалног комплекта возила (алата и прибора) или

одговарајући терет материјала до 1.200 килограма.

Оклоп је профилисан са израженијим косинама напред, а мањим на бочним странама и позади. Кабина има двоја бочна врата (лево и десно) са правоуглим осматрачким прозорима од панцирног стакла, отпорних на стрелачку ватру, као и основни оклоп. Врата се лако отварају помоћним уређајем. Посадни простор има двоја бочна и једно задње прозорско окно. Сва прозорска стакла су панцирна и она, такође, пружају балистичку заштиту као и основни оклоп. Позади су једнокрилна врата за улазак-излазак посаде. На крову је уграђена турела М86 са кружним постољем за митраљез 7,62×54 mm М86, којим рукује један од стрелаца, стојећи испод митраљеза.

Погонски агрегат је дизел мотор снаге 92 kW

са петостепеним мењачем предњег и два степена задњег хода. Поседује и двостепени редуктор. У овој фази развоја ходни део има круте осовине, а ако буде захтев корисника, планира се увођење независног система вешања.

Укупна маса возила захтевала је точкове са пнеуматичима широког профила (285/75R16), с варијантом gun-flat, уграђеним улошцима ради отпорности на пенетрацију пројектила стрелачког наоружања. С таквим

Поглед одоздо позади

при 3.600 об/мин и обртним моментом од 285 Nm/1.800 об/мин, што нуди вучну снагу око 17 kW/t, чиме се омогућује постизање путне брзине до 110 km/h, са просечном теренском брзином од око 45 km/h. Опционо, на захтев купца, снага мотора може да буде повећана до 140 kW. Аутономија возила на путу је око 550–600 километара. Трансмисија је механичка

погонским и ходним системом омогућено је ефикасно кретање по неравном, каменитом, песковитом или расквашеном земљишту и могућност савлађивања препрека: вертикални зид до 0,5 m, ров ширине до 0,6 m, успон до 45 %, бочни нагиб до 30 % и радијус заокрета до девет метара. Возило располаже са предњим електричним витлом за извлачење других возила или за самоизвлачење (сајла дужине око 15 метара), а позади је кука за вучу. На бочним странама возила, унутар оклопа, налазе се по један сандук за алат и резервне делове.

Опрема

Опрема основне варијанте богатија је од стандардне за ту класу возила, јер је на функционални модел већ уграђено следеће: ефикасан клима-уређај, који одговара географским и климатским условима потенцијалних

корисника; напредна GPS навигација, подржана робусним рачунаром и монитором од седам инча на Windows платформи, са прикључцима за радио-комуникацију са сервером (односно вишом командом); две колор камере са широкоугаоном оптиком (око 180 степени) постављене на крову возила напред и позади, које возачу омогућавају вођњу за случај да су

панцирна стакла оштећена, или покривена панцирним заштитним плочама.

Са уграђеним системима камера и навигације обезбеђује се добра прегледност из возила у кружном сектору, а са опционо уграђеном термалном камером и у ноћним условима, што је нарочито важно за варијанту извиђачко-осматрачког и командног возила.

Компанија JOMIL (која финансира пројекат развоја возила) планира продају возила заинтересованим земљама Африке. Очекује се да у 2015. години буде формализована сарадња с првим купцима, те се развој наставља израдом пробне партије возила. Ипак, и без тог аранжмана за познатог страног купца, таква врста возила, врло актуелна у многим армијама у свету, могла би да буде занимљива и за Војску и МУП Србије (који иначе касне са модернизацијом опреме и борбених

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

Посада.....	2+(6 до 8) војника
Димензије:	
– дужина.....	4.950 mm
– ширина.....	2.060 mm
– висина.....	2.020 mm
– клиренс.....	260 mm
– међуосовински размак.....	2.760 mm
Маса возила.....	основна 4,1 t, борбена 5,3 t
Капацитет носивости.....	1,2t
Перформансе:	
– максимална брзина.....	110 km/h
– просечна теренска брзина.....	45 km/h
– аутономија.....	550 – 600 km
Савлађује препреке:	
– успон.....	45%
– нагиб.....	30%
– ров.....	0,55 m
– вертикални зид.....	0,5 m
– радијус заокрета.....	9 m
Мотор.....	Diesel 92 kW/3.600 ob/min
Мењач.....	5+2 stepena (механички)
Редуктор.....	двостепени
Димензије точкова.....	285/75R16 (run – flat)
Формула погона.....	2x4 и 4x4 (зависно од потребе)

ВЕРЗИЈЕ

Основни модел возила под ознаком М1А1 има три верзије: возило за транспорт трупа, командно возило и санитарско возило. Митраљез 7,62 mm x 54R М86 постављен је на турелу изнад средине крова, која је већ примењена на полицијском возилу ВОВ М86. Покретање туреле је мануелно, а окидање митраљеза електрично. За дејство дању нишанција има оптички колиматор, а за дејство ноћу, поред стандардног фара, може да се угради и специјални фар са разним опцијама решења. Уместо митраљеза 7,62 mm x 54R по захтеву, може да се угради тешки митраљез 12,7x108 mm М87, који је примењен и на више типова оклопних борбених возила Војске Србије.

Базно возило „Palanca Negra” М1А1 у класи је лаких ОБВ и намењено је за више оперативних мисија – учешће у мировним снагама УН и ОАЈ, обезбеђење војник колона од заседа, терористичких или побуњеничких група, али и полицијске мисије у сузбијању

масовних нереда и рушилачких демонстрација опасних по безбедност грађана. Базна конструкција омогућава уградњу више врста наоружања, тако да то возило може да буде перспективно: као возило за непосредну ватрену подршку, за ПОБ, као специјална осматрачка станица или возило за електронско извиђање на већем простору, и за друге задатке.

Возило за непосредну ватрену подршку – М1А2 наоружано је аутоматским бацачем граната М93 калибра 30 mm, намењеног за неутралисање живе силе непријатеља на отвореном простору и у заклонима, на даљинама до 1.700 m, као и дејство по лако оклопљеним борбеним возилима на даљинама до 1.000 метара.

Противоклопно возило – М1А3 биће наоружано са два шинска усмерача за ПОВР типа „маљутка-2Т” 9М14М/Р (побољшане „маљутке” пробијају 800 mm RHA оклопа иза ЕРО). Лансирање ракета је на даљинама од 500 до 3.000 m, са брзином лета од 120 m/s. Вођење је класично за ту врсту

пројектила (базно, помоћу „три тачке” или полуаутоматски систем вођења, помоћу „две тачке”). Уместо „маљутки” може да се примени и неки други савременији ракетни систем.

Извиђачко патролно возило – М1А4 предвиђено је да обавља функције осматрања и извиђања у граничном појасу, а опремљено је панорамским телескопским постољем на коме се налазе: гониометар са ласерским даљиномером (домет 20 километара), CCD камера, термална камера, радар за земаљско осматрање (10–20 километара даљине) и интегрисани командно-информациони систем КИС (BMS) у возилу.

Полицијско возило – М1А5 примарно је намењено за специјалне јединице полиције и жандармерије, или специјалне јединице војске, а опремљено је лансерима БДК или димним бомбама са сузавцем. У даљем процесу развоја могао би и да се угради и водени топ (шмрка).

возила точкаша), па и за државе с простора некадашње СФРЈ.

Предстоји интерно испитивање функционалног модела основне верзије возила, како би се провериле полазне тактичко-техничке карактеристике.

Када возило крене у серијску производњу, могућа су даља унапређења и не треба их одбацити,

иако она, неретко, повећавају цену. На пример, неколико пушкарница са приборима за одвод барутних гасова и прихват чаура личног наоружања, доградња оклопне заштите (пасивне) применом нових материјала или монтажом решеткастог (оградног) оклопа, модификације степеника (газишта), блатобрана и других детаља.

Све што је у досадашњем развоју остварено на возилу „црна дивокоза“ представља озбиљан помак напред. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

КАМЕРЕ, СОФТВЕРИ И РАЧУНАРИ

Комплекс камера, софтвера и рачунара садржи најпре две CCD камере, напред и позади, са сочивима која покривају по 180 степени видног поља, а температурни опсег рада је од -30 до +60°C. Камере су водоотпорне, стандард IP65, а имају и стандард DIN EN 50155, за уградњу у возила. У кућишту камере смештена је меморијска картица 4 Gb у коју се снима видео са обе камере. Видео се може преузети на рачунару, који је монтиран у возилу, а на њему може да се прегледа и видео-слика. Камере имају и додатни део (POE), који путем мрежног кабла напаја камере електро напоном из возила.

Рачунар монтиран у возило са екраном од седам инча, активан на додир, има процесор intel atom, радни такт 1,1 Gigaherca. У себи има модем за примање GPS сигнала, 3G мреже, Wifi internet, Bluetooth modem. Рачунар је намењен за употребу у возилима.

Апликација инсталирана на рачунару олакшава употребу камера и GPS програма за навигацију. Корисник, после покретања рачунара, мора да покрене „azimuth“ апликацију, која се активира додиром на иконицу на екрану рачунара. Притиском на функцијски тастер F1 омогућен је поглед на камеру која је постављена на предњој страни возила. Тастер F2 омогућава поглед на

камеру која је постављена на задњој страни возила, а F3 тастер активира GPS софтвер за навигацију возила. Тастер F6 прекида рад свих претходних акција и искључује „azimuth“ апликацију. За поновно активирање потребно је поновити цео процес.

Судбина тенка М-1 „абрамс“ у Ираку

КРИТИКЕ ПОСЛЕ ПОХВАЛА

Показало се да „абрамс“ и даље има завидну електронику, веома добру опрему, али је дошло време да трпи ударце своје раније сасвим незаслужене славе. Што је важније, „абрамс“ се никада није срео на бојном пољу са својим савременим такмацима – од руског Т-90СЕ, преко кинеског Тајп-99, па чак ни са Т-72, осим 1990. године са бледом ирачком копијом Т-72. Данас су од 140 тенкова, које су Ирачани купили од Американаца, према подацима „Џејнса“, милитантни побуњеници ISIS-а оштетили или уништили 28 ирачких „абрамса“.

П рича о настанку тенка „абрамс“ почиње паником коју су на Западу изазвали совјетски тенкови, првенствено Т-62 и Т-64, да би достигла врхунац појавом Т-72, који је по мишљењу америчких и западних стручњака био краљ бојног поља. Појава топа са глатком цеви калибра 125 mm и поткалибарним пројектилом на Т-62, потом технолошки скок и појава аутоматског пуњача на Т-64, што је водило смањењу посаде на три члана, и на кра-

ју стандардно робусни тенк Т-72 са напредним системима и великим могућностима за унапређења (садашњи Т-90 наследник је Т-72), ставили су до знања да су тенкови са олученом цеви 105 mm и (углавном) са бензинским моторима, далека прошлост, те да Запад нема ни приближно сличан тенк.

Совјетска предност у тенковском топу и механизмима огледала се у немоћи Запада да пружи јединствени одговор. Неславно је пропао пројекат који то покушао – МВТ-70, због невероватно високе цене и комплексности. Американи и немачки стручњаци направили су заиста вредну комбинацију, али која једноставно није била за реалну употребу. Тада су се разишли – Немци су одлучили да стечена искуства реализују у новом тенку „леопард-2“ и позвали Американце да им се прикључе, али су ови то одбили, сигурни у своју технолошку надмоћ. За разлику од Немаца, Американци су желели да имају сасвим ново возило са решењима која ће совјетски и светски конструктори моћи да надмаше тек после неколико деценија.

Нов оклоп

Филозофија новог тенка, који је добио ознаку М-1 „абрамс“, била је да се створи изразито отпорно возило са добрим топом и изузетним оклопом, које ће моћи да преживи совјетске поткалибарне пројектиле 125 mm у масовним тенковским борбама (које су предвиђали генерали у Пентагону).

У то време у САД главни борбени тенк био је М-60, и његове верзије. Сасвим солидан оклопњак који је имао добар топ 105 mm и оклоп, а и савремену електронску опрему. Американци су желели нешто ново, што ће својом појавом престати да прати диктат совјетских тенкова. Основна идеја био је нов оклоп. И заиста, изабрана је комбинација савременог оклопа на бази британског „Чобхам“ вишеслојног оклопа. Он је изразито отпоран на поткалибарне пројектиле, који су у милионима примерака били израђени за совјетске тенкове Т серије. Састоји се од више слојева челика, керамике, пластичних материја

и кевлара, захваљујући којима апсорбује удар пројектила и смањује њихову пробојност. Помоћу нагнутог оклопа чак и одбија противников пројектил.

Верзија М-1А1 добила је и уметке од осиромашеног уранијума на челу куполе и чеоном делу тела тенка. Чеони део тенка изузетно је добро обликован. Практично не постоји чеона плоча јер је стављена под великим углом. По томе се овај тенк разликује од класичне концепције градње тела тенка. Следећа одлика је изразито велика купола, која заузима чак око 50 одсто силуете тенка. Рачунало се да је најсигурније да прими ударац у куполу, која је ојачана и може да га издржи.

Друга особина је повећање преживљавања тенка на бојишту. Највећа опасност по тенк прети од експлозије властитог бојевог комплекта. Небројено велике количине ручних и лаких преносних средстава противоклопне борбе, од сваког тенка чине циљ. Не морају да га својим дејством униште, али могу да изазову пожар и запале муницију унутар тенка – што значи сигурно уништење. Американци су направили аутоматски систем за гашење пожара, али и увели још једну новину – муницију су изместили из тела тенка у задњи део куполе, у посебне нише, одакле их пунилац вади и ставља у топ. На крову куполе, изнад тих ниша, налазе се врата која примарно служе за пуњење тенка муницијом. У случају удара кумулативног пројектила или ако ватра захвати муницију и дође до експлозије, та врата одмах лете у ваздух, пуштајући ударни талас експлозије да

изађе ван возила и тако да шансу посади за преживљавање.

У „абрамс“ је уграђен нов систем погона. Наиме, тенк са свим системима тежи више од 62 тоне, што је превише за савременог оклопњака. Зато су Американци одлучили да му подаре покретљивост гасном турбином, снаге од (за оно време) чак 1.500 КС или 1.120 киловата.

Прва верзија имала је топ 105 mm, што је било далеко слабије од совјетских тенкова серије Т. Тај топ се задржао дуги у употреби, иако је био Ахилова пета тенка, све до верзије М-1А1. Тек 1985. године добија изузетно добар глаткоцевни топ калибра 120 милиметара.

Изразиту премоћ „абрамсу“ давали су савремени системи за нишањење и системи термовизије. Те новине уследиле су након искустава из Вијетнама. Американци су зато израдили систем управљања ПА митраљезом из унутрашњости тенка, тако да командир и заменик командира преко ТВ камера виде околину тенка и из унутрашњости контролишу 360 степени око возила са својим поузданим 12,7 mm М2 Браунинг Ма Дусе митраљезом.

Од када је почео да се производи (1979.), „абрамс“ није имао прилику да на бојном пољу покаже своје моћне карактеристике. Сем тога, био је веома скуп, а Американци невољни да га у хладном рату продају неком ко би га препродао Совјетима. Поред тога, био је прилично компликован за производњу и за одржавање, посебно његова гасна турбина.

Mogel M1A1

Ратна примена

Када је 1990. године избио Први заливски рат, коалиционе трупе под вођством САД истискују Ирак из окупираних Кувајта и тенк М-1, и нова верзија М1А1, сукобљава се са тенковима совјетске производње. Они старије генерације, попут Т-55 и Т-62, изузетно су лако савладани, а онда је на рад дошао и главни циљ – Т-72 – разлог настанка комплексног и скупог М1 „абрамс“.

Ирачани су имали нешто оригиналних тенкова и одређен број сопствене верзије Т-72. На бојном пољу претрпели су жестоке губитке. Насловне стране свих светских новина биле су прекривене олупинама Т-72, као трофејног доказа супериорности америчког оружја над совјетским. Новински и телевизијски чланци говорили су о минималним губицима америчких оружаних снага и брдима олупина ирачких тенкова совјетске производње.

Убрзо, нестао је и главни непријатељ – СССР. Потом су уследили разни локални ратови, посебно Први рат у Чеченији, који је показао наново олупине совјетске/руске војне технике. Онда долази до Другог заливског рата и брзе победе САД над Ираком, па до дугогодишње окупације Ирака. Овог пута, звезда бојног поља била је нова верзија „абрамс“ – М-1А2 – са савременијим електронским системима, усавршеним нишанима и бољим уранијумским оклопом.

Међутим, од 2003. године, када се појавио интернет, уследио је слободан

проток информација преко целе земаљске кугле и почела су да се постављају питања о квалитету тог америчког тенка. Први пут су виђене слике запаљених „абрамса“ – неки су горели, други имали видљиве рупе на боковима, телу и куполи. Интернетом су кружиле и слике са погоцима у мотор тенка са задње стране возила.

Објашњавано је да је реч „углавном о лакшим оштећењима тенка, који су након успешне евакуације посаде, уништени пријатељском ватром других тенкова, како не би пали у руке непријатељу“. Како је рат трајао, почели су да се појављују и подаци и прве потврде о томе да су „абрамсе“ онеспособљавали РПГ-7 бацачи – директним погоцима у мотор, али не и у оклоп.

Детаљне анализе

Ускоро почињу и прве реалне анализе „абрамса“. Узевши само техничке податке, који су неоспорни, дошло се до бројних, нимало ласкавих резултата. Маса тенка је са сваком новом верзијом повећавала – од почетних 60 t до сада-

шње верзије М-1А2, која има око 70 тона. То је превише за стандардни транспорт у источној Европи, јер ниједан мост на мањој реци не може да издржи 70 тона.

Неславно је прошла и аустралијска наруџбина, када су схватили да за транспорт својих „абрамса“ не само да немају вагоне него ни пруге и мостове, који могу да издрже композицију натоварену тим тенковима. Уз то, онеспособљени „абрамс“ је због његове нечувене тежине немогуће померити, осим специјалном дизалицом. Због доброг оклопа изгубио је на проходности и маневарбилности – изван асфалтног пута тоне у земљу, а тешко се или готово никако креће по блату.

С временом му се смањивала и аутономије кретања – са почетних 500 km до невероватно малих 390 km на верзији А2. Руски такмац Т-90 има аутономију од 500 до 700 километара.

Очит је и недостатак експлозивне муниције на топу 120 милиметара. „Абрамс“ је искључиво пројектован да се сукобљава са тенковима Т-72, а за то

му није била потребна тренутно-фугасна муниција. Показало се да је готово немоћан у урбаним борбама само са поткалибарним пројектилом. Године 2003. коришћени су картечни пројектили по непријатељској живој сили, али још нема стандардне фугасне гранате. „Абрамс“ може да користи само 40 пројектила, што поткалибарних, што кумулативних, а савремени тенкови, посебно руски, имају и противоклопне ласерски вођене ракете, које испаљују из цеви тенка. Домет им је

НАПУШТЕНИ И ЗАПЛЕЊЕНИ

Слике које круже Интернетом (на фотографијама десно) показују да су ирачки „абрамси“ имали онеспособљавајуће поготке чак и у чеоном делу куполе – тамо где заиста не сме да их буде. Искрено, мало тих погодака је потпуно уништило тенк, али су свакако пробали оклоп и оштетили возило, па их је посада напустила. Све напуштене и онеспособљене тенкове запленили су побуњеници ISIS-а.

ДУЕЛ НА ПОЛИГОНУ

Појавила се вест да су на НАТО вежбама одржаним у Немачкој посаде румунских тенкова TR-85 „бизонул“ (бизон) успеле да, у симулираним борбама на полигону, „униште“ осам од 11 америчких тенкова M-1A2 „абрамс“! Румунски тенк (на фотографији) верзија је старог совјетског Т-55, наоружаног топом од 100 мм, коју су Румуни знатно унапредили.

Румунски тенк TR-85

до 4.000 метара, што је двоструко више од домета „абрамсовог“ топа.

Гасна турбина показала се компликованом, осетљивом и надасве непотребном, јер је немачки савремени и изразито успешни тенк „леопард-2“ – немачко виђење исте концепције, савршено успешан са дизел-мотором исте снаге, а лакше се одржава и може се натањковати горивом на свакој бензинској станици. Уз то, директан погодак, чак и мањег калибра 20–30 мм у моторни део, онеспособљава возило. Но, на све то може се и зажмурити ако се узме у обзир оно по чему је „абрамс“ чувен – најбоља оклопна заштита на свету.

Искуства

Американци су током деценије војног присуства у Ираку тврдили да је „абрамс“ једино осетљив на минско-експлозивна средства – експлозив у канистерима стављен поред пута у великим количинама, та да једино масовна експлозија 50–100 kg ТНТ може да оштети тај тенк. Било је и тврдњи да је оклоп „абрамса“ могуће пробити не само савременим већ и старијим ПО средствима, али су такве приче одмах одбацили светски стручњаци. Онда је јуна ове године дошло до праве експлозије – светски реномирана издавачка кућа „Џејнс“ (Janes) објавила је чланак који је као ледена вода погодио све поборнике тог тенка. Наиме, нагла офанзива исламистичког покрета ISIS (Исламске државе Ирак и Левант), њихов незадржив поход на Ирак, довео је до расула ирачке вој-

ске и до коначног пада маске. Према подацима „Џејнса“, милитантни побуњеници ISIS-а оштетили су или уништили 28 ирачких „абрамса“. Први пут је потврђено да су уништавани противоклопним ракетним системима.

Појавиле су се и слике напуштених ирачких „абрамса“ или тих тенкова захваћених ватром. Да ситуација буде гора, побуњеници су заробили доста возила.

Најгоре је тек следило – „Џејнс“ наводи да су тенкови онеспособљавани не само противоклопним ракетама већ и ручним преносним ПО системима. Чак је и наведено који су то системи. На првом месту је совјетски систем 9К111 „корнет“, старије генерације, са релативно слабијим дометом и једном кумулативном главом, који не може да пробије савремене реактивне оклопе, али судећи према подацима „Џејнса“, пробија „абрамсов“ оклоп.

Следи преносни систем РПГ-7, за који се и раније тврдило да може да пробије бочни оклоп „абрамса“, а иначе је класични ПО систем широко распрострањен у свету за који се тврди да не може да онеспособи руски Т-90 (на тесту је показано да Т-90 није онеспособљен ни са три поготка).

Затим се наводи М-79 „оса“, југословенске производње, калибра 90 мм, којом су управо САД, преко балканских савезника, опремиле сиријске анти-Асadowe побуњенике, а које су дошао до Ирака и почео ту да се користе.

Додуше, „Џејнс“ наводи да тенкови, које су Ирачани купили од Америчанаца

(140 комада), немају плоче од осиромашеног уранијума. Међутим, будимо искрени до краја – те плоче се ионако налазе само у чеоном оклопу тенка, па није велика разлика има ли их или нема.

Показало се да „абрамс“ и даље има завидну електронику, веома добру опрему, али је дошло време да трпи ударце своје раније сасвим незаслужене славе. Што је важније, „абрамс“ се никада није срео на бојном пољу са својим савременим такмацима – од руског Т-90СЕ, преко кинеског Тајп-99, па чак ни са Т-72, осим 1990. години са ирачком копијом Т-72, али са веома слабијом опремом и изразито слабијим оклопом. Наиме, Ирачани никада нису освојили технологију ваљаног челика, већ су имали стандардни варени панцирни челик, попут тенкова из Другог светског рата. Све то, у комбинацији са лошом обуком тенкиста, донело незаслужену предност „абрамсу“.

Људи кажу да су оружја онаква какви су им имена. Пример за то су тенкови „патон“, „шерман“, „леклерк“, „челенцер“ (изазивач)... Па и ИС-3 „Јосиф Стаљин“, који је ових дана скинут са постаментa. Креснут му је мотор и послат у борбу на страни антикијевских снага – као да није 70 година стајао на киши. „Абрамс“ је добио име по познатом генералу из Другог светског рата, који се после није прославио као начелник генералштаба у Вијетнамском рату. Најпре слава, а онда критике. Баш као што је било са „абрамсом“. ■

Александар КИШ

ИСТОЧНИ И ДАЛЕКОИСТ

Руско шорпедо УГСТ

Основно противподморничко средство које руске подморнице данас испуштају из торпедних цеви 650 милиметара јесте систем ракета-торпедо РПК-7 „ветер“. Поред тих, руске подморнице имају и стандардне торпедне цеви од 533 mm, као и друге светске морнарице. Међутим, према неким анализама, руска торпеда, због

низа погрешних одлука у совјетској ери и недостатка средстава у каснијој фази, знатно заостају за торпедима других морнарица. „Рак-рана“ је развој ефикасног система жичног навођења, који обезбеђује комуникацију торпеда са бродом, односно довођење торпеда у рејон циља и филтрацију акустичних мамаца противника. Иако и руска торпеда имају систем жичног навођења у рејон циља,

Руси имају импресиван арсенал лаких противподморничких торпеда. Међутим, основна специфичност је да се она лансирају превасходно са авиона, хеликоптера или система ракета-торпедо, а не и већине бродова, од којих највећи број користи тешка торпеда 533 mm * Примарни торпедо који ће носити новији бродови биће калибра 324 mm, под ознаком МПТ-1 „колибри“, те унапређене верзије МПТ-1М и УМ * Кинеска торпеда су углавном базирана на иностраним решењима, с појединим домаћим специфичностима

он обезбеђује поуздану контролу појединачног торпеда и то само по хоризонталу, уз знатно ограничење маневара, које подморница може да изводи при томе. С друге стране, остали системи обезбеђују читав низ модела напада, са контролом више торпеда у исто време, управљање и по дубини, употребу хидролошких карактеристика за прикривени напад, интензивно маневрисање подморнице... (умбилична контрола).

Торпеда из совјетске ере одликовала су се и релативно кратким веком употребе, посебно електрична, након чега је капацитет батерија нагло опадао. Коначно, ниво буке електричних торпеда није био на нивоу конкурената. Управо су те потешкоће узроковале знатно ослањање руских подморничких снага на средства ракета-торпедо, које тај проблем заобилазе уградњом мањег противподморничког торпеда на ракету, чиме се знатно брже постиже већи домет, уз одређене недостатке.

Руска торпеда

Данас најбоља торпеда која користе руске подморнице и површински бродови јесу УСЕТ-80 и УГСТ, оба 533 милиметара. УСЕТ-80 је електрични торпедо са сребрно-цинк батеријама, претежно противбродске намене. Домет је до 20 километара, а брзина 40–50 чворова. Систем за навођење је активни-пасивни акустични типа „керамика“, развијен на бази оног са торпеда МПТ-1 (копија Мк 46), што је ниво технологије из шездесетих година. Иако је тај торпедо послед-

ОЧНИ ПРОЈЕКТИ

њи „изданак“ серије електричних торпеда, било је много проблема са акустичним системом за самонавођење, нарочито у плитким морима, посебно у Балтичком, где постоји низ проблема везаних за простирање и одбијање звука од плитког дна.

Вероватно је, као жеља да се реше дугорочни проблеми са електричним торпедима, где треба придодати и високу цену, започео развој универзалног торпеда УГСТ. То је торпедо погоњено водоник-амонијум перхлоратом, чији производи покрећу аксијални клипни пнеуматски мотор с нагнутом плочом, попут америчких Мк 46 и Мк 48. Није искључено да су у њега преточена искуства са лаких торпеда МПТ-1 (копија Мк 46). Навођење је жично и акустично активно-пасивно, с резервним опробаним руским системом праћењем таласа брода. Највећи домет је 40 km, а највећа брзина 50 чворова, што му даје најбоље перформансе међу руским торпедима. Бојева глава има масу 200 kg, као и УСЕТ-80.

Руси имају импресиван арсенал лаких противподморничких торпеда. Међутим, основна специфичност је да се она лансирају преваходно са авиона, хеликоптера или система ракета-торпедо, а не и већине бродова, од којих највећи број користи тешка торпедо 533 милиметара. У последње време све више површинских бродова користи торпедне цеви за испаливање система ракета-торпедо РПК-2 Вьюга. Тек последње класе руских површинских бродова, попут фрегата Класе „Адмирал Горшков“ (Пројекат 22350) и корвета Класе „Стерегищий“ (Пројекат 2038.0 и 20385), следе принцип коришћења лаких торпеда са површинских бродова, преваходно због вишеструког смањене масе и задржавања борбеног комплета, уз избегавање нарушавања стабилности брода и обезбеђење могућности ношења и другог наоружања и сензора.

Примарни торпедо који ће носити новији бродови биће калибра 324 mm, под ознаком МПТ-1 „колибри“, те унапређене верзије МПТ-1М и УМ. Прва торпедо, МПТ-1 била су копија америчких Мк 46 Mod.0, добијених из Вијетнама или Кубе средином седамдесетих година. Погон је обезбеђен аксијалним клипним пнеуматским мотором са нагнутом плочом, погоњеним продукцима сагоревања водоник-амонијум перхлората. Домет је осам километара, а највећа брзина 45 чворова. Касније варијанте имају унапређене перформансе, пре свега у систему навођења и домету који је достигао 10,5 километара. Поред бродова, торпедо „колибри“ се користе и са хеликоптера и авиона, а варијанта МПТ-1МЕ у оквиру система ракета-торпедо 91РЕ2, а МПТ-1УЕ у оквиру РПК-7. Нови бродови носиће још једно оружје, јединствено у свету – противторпедни торпедо система „пакет-НК“. Суштина је у употреби ла-

ког торпеда, развијеног тако да се може користити из истих лансера као и „колибри“.

Примарно наоружање противподморничких авиона, хеликоптера и различитих система ракета-торпедо јесте торпедо УМГТ-1. Калибар је 400 mm, а погон је електрични са бакарно-магнезијумском батеријом. Домет од осам километара, уз брзину од 45 чворова и активно-пасивно акустичко вођење, ставља га у ред са неким од водећих лаких торпеда на западу.

Поред тога, Руси имају и такозване подводне ракете, тачније суперкавитациона торпедо ВА-111 „шквал“. То средство користи продукте сагоревања керозина у водоник-пероксиду. Међутим, производи сагоревања усмеравају се и према напред (у страну) и назад. Они први стварају гасни „мехур“ око торпеда, тако да површину торпеда не додирује вода, знатно смањујући отпор кретања, а они усмерени назад покрећу торпедо брзином већом од 200 чворова, до даљине од седам километара. Та варијанта, која је уведена 1977. године, није имала

ТЕШКА ТОРПЕДА

тип/припадност	пречник x дужина [mm]	маса [kg]	маса бојеве главе [kg]	домет [km]/брзина [чв]	погон	највећа дубина дејства [m]
Мк48 Mod.6/САД	533x5.790	1.597	295	38/55;50/40	реактивни+водомлазни пропулзор	800
Spearfish/В. Брит.	533x5.950	1.850	300	54/-;24/80	реактивни+водомлазни пропулзор	-
ТР-62/Шведска	533x5.990	1.400	240	32,5/50	реактивни+водомлазни пропулзор	>500
SST-4/Немачка	533x6.080	1.414	260	11/35;37/23	електрични+пропелери	-
DM2A4/Немачка	533x6.000	1.370	260	<50/<50	електрични+водомлазни пропулзор	-
A184 Mod.3/Ит.	533x6.000	1.265	240	14/24;9/38	електрични+пропелери	-
Black Shark/Ит.	533x6.300	-	-	<50/<50	електрични+водомлазни пропулзор	-
F17 Mod.2/Фр.	533x5.406	1.406	250	20/40	електрични+пропелери	600
УСЕТ-80/Русија	533x7.800	>2.000	200	20/40-50	електрични+пропелери	<400
УГСТ/Русија	533x7.200	2.200	200	<40/<50	реактивни+водомлазни пропулзор	500

ЛАКА ТОРПЕДА

тип/припадност	пречник x дужина [mm]	маса [kg]	маса бојеве главе [kg]	домет [km]/брзина [чв]	погон	највећа дубина дејства [m]
Мк46 Mod.5/САД	324x2.600	235	44	11/45	реактивни+пропелери	460
Мк 50/САД	324x2.845	340	45	>15/>50	реактивни+водомлазни пропулзор	>580
Мк 54/САД	324x2.720	276	45	11/45	реактивни+пропелери	-
Stingray/В. Брит.	324x2.600	267	45	8-11/45	електрични+водомлазни пропулзор	750-800
ТР-46/ Шведска	400x2.850	354	50	18/25;9/40	електрични+водомлазни пропулзор	-
А290/Италија	324x2.75	270	50	10/50	електрични+водомлазни пропулзор	450
Murene/Фр.	324x2.600	250	50	9/53	електрични+водомлазни пропулзор	1.000
MU-90/Ит.-Фр.	324x2.850	304	33	>10/>50; >23/>29	електрични+водомлазни пропулзор	>1.000
УМГТ-1/Русија	400x3.845	720	60	8/45	електрични+водомлазни пропулзор	450-550
АПР-3Е	350x3.600	525	74	3/65	реактивни+пропелери	800

Кинеска решења

Кинеска торпеда су углавном базирана на иностраним решењима, с појединим домаћим специфичностима. Yu-6 је први торпедо који прати савремене тенденције израде универзалних, уместо специјализованих торпеда. Према концепцији и већини решења, укључујући реактивни погон и акустични активни и пасивни систем самонавођења, врло је близак америчком Мк48. Није искључено да су кинески стручњаци преузели та решења с лаког торпеда Мк46, али слично као код руског УГСТ, прилагодили „већем паковању”. У неким изворима, наводи се да је највећа брзина изнад 65 чворова, а максимални домет већи од 45 километар.

Торпедо Yu-8 је електрични пандан Yu-6. Још једна специфичност јесте потпуно нови тип бојеве главе, за који се тврди да је дело кинеских стручњака. Нова бојева глава садржи натријум-хидрид, који реагује са сланом водом, ослобађајући водоник и велику количину топлоте, односно температуру од око 2.000 степени Целзијуса. Та је температура довољна да истопи челични труп брода и изазове велика оштећења.

Постоје два типа лаких кинеских торпеда: Yu-7 и ET52. Yu-7 је торпедо које представља копију реактивног америчког Мк46 Мод. 2. Кинески званичници су дошли до неколико торпеда Мк46. Мод. 1 у Јужнокинеском мору. Иако су прва тестирања новог торпеда извршена крајем осамдесетих година, велика помоћ била је набавка лиценце за Мк46 Мод. 2 1985. године. Коначно, крајем деведесетих година, започела је серијска производња торпеда Yu-7.

Поред тога, кинески званичници били су заинтересовани и за лака електрична торпеда, те су 1987. из Италије набавили А244. Тај торпедо, модификован неким решењима са Мк46, добио је ознаку ET52. Иако су им масе исте (235 килограма), маса бојеве главе Yu-7 је већа (44 наспрам 34 kg), а већи су и домет и брзина. Једини недостатак јесте већа бука реактивног торпеда. ■

(Насиџавак у идућем броју)

Др Себастиан БАЛОШ

Торпедо ВА - 111 „шквал”

систем за навођење, међутим, верзија „шквал 2”, према неким подацима, има повећан домет на 11-15 km, као и терминално навођење. Мада, бар за сада, није познато који је тип навођења или самонавођења коришћен, с обзиром на то да гас, који напушта тело торпеда, ствара значајан шум и спречава ефикасну употребу акустичног система.

Према неким подацима, торпедо у терминалној фази успорава, кавитација се прекида и стварају се услови за акустичко самонавођење. Бојева глава има масу од 200 kg, а у раној фази била је доступна и нуклеарна бојева глава. Данас се таквим типом торпеда баве многе земље, али је, према неким руским подацима, ефикасност тих средстава далеко испод очекиваног и сигурно испод савремених торпеда. Иран је 2006. увео у употребу копију „шквала” под називом Ноот.

НОВИ РАЗВОЈНИ ПРОГРАМИ ПЕНТАГОНА

Америка ће у наредној фискалној години (2015) за развојне програме ратног ваздухопловства издвојити 109,3 милијарде долара. Планом су предвиђени: развој бомбардера дугог долета LRS-B, производња летећег танкера Boeing KC-56A Pegasus, набавка ловаца пете генерације Lockheed Martin F-35A Lightning II (Joint Strike Fighter) и производња авио-мотора нове генерације. Усвојеним програмом предвиђена је и замена извиђачких авиона U-2 са беспилотним извиђачким авионима Northrop Grumman RQ-4 Global Hawk, као и повлачење из оперативне употребе јуришних авиона за подршку копнене војске Fairchild Republic A-10 Thunderbolt II. ■

Летећи танкер KC-56A Pegasus

КРЕЋЕ ПРОИЗВОДЊА ТЕРМИНАТОРА

После успешног договора о формирању заједничког предузећа између руског „Уралвагонзавода“ и казахстанског „Kazakhstan Engineering“, почиње производња борбеног возила за подршку тенкова БМПТ „рамка-99“, названог „терминатор“. Руски партнер производиће борбене модуле и резервни алат, док ће Казахстанци израђивати шасију. Ново возило ће се од почетка идуче године склапати у Казахстану. ■

ХРВАТСКА КУПУЈЕ НЕМАЧКЕ ХАУБИЦЕ

Хрватска је за набавку новог наоружања и возила за потребе своје војске планирала да у наредне две године издвоји 275 милиона куна. Почетком априла ове године, захваљујући америчкој донацији, Хрватска је добила 30 возила Navstar Maxx Pro Dash, а очекује се још 200 возила MRAV (Mine Resistanc Ambush Protected) у четири верзије. Највећу пажњу војних стручњака изазвала је одлука хрватске владе да у наредних неколико година купи 18 немачких самоходних хаубица PzH 2000, за 26 милиона евра (200 милиона куна). Те хаубице замениће застареле самоходне и вучне хаубице 122 mm руског порекла, а хрватска артиљерија би њиховом набавком постала најмоћнија у региону. ■

Самоходна хаубица PzH 2000

ШКОРПИОН НОВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

После тачно педесет година од појаве аутомата „шкорпион вз. 61“, позната чешка фабрика наоружања „Чешка збројовка“ из Ухерског Брода на тржиште је лансирала ново полуаутоматско оружје „шкорпион ево 3С1“ (калибар 9×19 mm, дужина цеви 196 mm, дужина са склопљеним/расклопљеним кундаком 410/660 mm, капацитет оквира 20/30 метака, маса без оквира 2.450 грама). Ново оружје намењено је првенствено снагама безбедности. ■

СЛОВАЧКА ИЗНАЈМЉУЈЕ ШВЕДСКЕ ГРИПЕНЕ

По угледу на Аустрију и Мађарску, и Словачка ће у периоду 2016–2017. године за потребе свог ратног ваздухопловства изнајмити шведске борбене авионе JAS-39 Gripen. Према подацима Министарства одбране, реч је о осам авиона који ће бити изнајмљени на период од 15 година. Они ће заменити све постојеће и дотрајале авионе МиГ-29 (осам летелица) и њихове варијанте МиГ-29 АС (6) и МиГ-29 УБС (2). ■

Чешки, мађарски и шведски „грипени“

F-35В ПРВИ ПУТ У ЕВРОПИ

После тринаест година од првог јавног појављивања, најскупљи борбени авион у историји ваздухо-

пловства – амерички F-35В пете генерације, јула ове године први пут ће бити приказан јавности у Европи

на годишњој смотри RIAT (Royal International Air Tattoo), као и неколико дана касније на ваздухопловној изложби у Фарнбороу (Енглеска). ■

ПОЉСКА КУПУЈЕ РАКЕТНЕ СИСТЕМЕ

Ревизијом нацрта модернизације оружаних снага (2013–2022), Пољска ће, због ситуације у Украјини, за ловце F-16, борбене хеликоптере и беспилотне летелице убрзати набавку нових ракета ваздух–земља AGM-158 JASSM, домета 300 километара. Такође, купиће додатне количине обалних противбродских ракетних система Konsberg NSM (Naval Strike Missile). ■

ЕСТОНИЈА КУПУЈЕ БЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЕЛИЦЕ

Као одговор на јачање војне моћи Русије, Естонија се прикључила дванаесторици земаља НАТО и у периоду 2015–2016. године од САД ће купити беспилотне извиђачке летелице RQ-4 Global Hawk за шест милиона евра. Реч је о извиђачким авионима за велике висине и дуготрајан лет са уграђеним сензорима за прикупљање обавештајних података, извиђање и осматрање. ■

НОВА PIRANHA III+

Швајцарски „Mowag“ приказао је нови модел познатог возила Piranha – Piranha III+(8×8) – који је знатно дужи од основног модела, а повећана му је и маса с 22 на 27 тона. Ново возило добило је модуларни оклоп предвиђен за уградњу на највећи модел Piranha V (10×10). Возило је опремљено са Консберговом оружном станицом Protector M151 са митраљезом 50M2НВ. Нови погонски агрегат је Катепиларов дизел мотор C13 од 520 КС. Снага мотора на тачкове преноси се преко аутоматског мењача ZF ZHP902S. Максимална брзина на путу је 110 km/h. Вешање је конвенционално или хидропнеуматско. Ново возило има већи унутрашњи простор и снажнији електрични агрегат. ■

РУСИЈА ОБНАВЉА ВАЗДУШНУ ФЛОТУ

У оквиру програма наоружања до 2020. године Русија ће у наредних пет година практично у потпуности да обнови ваздушну флоту авиона и хеликоптера. Прва испорука нових летелица предвиђена је за 2016. годину и њоме је обухваћено 16 ловаца МиГ-29СМТ у вредности од 16 милијарди рубаља (око 430 милиона долара). Планом је предвиђена континуирана испорука приближно 600 ловаца, ловаца бомбардера Су-34, Су-35, ПАК-ФА (Т-50) и МиГ-35С, те јуришних авиона Су-25СМ, затим војних транспортних авиона Ил-76МД-90А и око 1.000 хеликоптера Ми-26, Ми-8МВТ, Ми-8АМТС, Ка-52 и Ми-28НМ. ■

IVECO LMV НОВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

Познати италијански произвођач возила „Iveco“ представио је нови модел лаког вишенаменског возила LMV, повећане носивости за 50 одсто у односу на основни модел. Маса возила увећана је са 7,2 на 7,8 тона. Прва возила новог модела купили су Норвежани, који су га опремили са Консберговим митраљезом

12,7 mm, смештеним у топовској куполи. Возило је добило и нову заштиту мотора, која га штити од дејства пројектила већих калибара. За потребе италијанске армије ново возило носи ознаку LMV 1А. ■

Вести припремио Станислав АРСИЋ

ЗУЈАЛИЦЕ С НЕБА

У протеклој деценији технологија беспилотних летелица постала је део свакодневице – оне су постајале мање, опремљеније софистицираном технологијом, убојитије и вишенаменске * Од стандардних до хибридних дронева дели нас подужи период * Новост су даљински контролисане летелице за електронско ратовање, дроневи који се испаљују из подморнице под водом, модели којима не треба писта, са ваздушним јастуком за слетање на блатњав терен, воду или снег * Будућност доноси моделе за ратовање у 2020. години

Последњих десетак година актуелна тематика су, између осталог, и „дроневи“, односно беспилотне летелице, које имају не само војну, већ и цивилну намену. Наиме, о

беспилотним летелицама, популарно названим „зујалице“, највише су објављивани садржаји у стручним и специјализованим часописима, а исто тако и у мејнстрим литератури и дневним новинама. Уназад деценију, све чешће се на

светским изложбама авијације, аеромитинзима и другим сличним манифестацијама, појављују бројни модели и типови беспилотних летелица. Тих изложби је све више, јер људска иновативност непрекидно проналази бројне намене и функционалност, коју имају само те врсте летелица.

Новитети

Новитети деценије су бројни – од микродронева налик лептирима, колибрима, шиш-мишевима, мољцима и имитације листа канадског јавора, до хибридних летелица. Код хибридне беспилотне летелице комбиновани су класичан (хоризонтални) погон и способности мултикоптерских мотора за вертикално полетање. Ова врста беспилотних летелица представљена је на изложби беспилотних система AUVSI 2014.

Први пут приказано је неколико хибридних квадродротора, летелица на којима су примењене технологије класичних крилатих и новијих вишероторских летећих возила. Међу њима је компанија „Арктурус“ представила хибридни квадрокоптер, назван „скок-15“ (Arcturus Jump-15, а Hybrid Quadcopter UAV). За њега је речено да може понети камеру уграђену у доњу страну трупа. Може да остане у ваздуху до 12 часова, захваљујући класичним крилима. „Скок-15“ има уобичајен облик летелице, код које су на крила учвршћена по два ротора, који остварују вертикални узгон. Идуће године најављена је нова верзија која ће носити назив „скок-25“.

Таква решења, у ствари, модификација изведена из летелице, додавањем квадродроторских мотора, представиле су и друге компаније. На исти начин из летелице „Sensintel SilverFox B4“, компаније „Латитуде инжињеринг“, добијен је хибридни квадрокоптер (Latitude the Hybrid Quadrotor concept). Споменута компанија представила је платформе HQ20 и HQ50. Њихове летне могућности обезбеђују да HQ20 проведе у ваздуху до пет сати са два килограма терета, а HQ50 може да лети 24 часа, носећи осам килограма терета. VTOL узлетање омогућују четири ротора вертикално постављена на површину крила, у „тандем конфигурацији“.

Са техничког аспекта хибридне беспилотне летелице HQ имају могућност вертикалног полетања и слетања док главни мотори раде, чиме се смањује сложена фаза, која би настала због отпора ваздуха. Тај проблем се јавља због отпора површине крила када се хибридна летелица диже и спушта вертикално под углом од 90 степени.

У летелице је уграђен систем за ГПС, који омогућава прецизно слетање на означено место, а могу понети и многобројну другу опрему и инструменте.

Као основни погон таквих беспилотних летелица могу се користити бензински или електрични мотори, док су квадродротори уобичајено погоњени електричним моторима. Компанија „Дронетеч“ беспилотне летелице“

Нова генерација микробеспилоћних летелица

Концепти наоружане беспилоћне летелице будућности

Хибридни квадродротор HQ Sensitel

Могућа беспилоћна летелица будућности

Летећи бицикл Malloy

ЕКСПАНЗИЈА

Ова врста летелица никад није била бројнија, никад је није произвело толико земаља у свету, чак више него што је произвођача авиона од Првог светског рата до данас. По оцени аутора текста, прва деценија 21. века остаће запамћена по наглој експанзији тих летелица. Експанзији је највише допринела чињеница да су дроновци превазишли бројна техничка и технолошка ограничења, која су имале све претходне врсте извиђачких и обавештајних летелица у претходном времену. Због тога се најчешће примењују у војним структурама, али и у службама које непрекидно обављају мониторинг површине – од полицијских пограничних, саобраћајних и ватрогасних служби, до структура које се ангажују у откривању и спасавању настрадалих у природним или другим катастрофама.

(Dronetech UAV) из Тексаса приказала је комбиновани бензински и електрични погон. Летелица има масу 25 килограма, од чега је 15 корисни терет. Има шест мотора. Главни мотор је снаге 2,5–3 КС, а ту је и помоћни електрични за случај да главни мотор откаже, док ће четири електромотора бити у квадрокоптерској конфигурацији.

Новитети указују на то да су хибридни квадродротори иновативна техника, која примењује особине квадродротора да прецизно вертикално подигну летелицу у ваздух и крилате површине, које омогућавају већу ефикасност лета, брзину и долет. Крилате површине обезбеђују и лебдење у ваздушним струјама, што смањује потрошњу горива. Концепт омогућава развојним тимовима да пројектују беспилотну летелицу којој неће бити потребна писта за полетање и слетање, а моћи ће да се користи у акцијама које захтевају већи долет, односно, како се стручно каже, имају „већу издржљивост у ваздуху“.

Стручњаци из те области сматрају да хибридни квадрокоптери, комбинују-

ТРУТОВИ

Понекад *дронове* називају и „трутови“, посебно оне наоружане ракетама, које користи СИА за ликвидацију милитантних терористичких челника, од Ал Каиде, преко Хакани мреже до других у Авганистану, Ираку, Пакистану, Египту, Судану и другим земљама.

Њи особине вишероторских и класичних беспилотних летелица, имају предности у коришћењу и да ће будуће време, унапређена и нанотехнологија, донети још нека новија решења, нову генерацију квалитетних и вишанаменских летелица. Развој може да се настави у правцу стварања борбених хибридних беспилотних летелица, које би имале предности у односу на садашње. Можда би најзначајнија била могућност да застану у лету и из лебдења прецизније нациљају мету, што би за последицу имало смањење колатералне штете.

Лансирање из подморнице

Ако би тражили посебне и необичне беспилотне летелице деценије, онда на прво место долази она која се може лансирати са подморнице, испод воде. Наравно, за познаваоце те врсте проблематике, то и није нека новост, с обзиром на то да планови америчког Пентагона, односно Агенције за одбрамбе-

не унапређене пројекте и истраживања DARPA, предвиђају да се у наредној деценији развије више подморница без људске посаде. Свака од њих имаће бар једну беспилотну летелицу са вертикалним узлетањем, за прикупљање обавештајних података, извиђање, навођење пројектила на циљеве и осматрање.

Као историјски датум остаће забележен 5. децембар 2013, када је први дрон лансиран из јуришне подморнице на нуклеарни погон, класе „провиђење“ (USS Providence SSN 719), у саставу Центра поморске дивизије за подводно ратовање – Newport (NUVC-NPT), која је плутала под водом. Наиме, америчка Морнаричка истраживачка лабораторија – NRL експериментисала је са „беспилотним системом на електрични погон“ XFC (eXperimental Fuel Cell Unmanned Aerial System). Резултат експеримента био је веома повољан, с обзиром на то да је *дрон*, испушен без модификације пловила, изашао на површину и одатле се виноу у ваздух. У таквом случају беспилотна летелица коришћена је како би се осмотрила околина подморнице, установио степен опасности од напада и добили подаци за процену борбене ситуације. Тестирање и примену реализује Центар за командне поморске морнаричке системе у Атлантику, на Бахамима у бази Андрос AUTEC.

Та врста беспилотне летелице развијена је за мање од шест година и има све карактеристике савремених стелт летелица. Прва новина код тог пројекта је што летелицу погони електрични мо-

тор с горивним ћелијама. То омогућава аутономни лет више од шест сати. Такав *дрон* релативно је јефтин, лети на малој висини, те је, због стелт конструкције, неприметан за радаре и друге осматрачке системе. У себи носи уређаје за обавештајно праћење и прислушкивање (ИСП), а може се и искористити као систем за навођење торпеда или ракета на пловехе противничке објекте, или за њихово озрачавање ласерским нишанским снопом. У развоју је и беспилотна летелица која би имала и експлозивну бојну главу.

Контејнер са беспилотном летелицом XFC избацује се из подморнице, кроз торпедну цев. Користи се „More Robin“ систем за избацивање – празан канистер за лансирања крстареће ракете „томахавк“. У тај канистер ставља се беспилотна летелица. Он има способност да стабилизује крстарећу ракету у води. Такође, омогућава заузимање положаја погодног за вертикално испаливање. Кад је беспилотна летелица изнад површине и постигне оперативну брзину и висину, развија своја крила за хоризонтални лет. Иначе, крила те беспилотне летелице склапају се док је у транспортном положају, односно у контејнеру из ког се лансира.

Посебан тим радио је на преуређивању контејнера за избацивање крстареће ракете (Sea Robin, Oceanpeering International Inc, Hanover), горивне ћелија развила је корпорација „Protonex Technology Corp.“, из Саутбороа, а Одељење за одбрамбене аутономне систе-

Руски гејтранслајтор „џајфун-5“

Макета руског дрона „чирок“

Нова генерација беспилотних летелица MQ-X

ме (TEMPALT) и морнаричка структура за подршку тестирања и демонстрацију била је NUVC-NPT.

У будућности, амерички војни стратеги предвиђају флоту од више подводних возила без посаде (UUVs) у којима може да се распореди више мањих беспилотних летелица за глобално извиђање и повећање нападних способности ратне морнарице САД. Демонстрације UAV-XFC и лансирање са подморнице један је од првих корака ка том циљу.

Руски беспилотни адути

За родоначелнике беспилотних летелица, сматрамо најчешће, израелске и западне пројектантске бироје. Томе је допринело обиље стручних и пропагандних материјала, који су годинама и систематски објављивани у западној литератури. Ово је само делимично тачно. Бивши СССР је прве кораке у изради даљински управљивих платформи начинио још у годинама пре Другог светског рата. Иако ти и други пројекти никад нису доживели претерану славу, далеко су били од категорије неуспешних. Већ шездесетих година први модели совјетских беспилотних летелица извршавали су озбиљне извиђачке задатке, због чега су се дуго крили подаци о њима. Данашња руска ваздухопловна индустрија наставља традицију производње беспилотних летелица.

Не идући далеко, треба напоменути да руска авио-индустрија и истраживачки центри развијају и производе ве-

ома успешне моделе беспилотних летелица. Од сложених беспилотних система ваља истакнути да су руски истраживачи и инжењери на сајму Интерполитех 2012 у Омску представили ретранслатор за везу у руској војсци „тајфун-5“ (Тауfun-5), развијен на основу мулти-роторске платформе.

Чини се, ипак, да су најпоузданији модели, као на пример „зала 421“ и „Gorizont air S-100“, са системима за осматрање и детекцију, који су коришћени у Сочију, током одржавања Зимских олимпијских и параолимпијских игара. Министарство унутрашњих послова Русије је непрекидно имало у ваздуху неколико летелица, ради надзора територије и збивања у ужем и ширем рејону Сочија. ФСБ безбедносне снаге имале су на располагању аустријско-руски *дрон*, назван „Gorizont air S-100“.

„Зала аеро“ је микро беспилотна летелица развијена и произведена у компанији „Зала аеро Ижевск“. Иако мала, то је поуздана беспилотна платформа за више врсти камера и сензора. „Зала 421-12“ је летелица која је намењена за извиђање на предњим линијама борбеног поретка, надземних инсталација и надзор у области границе. Кориштена је за даљинско праћење земљишта на надморској висини 100–700 m, а крајњи домет је 40 километара. Веома је погодна за то да се видео или фотографски снимак синхронизује са дигиталном картом, тако да се сваки уочени објекат одмах лоцира по координатама ГПС и прикаже у контролном центру на мапи.

На изложби „Иннопром 2014“ представљен је и руски дрон „чирок“ (назван и „тил“, што је назив за једну врсту патке), који нема своју аналогну копију у свету. Та беспилотна летелица јединствена је по томе што за лансирање и спуштање не захтева писту. У војним модификацијама „тил“ је развијен као извиђачка и осматрачка летелица и носач борбених оружја, односно може да носи прецизне бомбе и ракете унутар свог тела. Такво решење смањује видљивост и побољшава аеродинамичка својства летелице. Носивост је до 300 килограма.

ПРЕВАЗИЂЕНЕ МОГУЋНОСТИ

Војни и цивилни стручњаци за мале беспилотне летелице су стрпљиво очекивали тренутак када ће савремена технологија материјала омогућити квадрокоптерима да превазиђу границу и подигну више од сопствене тежине. Након што су бројни модели били у могућности да носе терет 2–3 килограма, одмах су на њих стављене камере и бројни минијатурни сензори. Кориштени су у разне сврхе, али је време летења било ограничено капацитетом пуњивих батерија на двадесетак минута. Крај 2013. године донео је мултикоптере (E-Volo са осам елиса) који могу да подигну у ваздух чак и човека тешког до 80 килограма.

X-47A Pegasus

Хибриди квадрокоптер HQ-20

Распон крила беспилотне летелице „тил” је 10 метара, а максимална тежина при полетању не прелази 700 килограма. Тело летелице израђено је од угљеничних композитних материјала. Има ваздушни јастук, односно мембрану од ултра лаког материјала, коју су развили руски стручњаци. Може носити више врста оптичко-електронских уређаја за разне врсте мониторинга. Висина лета је од 6.000 метара, а домет до 2.500 километара.

Систем за електронско ратовање NERO

Јуна 2014. године на планинском терену пустиње Солт Лејк на полигону Јута, америчка копнена војска испитивала је могућности коришћења беспилотних летелица за ношење система за електронско ратовања типа NERO (Networked Electronic Warfare Remotely Operated). То је значајна новост из најмање два разлога. Најпре, то је први покушај да се на беспилотну летелицу постави електронски уређај који се користи у склопу умреженог електронског ратовања. Уједно, то је означило почетак практичне реализације пројекта

БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ

И поред велике продуктивности у области беспилотних летелица, и колико год се оне масовно користиле, преостају озбиљна истраживања о безбедносним аспектима примене те технологије. Не само кад је реч о заштити од преузимања података, неке врсте ваздушног пиратства, већ и о доступности те технологије аматерима и љубитељима аеро-моделарства. Данашња генерација може да путем интернета наручи све – од комплета делова за „папагаја” (квадрокоптер Parrot), преко потребних електронско-компјутерских компоненти, до тога да бесплатно скине потребан програм са интернета. Маштовитост омогућује добру забаву, али и неконтролисани последице.

система за интегрисано електронско ратовање.

Пројекат NERO развија се у последње две године. Након техничких провера у лабораторијским условима, систем је тестиран од 2. до 19. јуна, како би се сагледало колико су успешно обједињене техничке и тактичке особине тог уређаја са беспилотном летелицом и припремљене за коришћење у сложеним борбеним околностима.

Реч је о америчком систему за осматрање и извиђање електронских комуникације у борбеним условима, а и за електронске противмере. Развијен је из комплета за електронска обавештајна дејства „цезар” који носи авион С-12 „хјурон” (Huron). Једина разлика између та два система је та што је NERO контејнер постављен на беспилотну летелицу MQ-1 „сиви соко” (Gray Eagle). У ту летелицу уграђена је одговарајућа опрема за пријем и обраду сигнала, те њихово преношење до оперативне станице. Из командног центра у оперативној станици управља се летом „дрона” и прати противничка комуникација, односно предузимају активности на ометању противничких веза и блокирању рада електронских уређаја.

Пројекат финансира „Здружена организација за неутралисање импровизованих експлозивних направа” JIEDDO (Joint Improvised Explosive Device Defeat Organization), у сарадњи са Поморским центром за површинске пројекте и беспилотне системе у месту Кране, држава Индијана, те компанијама „Рајтеон” и „Ценерал атомикс”. У тим компанијама пројектоване су оптоелектронска осматрачка и извиђачка опрема, те системи за комуникацију, који су уграђени у беспилотну летелицу. Компонента за активна електронска дејства постављена је на поткрилни носач летелице. Уређај за електронска дејства пројектован је тако да контролише и анализира целокупни електромагнетни спектар. Процењује се да ће таква примена знатно утицати на детаљно упознавање електромагнетског зрачења у конкретном борбеном простору, у оквиру тактичких јединица.

Контејнер за електронско радовање на „дрону” MQ-1C

Суперсонични „дрон” Cojett-3 – пројекат за будућности

Нова генерација беспилотних бомбардера

Платформе следеће генерације

На питање шта нас очекује у наредним годинама, одговор су покушали да дају многи. Један од прогностичара, Мајкл Блејдс, аналитичар из консултантске компаније „Фрост и Саливен“, рекао је на годишњој конференцији Међународног удружења за беспилотне системе и возила AUVSI 2014 (Association for Unmanned Vehicle Systems International) следеће: „Не знам да ли ће будуће летелице имати стелт форму или ће носити системе за противмере, али шта год ми направити за будуће платформе, оне ће морати да имају неку врсту способности да лете у ваздушном простору. Биће неопходно заштитити те платформе пасивним сензорима и активним уређајима. Поред тога биће наоружани“.

У дискусији пуковник Кенет Калахан, из америчког ратног ваздухопловства, стручњак за даљинско управљање летелицама, напоменуо је да очекује како ће будућа беспилотна возила бити модуларна. Разлог је тај што у предвиђеном периоду нису планирана додатна средства за посебне и специјалне програме, односно за развијање летелица са специјалним способностима. Због тога ће будуће време донети вишенаменске беспилотне летелице, способне да носе различите врсте терета – од наоружања, преко осматрачке и извиђачке опреме, до контејнера за електронске контрамере. И други дискусанти су указали на потребу да летелице без пилота буду све мање у будућности, али исто тако борбено ефикасне као и велике механичке птице.

До 2020. године највероватније ће платформе следеће генерације бити унапређене, јер стручњаци предвиђају велике скокове у развоју технологије, а то ће донети нове приступе кориштењу беспилотних система. Беспилотне летелице ће моћи много више да изводе активности у борби него што то могу авиони с пилотима, више и од подморница или копнених возила.

И, како то сматрају стручњаци, они не праве разлику међу возилима која се крећу ваздухом, копном, морем или под водом. Свако пилотирано (управљано) возило имаће у будућности заштиту од не-

КОНТРОВЕРЗНА ПРИМЕНА

Беспилотне летелице често се спомињу у вестима са контроверзним догађајима, као што је њихово коришћење против међународног тероризма, односно за уништавање терористичких инфраструктура у Авганистану, Ираку, Северном Пакистану, Судану, Египту и другде. Контроверзан је и програм ликвидирања челника Ал Каиде и других милитантних терористичких организација. Међутим, те летелице користе се и за надзор људи у јавном и друштвеном животу. Све више њих опремљено је тако да прати проток садржаја у светској мрежи, преко свеprisутне вај-фај (Wi-Fi) технологије.

колико беспилотних возила која ће прикупљати податке о окружењу у коме то возило дејствује, штитиће га од напада и омогућавати да буде безбедније.

Кад је у питању величина, мала возила су, кажу стручњаци, инхерентно нечујна и већина борбених беспилотних летелица треба да буде пројектована на основу тог концепта. Поред тога, треба да поседују издржљивост и упорност, што значи и способност да у лету напуне погонско гориво или муницију за дејство. За даљински управљано пуњење енергијом било би неопходно, бар за електрични погоњене летелице, да има систем за даљински пренос енергије. Какви ће се све развијати сервиси за подршку беспилотних летелица, за сада нико не прогнозира, бар не на споменутој AUVSI конференцији.

Идеја има много – од заједничког адаптера, који захтева унификацију носећих компоненти за све системе који могу да се поставе на беспилотну летелицу, до заједничког интерфејса, који ће омогућити континуитет контроле без мењања система за даљинско управљање. Кад се то постигне, беспилотна летелица биће мултипликатор оружане снаге, свуда где се користи – у ваздуху, на копну или под водом. ■

Никола ОСТОЈИЋ

Уз сто година ловачке авијације

НАСТАЈАЛА ЈЕ СПОНТАНО

Недавно је из штампе изашла књига „Ловачка авијација 1914–1945“, чији је аутор генерала у пензији др Златко Рендулић. Иако у 94. години живота, он је урадио свеобухватан приказ настанка те врсте авијације, којој је припадао, а поводом 100 година од њеног настанка. „Ловачка авијација није рођена на иницијативу вишег командног састава ваздухопловства, него обичних летача“, рекао је аутор.

Ловачка авијација рођена је на иницијативу обичних летача, а не на иницијативу вишег командног састава... Оно брзо осваја свој статус – као нешто без чега нема ратног ваздухопловства. Високи командни кругови

то у потпуности прихватају. Наравно, она има свој посебан статус за вођење ваздушних борби током којих се врши обарање великог броја непријатељских авиона. Такође, с појавом ловачке авијације долази се до појма освајања преласти у ваздушном простору, што је

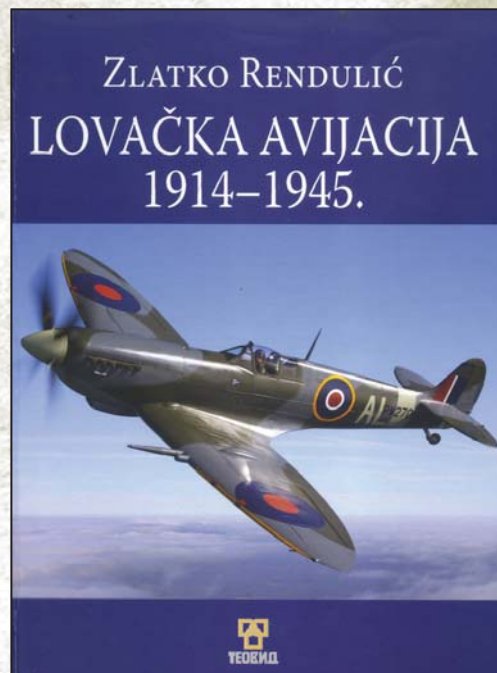
битно за много сигурније планирање операција на земљи“, каже се у предговору књиге „Ловачка авијација 1914–1945.“ генерала у пензији Златка Рендулића, која је недавно изашла из штампе. У неколико наредних бројева доносимо одломке из те књиге.

Рађање ловачке авијације

„Француска је у Први светски рат ушла са 30 ескадрила, које су имале познате авионе Blériot XI, Caudron и друге. То су биле прве ваздухопловне снаге проверене на маневрима 1912, са својом техничком службом, покретним радионицама за мање поправке авиона на аеродромима базирања.

Немачка војна авијација формално је основана тек октобра 1912, а у рат је ушла са 246 авиона разних типова. Највише је имала једнокрилаца Taube и двокрилаца Albatros Aviatik. И друге земље улазе у рат са различитим типовима авиона али – што се мора нагласити – ниједан од свих постојећих авиона није био пројектован за неку специјалну намену. Наравно, сви ти авиони првобитно су служили за извиђање, а затим за бацање стрелица и малих бомби.“

„... Као што је споменуто, посаде на извиђачким авионима почеле су да

Моноплан Morane-Saulnier N
с митраљезом уграђеним
паралелно са осам шрупа

носе карабине, а некад и лаки митраљез. То стога како би се непријатељски авион отерао из сопственог ваздушног простора као некада када је само коњица могла извиђати велике покрете непријатељских трупа. Циљ је био да се коњицом нападне коњица која врши извиђање. Та идеја родила се примарно у главама посада извиђачких авиона и није била у почетку иницирана од вишег командног састава, због тога су постојале и друге драстичне мере као што је ношење карабина у другом седишту с циљем да се уништи непријатељски авион, који извиђа или баца стрелице.

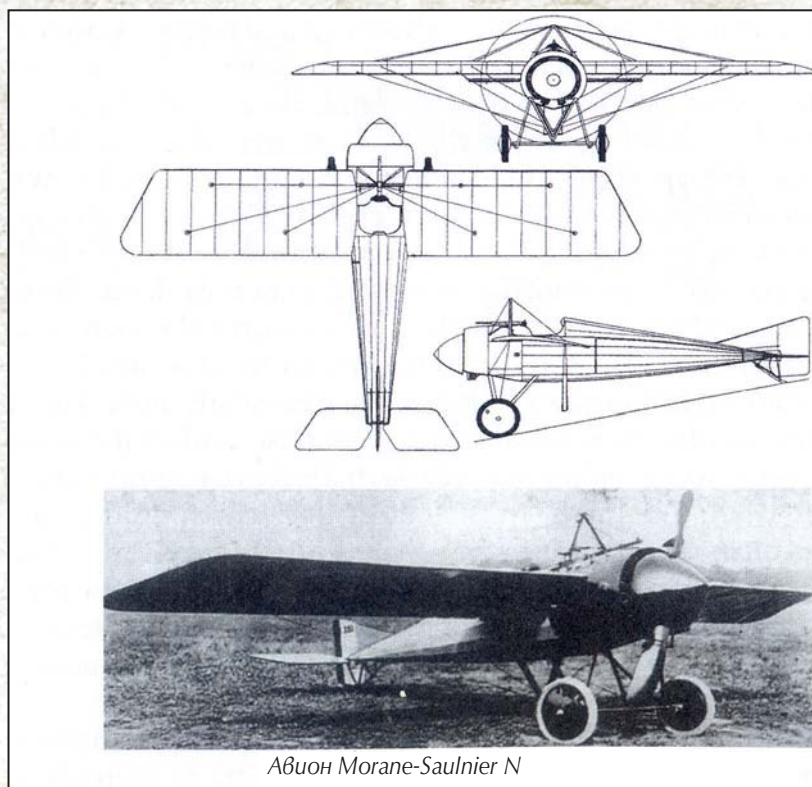
Тако је, на пример, штабни капетан царског руског ваздухопловства, Несторов, летећи на ненаоружаном Morane-Saulnierу, ударио својим авионом аустројски двосед у коме је био поручник, барон Розентал. Оба pilota су погинула приликом тог судара, изнад Галиције.

Још један чудни напад извео је један други руски пилот, штабни капетан, Казаков, који је на челичном ужету вукао велико сидро на своме Morane-Saulnierу MS5. Тим сидром закачио је крило једног Albatrosa двоседа, а затим је тај авион ударио својим стајним трапом. Врло чудан начин ваздушне борбе.

Пошто нема јасних докумената од виших команди о неком оснивању такве врсте авијације којом би се уништавали непријатељски авиони како не би улазили у властити ваздушни простор, постоји много теорија како је свој рад започела ловачка авијација. Неки сматрају да су Французи били први, а други пак то приписују Немцима. Ипак, како би се избегле заблуде и једностране оцене, најбоље је хронолошки навести све догађаје што се тиче првих обарања авионом".

Уградња митраљеза у труп

„Чињеница је да су Французи за извиђање користили двоседе како би извиђач могао јасније да види и забележи то што је био задатак извиђања. Коришћен је авион Morane-Saulnier, двосед тип L Parasol висококрилац, а појавио се већ 1913. године. Био је одличан за извиђање, а извиђач на задњем седи-

Авион Morane-Saulnier N

шту је све чешће носио и карабин. Максимална брзина од 115 km/h показала се недовољном за успешно пресретање непријатељских авиона. Други тип авиона погодан за извиђање био је Voisin; то је био двосед, али са потисном елисом, то јест са мотором који је био иза задњег седишта. То је омогућавало пилоту и извиђачу пуну видљивост, пошто нису имали мотор и елису испред себе. Voisin је био спори двокрилац јер је имао аеродинамички отпор од авиона са вучном елисом, али је био погодан за извиђања.

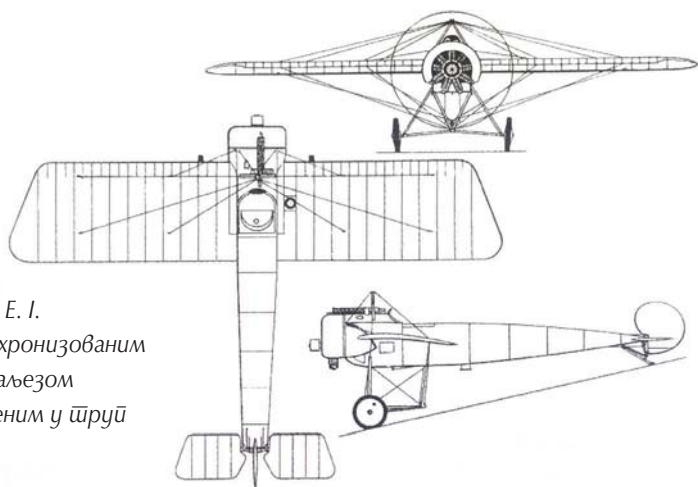
Пилот сержант Жозеф Франтс (Jozeph Frantz), који је летео са својим механичарем на таквом Voisinу дошао је на идеју да угради митраљез Hotchkiss у гондолу испред предњег седишта. Био је то смањени модел митраљеза и са њим се несметано могло гађати унапред. Петог октобра 1914. сержант Франтс у лету са својим механичарем напао је немачки Aviatik двокрилац и оборио га ватром из митраљеза. Aviatik се у пламену срушио унутар француских линија. То је било прво обарање авиона у ваздушној борби, а идеја о обарању непријатељског авиона била је рођена. Она није настала на основу упуства ви-

соких команди, већ су је спровели пилоти. То се разликовало од евентуалног обарања непријатељског авиона карабином из задњег седишта кроз шуму упорница и жица властитог авиона.

Авион Voisin имао је мотор снаге 150 КС, али због лошег аеродинамичког облика постигао је брзину од само 100 km/h, што је било недовољно за успешно пресретање непријатељских авиона. Показало се да и брзина Morane-Saulnier L Parasola двоседа од 115 km/h није довољна за успешно пресретање, због чега у Француској долазе на идеју да, ради смањења аеродинамичког отпора, уграде митраљез у труп авиона и гађају кроз поље елисе. Челични дефлектори у облику конуса штитили су елису од удара зрна. Познати француски пилот који се прославио својим летовима још пре Првог светског рата, Ролан Гарос (Roland Garros), био је први у свету који је оборио авион митраљезом уграђеним у труп авиона, а гађао је кроз поље елисе. То је био Morane L, а Гарос је оборио свој први Aviatik 1. априла 1915.

Французи су увидели да се за пресретање мора користити авион једносед

Fokker E. I.
са синхронизованим
митраљезом
уграђеним у шрућу

како би се постигао довољан вишак брзине и да мора имати митраљез уграђен у труп са могућношћу гађања кроз поље елисе. Први ловачки авион по тој концепцији био је Morane-Saulnier N, моноплан (једнокрилац) с митраљезом уграђеним паралелно са осом трупа..."

„...То је једнокрилац, заправо равнокрилац, карактеристичан по томе што нема елероне (крилца), што му је јако смањивало попречну управљивост. Аеропродил крила је заправо закривљена плоча, а крило је са много жица везано за органе стајног трапа, као и за пирамиду испред пилотског седишта. Капотаж мотора и кок елисе показују жељу да се што више смањи аеродинамички отпор авиона, али то због слабог мотора Le Rhône од 80 КС није много значило. Премда су му челични конусни дефлектори на елиси, који су га штитили од удара зрна митраљеза, смањивали брзину, постигао је 140 km/h при земљи са брзином пењања од 4,2 метра у секунди. Ушао је у ескадрилу француског ваздухопловства тек у лето 1915, а већ у јануару 1916. поручује га Велика Британија,

а затим и Русија. Био је то прави тип ловачког авиона, где пилот гађа циљ са усмеравањем целог авиона на циљ.

Исти смештај митраљез и заштита елисе челичним конусним дефлекторима спроведена је пре тога на Morane L Parasol (висококрилац) с којим је Ролан Гарос оборио Aviatik 1. априла 1915, да би убрзо након тога оборио још два немачка авиона. Наравно, Немци нису дуго остали без одговора. Ролан Гарос је погођен у ваздушној борби и 19. априла 1915. принудно се спустио са оштећеним авионом (Morane) на територију коју су држали Немци, те је пао у заробљеништво. Његов авион пажљиво је испитан и немачки инжењер Шнајдер (Shneider), надахнут идејом гађања кроз поље елисе, развија први прави синхронизатор за гађање кроз поље елисе. То је био уређај спојен са мотором који је механички онемогућавао опаљивање митраљеза када је елиса била испред усти цеви митраљеза. Тај уређај је одмах примењен на Fokkeru E, који је постао врло успешан немачки ловац.

Fokkeru E. I. је у ствари копија идеје изражене на француском Morane-Saulnier тип N са усавршеном синхронизацијом. Француски механичари су већ пре Немаца радили на једном примитивном типу синхронизатора, али је инжењер Шнајдер остварио много савршенији синхронизатор опаљења митраљеза. Производња Fokker E. I почиње 1915. и добија назив Kampf-Einsitzer (борбени једносед). Убрзо је урађен Fokker E.II/E.III са јачим мотором, Oberursel U.I, од 100 КС, који је постигао брзину већу од 140 km/h. У почетку, тај авион није био предвиђен за офанзивна дејства, већ за претњу извиђачких авиона, чија се улога на Западном фронту стално повећавала. Ипак, када су немачки експертни пилоти, Белке (Boelcke), Имелман (Immelmann) и Каствнер (Kastner) почели да лете на њему, одмах су запазили огромну предност синхронизације митраљеза и брзо су схватили да је то одлично офанзивно средство за обарање противничких авиона. Белке је почео да развија тактику напада ловачких једноседа користећи предност синхронизованог митраљеза, где пилот гађа непријатеља усмеравајући читав авион на циљ.

На тај начин започете су праве ваздушне борбе, при чему, француски пилоти, који су први започели са таквим нападима једноседа, на то гледају као на јуначке подвиге појединих пилота, а Немци развијају тактику напада ловачких авиона за постизање оптималних резултата у обарању непријатељских авиона.

У другој половини 1915. године, Fokker E.I наноси знатне губитке француским и британским извиђачким авионима. Први француски извиђачки авион оборен је од Fokkera у јуну 1915. године, а потом два британска BE2 извиђача, ненаоружана двокрилица, оборени су од истог типа авиона. Тада је на целом Западном и Источном фронту било свега 80 Fokkera, а ипак су они до новембра 1915. оборили већи број, првенствено британских, извиђачких авиона. То су били црни дани за британску, а донекле и за француску извиђачку авијацију”.

Француски и немачки пилоти асови

„Французи, који су имали ловачки авион из којег је управо и развијен Fokker E.I прикупили су пилоте веште за ловачка дејства од којих многи постају асови с оборених пет, а потом и много више авиона. Они успешно обарају све врсте немачких авиона, укључујући ту и ловце. Легендарни Гинемер (Guynemer) оборио је своју прву жртву летећи на авиону Morane-Saulnier N, 19. јула 1915. године. Потом је оборен у ваздушној борби, али је преживео и на свој деветнаести рођендан 1915. добио је крст Легије части након што је оборио два непријатељска авиона. За три месеца он додаје још шест оборених авиона. Гинемер је типичан пример пилота аса, индивидуалисте у ваздушној борби, који је то сматрао неком врстом учешћа у витешком турниру. Постоји легенда која каже да би он сваком противнику кога је погодио и који је почео да оставља тек слаб димни траг, прилазио, поздрављао га и уз полупревртање остављао га на миру да се принудно спусти ако је могао. Он је спадао међу пилоте који су често бирали најјачег, а не најслабијег противника у ваздушној борби. У француској ловачкој авијацији били су на цени пилоти попут Гинемера, а он је погинуо у ваздушној борби након 54 ваздушне победе, а да при том уопште није ишао на скупљање победа.

Он је у потпуности стекао право да му на гробу као и у архивским материјалима пише: Убијен у борби у ваздуху. (Tué en combat aérien). Иначе, он није био

обичан пилот ловац, него се интересовао за градњу нових авиона и њиховог наоружања. Предлагао је увођење топа у ваздухопловно наоружање, а често је присуствовао пробним летовима нових ловачких авиона, а затим је и сам на њима и учествовао у оцењивању – да ли су способни да се носе с одређеним новим немачким ловцима.

Немци нису ценили такве пилоте јер по њима пилот ловац је убица и треба да се устреми управо на најслабијег противника и да што пре обори и прати до земље ако би ишао на принудно слетање и ту уништи и авион и пилота. Ипак, Немци су били много систематичнији и детаљнији у разради тактике групне ваздушне борбе читавих формација ловаца. С увођењем Fokkera I, II, III, Немци стичу у другој половини 1915. године предност у обарању савезничких авиона коју ће задржати кратко време, до краја исте године. Тада се јавља њихов ас, пилот Макс Имелман, Белкеов ученик, који је оборио 15 савезничких авиона пре него што је погинуо у борби, 18. јула 1916. године. Имелман је познат и по томе што је први у свету извео једну фигуру у лету при чему пилот врши почетак петље да би на врху превео авион ваљком у хоризонталан лет. Та фигура се и данас изводи на митинзима, али она није много корисна за ваздушну борбу. Имелманов ментор, Белке, почео је да спроводи своје идеје о групном нападу ловаца, уз одређене тактичке поступке. Он је сам командовао таквим групама и постизао стварне успехе у обарању противничких авиона. Он је, као и Имелман, одликован пруским орде-

ном Pauer le Merite (за посебне заслуге) пре него што је погинуо, 28. октобра 1916. године, када је имао 40 оборених авиона.

Британци су се показали као врло спори у увођењу синхронизованог митраљеза у труп авиона, као што су то извршили Французи и Немци. Они су устрајали у конструкцији биплана и једно време су као ловци користили биплан са предњом гондолом и мотор са потисном елисом. Митраљез је био у предњој гондоли и могао је да гађа без икаквих препрека. Такве конструкције био је Airco D.H.2, са којим је био опремљен и ловачки сквадрон који је стигао на Западни фронт фебруара 1916. године.

Airco D.H.2 био је авион задовољавајућих маневарских способности, али недовољне брзине да би био ефикасан. Покретни митраљез на D.H.2 британски пилоти су фиксирали тако да се њиме могло гађати са целим авионом. Airco је био предвиђен као пратња извиђачких авиона, али као ловац није био раван француским и немачким ловцима у 1916. години. Ипак, и са њим су вешти британски пилоти постизали победе.

Показали смо како је дошло до настанка ловачке авијације. Дете се родило и врло брзо расте и постаје агресивно. Ко је био први у идејама – Французи или Немци – питање је на које нема јасног одговора. Иако то није ни толико важно, требало би поћи од историјских чињеница како би се то разјаснило”. ■

(Насијавиће се)

Златко РЕНДУЛИЋ

Први британски ловац једносег са пошисном елисом – Airco D.H.2

Совјетске противтенковске пушке у Југословенској армији

ПУШКА ПРОТИВ ТЕНКА

Творци противтенковске (ПТ) пушке били су немачки конструктори, који су у време Првог светског рата морали да пронађу средство погодно за одбрану пешадије од првих тенкова Антанте. Због недостатка времена, крену-

ло се од постојећег решења – од стандардне брзометне пушке система Маузер настао је њен „велики брат“ Т-пушка (T-gewer) у калибру 13,2 милиметара.

Како развој тенкова између два светска рата није довео до револуционарног продора у области заштите, ПТ

пушке још су биле од користи. У наоружање већине армија уведене су пушке које су могли да носе један или два човека. Одликовале су се прецизним гађањем и високом брзином паљбе.

На почетку Другог светског рата Црвена армија оскудевала је с ПТ пушкама, јер је низ пројеката довео до незадовољавајућих резултата – пушке су биле или претешке или су имале слабу пробојну моћ.

Када су Немци кренули на исток са масом тенкова, Црвена армија је, под притиском ратне нужде, морала да пронађе погодно решење за масовно наоружавање пешадијских јединица за самоодбрану од „панцера“. С обзиром на то да су Немци у то доба користили углавном тенкове с релативно слабом заштитом, ПТ пушке су биле солидно решење за прву помоћ, до масовне производње ПТ оруђа већег калибра.

Противтенковске пушке ПТРД и ПТРС, чији су развој водила два тима реномираних конструктора – Василија Александровича Дегтјарева и Сергеја Гавриловича Симонова – биле су део пакета средстава ратне технике за наоружавање партизанских дивизија, који је договорен на састанку Стаљина и Тита новембра 1944. године у Москви. До почетка педесетих година те пушке су биле неизоставни део одбране пешадије, а потом постепено одлазе у складишта јер је југословенска пешадија пренаоружавана ручним бацачима америчког и домаћег порекла.

Дело два славна конструктора

Лично Јосиф Висарионович Стаљин, почетком јула 1941. године, наредио је развој ПТ пушке. Два тима која су водили реномирани конструктори – Василиј Александрович Дегтјарев и Сергеј Гаврилович Симонов – понудила су прихватљива решења само двадесет два дана од почетка рата. Обе пушке уведене су у наоружање Црвене армије актом од 29. августа 1941. под ознаком ПТРС (противтанковое самозарядное ружьё

Прошивиџенковска пушка ПТРД

Пушка ПТРС

обр. 1941. г. системы Симонова) и ПТРД (противтанковое однозарядное ружьё обр. 1941. г. системы Дегтярёва).

Пушка конструктора Дегтјарева, познатог по пушкомитраљезима и славном тешком митраљезу ДШК, била је једноставно и ефикасно средство за јединачну ватру. Робусни клизни затварач био је гаранција да пушка неће затајити у критичном моменту када се

нишанција нађе пред тенком. Цеви затварач били су јединствени елемент, а кундак и рукохват били су на колевци, која је на себе преузимала знатан део трзаја. После изласка метка из цеви, затварач је, у кретању према назад, пролазио поред плочице на боку колевке и задржавао се у отвореном положају. Нишанција је зато могао брзо

да убади нови метак и настави са гађањем. На тај начин обезбеђена је брзина паљбе од 8 до 10 метак у минути.

Маса празне ПТРД износила је 17,3 kg и при гађању повећавала се само за масу метка. Дужина пушке била је 2.000 mm, а цеви 1.350 милиметара.

За разлику од ПТРД са јединачним ватром, Симонов је за свој пројекат ПТРС изабрао полуаутоматски систем, што је сасвим разумљиво за конструктора који је светску славу стекао са полуаутоматском пушком СКС (код нас је позната као „паповка” М56/66). Меха-

низам ПТРС заснивао се на позајмици барутних гасова. Празна пушка имала је масу од 20,93 kg, а с оквиром са пет метак 22 килограма. Дужина пушке била је 2.108 mm, а цеви 1.219 милиметара. Брзина паљбе била је до 15 метак у минути.

Обе ПТ пушке користе изузетно моћан метак 14,5×114 mm са панцир-

НИШАНЦИЈЕ ХЕРОЈИ

Показало се да је у ратној пракси ПТ пушка, и поред ограничене пробојности, изузетно ефикасна, ако се нађе у правим рукама. Само 11 нишанција, који су заслужили Орден хероја Совјетског Савеза је, према званичним подацима о њиховом ратном учинку, уништило 87 тенкова, један ОТ и три авиона.

Чак 15 уништених тенкова приписује се Фјодору Старцеву, 35-годишњем нишанцији из 58. мотострелачке бригаде у време борби у Ростовској области. Старцев је 18. јануара 1943. био на ватреном положају на једној хумки прекривеној снегом код сеоцета Дјадин (код Каменска) у Ростовској области. Немци су покушали да поврате положаје изгубљене неколико дана раније и у борбу су послали 20 тенкова са тенковским десантом – аутоматичарима право на штаб бригаде Црвене армије. Старцев је са свог положаја имао добар преглед стања и изабрао је водећи тенк као први циљ. Тенковски митраљежи и пешадија покушавали су да погоде нишанцију ПТ пушке, али је он бирао свој тренутак и поново отварао ватру. За хероја је предложен на основу извештаја да је уништио 11 тенкова.

Неколико дана касније, у борбама за село Вергунка, Старцев је покушао да понови подвиг и погодио је три тенка. Четврти је гађао са изузетно мале удаљености и, после поготка, машина је наставила да се креће и прегазила нишанцију Старцева.

Представљање средстава ватрене подршке на збору официра у Белој Цркви, јуна 1948. године: пушка ПТРС је у првом плану (МЦ „Одбрана”)

Призор са Шумадијског маневра 1949. године: пушке ПТРС и тенк Т-34 (МЦ „Огбрана“)

но-запаљивим (ПЗ) зрном Б-32, са металним пробојним језгром и БС-41 са језгром од волфрам карбида.

Иако су ПТ пушке сада само музејски излошци (осим у Донбасу), метак их је надживео, и још се користи, додуше као муниција за великокалибарске митраљезе КПВ и КПВТ. У ознаци тих оруђа слово „В” односи се на конструктора Владимирова, који је од 1944. године водио развој великокалибарског митраљеза. У наоружање је 1949. године уведен КПВ, који је коришћен углавном као противавионски двоцевни и четвороцевни митраљез ЗПУ-2, односно ЗПУ-4. Изведена „тенковска” варијанта – КПВТ уграђена је на читав низ оклопних транспортера (ОТ) точкаша – БТР-60, БТР-70 и БТР-80, и на извиђачки оклопни аутомобил – БРДМ-2.

СЕЋАЊА

Примере примене ПТ пушак на вео је Милорад Гончин у књизи „У рововима Срема” према сећању партизана. На пример 6. децембра 1944. године, у борбама за Товарник, једна чета 1. пролетерске бригаде, ојачана водом ПТ пушак, добила је задатак да застави продор немачких тенкова из правца Илаче:

„Нишанција на противтенковској пушци, омладинац Миодраг Бранковић, хладнокрван и обазрив, залегао је у ров препун ледене воде, снажно притегао оружје, нишанио и меркао раздаљину до челичне силуете која се боље видела када из ње зажишкају ватрени пламичци митраљеза и пламен из топовске цеви. Бранковићев помоћник се прибојавао да се тенк сувише не приближи и узнемирено опоменуо: – шта чекаш, удри!, – нећу, рано је. – откуд рано, самлеће нас.. Главу у заклон и ћути. Пустићу ге толико близу да не могу промашити... Тенк је пришао на педесетак метара. Миодраг је напрегао вид и бирао најосетљивије место у оклопу. Противтенковска пушка је грмнула, поскочила, њено зрно

је погодило челичну гусеницу и просто је одбацило од точкава. Тенк се занео, кренуо у јарак, стао, а из његове куполе запламтели су митраљези. Једно зрно је теже ранило храброг Бранковића и више није могао нишанити. А друмом је грмео следећи тенк, бирајући пролаз поред оштећеног да се усмери на пролетере. Противтенковску пушку дограбио је Милан Живановић Глуви и отворио ватру. Зрна су окрзнула оклоп тенка и приморала га да узмиче. Посади оштећеног тенка није преостало ништа друго него да искаче напоље и покуша умаћи. То је најпре приметио нишанција тешког митраљеза Милорад Стојковић и тенкистима није дозволио да умакну.”

Почетком децембра 1944. године 5. војвођанска бригада и батаљон Црвене армије покушали су да десантом са Дунава заузму Вуковар. Противудар Немаца и Хрвата био је снажан и подржан тенковима. Ујутро, 9. децембра, немачки тенкови кренули су на ровове, а иза леђа партизана био је залеђени Дунав.

„Нишанција на противтенковској пушци, Цвеја Тодоровић Трта, упорно је вребао, бирао осетљивије место на

оклопу, узнемирен због помањкања муниције, зарицао се у себи да не сме промашити и ватрени колос пропусти да гњечи другове у рововима. Противтенковска је поскочила, хитац муњевито синую, звекнуо и тенк заставио. Цвеја је отхукнуо и поново прилегао. А други тенкови су наилазили, из њих су пламтели рафали и грували топови. Цвејин помоћник је смртно рањен и издишући додао је последње метке...

Тенковима су највише сметале противтенковске пушке, па су их тражили и покушавали неутралисати. Околину Цвејиног рова засули су гранатама и никако им није успевало да директним поготком отворе пролаз. Цвеја је повукао противтенковку у удубљење да је гелери не оштете. А када тенкови зашкргућу, цев је истурао на грудобран и гађао. Неко му је довикивао да се извуче из рова да допуже у заклон иза оближње зграде, знајући да испалује последњи метак. Нишанција није одговарао на позиве, прст је држао на обарачу и пуцњем тенку препречио пут”.

Уобичајено наоружање Црвене армије

Током јесени 1941. године ПТРД и ПТРС постају уобичајено наоружање Црвене армије. Према формацији Црвене армије, у сваком стрељачком пуку формирана су три вода од девет ПТ пушака. Прилив великих количина пушака омогућио је да се 1942. године противтенковски водови уграде у батаљоне.

У руској историјској литератури као један од првих већих подвига нишанција противтенковских пушака наводи се бој 16. новембра 1941, код села Ширјајево код Москве, у којем су припадници совјетског 1075. стрељачког пука са 11 пушака уништили 10 тенкова и неколико других возила. Прегледом тенкова установљено је да су неки имали чак од 15 до 18 пробоја зрна 14,5 mm и тек онда су били заустављени.

Према нормама из ратног времена, за уништавање циља била су потребна три или четири пробоја смештена у круг пречника 22 центиметара. Пробојна моћ ПТРС на 100 метара износила је 50–60 mm, а на 300 m 40 милиметара. С пушком ПТРД постизала се пробојност од 40 mm на удаљености од 100 m и до 35 mm на 300 метара.

Правилима је предвиђено да се из ПТ пушке гађају тенкови и ОТ на удаље-

Нишанције ПТРС у очекивању прошивничких тенкова на Шумадијском маневру 1949. године (МЦ „Одбрана“)

ности до 500 m, бункери до 800 m и авиони до 500 метара.

На ратишту се показало да се прихватљиви резултати у погледу ватрене моћи и прецизности постижи у гађању на оклопна возила на удаљеностима од 150 до 200 метара. Пробојна моћ зрна 14,5 mm била је довољна да се заустави лаки тенк или полугусенични ОТ. Када је реч о боље заштићеним тенковима из пушке се гађало на осетљиве тачке – гу-

сенице, перископ и поклопац за улаз и излаз посаде.

На почетку рата, у време масовних губитака Црвене армије, ПТ пушке биле су потребне иако није било илузија око тога да су ограничене ватрене моћи. Како се нормализовала производња одбрамбене индустрије, Црвена армија је у све већем обиму противтенковска дејства водила са оруђима калибра 45 mm и касније 76 mm, а пред крај рата и са

100 милиметара. Противтенковске пушке задржане су у наоружању, али све више као средство за уништавање бункера, моторних возила, лаких оклопних возила, односно задатке за које се користе савремени наследници ПТРС и ПТРД – противматеријалне пушке.

Производња ПТРД прекинута је децембра 1944. године. До тада је израђено 281.111 комада. Пушка ПТРС задржала се у производњи све до краја рата и израђено је 190.615 комада.

За преношење пушке ПТРС са једног на други ваљени положеј биле су пошребне снажне руке – и нишанције и његовог помоћника (МЦ „Одбрана“)

Вежба 1950. године на Кордуну и Банији одржавана је у местима у којима су пре година иза рата били видљиви трагови борби, као на кући у позадини (МЦ „Одбрана“)

На Сремском фронту

Пушке ПТРД и ПТРС биле су део пакета средстава ратне технике за наоружавање партизанских дивизија, који је договорен на састанку Стаљина и Тита новембра 1944. године у Москви. Све категорије наоружања, од пиштоља до хаубица, преузимање су преко артиљеријских база, које су даље прослеђивале потребна средства у јединице. Прве количине технике пристигле су октобра 1944. године и хитно су дате у руке пар-

тизанским дивизијама, које су у то време први пут од устанка заузеле статичне одбрамбене положаје на Сремском фронту. Како су Немци тенковима крчили пут кроз одбрану НОВЈ у противударима, сва противтенковска оруђа била су добро дошла у организацији одбране. У војној архиви сачувани су документи о првој подели ПТ пушка. На пример, 31. октобра 1944. за 3. војвођанску дивизију „требовано“ је 90 ПТ пушака са 32.400 метака.

У борбама су ПТ пушке биле ефикасне, јер су Немци на Сремском фронту

имали углавном тенкове старије генерације и самоходна оруђа чије панцирне плоче нису могле да зауставе зрно 14,5 милиметара. Мали број наменских ПТ оруђа 45 и 76 мм држан је на најважнијим одсецима фронта за рачун виших састава, а батаљони на терену ослањали су се на водове ПТ пушака.

Кончан зброј свих пошљих ПТ пушака које је Југословенска армија примила од октобра 1944. године до завршетка рата био је 1.061 комад ПТРД и 1.436 ПТРС са 618.526 метака ПЗ Б-32 и 434.120 метака ПЗ БС-41.

После рата наоружање је и даље примано углавном из вишкова Црвене армије, у којој више није постојао већи интерес за ПТ пушке. До јуна 1947. године, када је потписан уговор о робном кредиту са листом израђеном према захтевима ЈА, преузето је још 460 комада ПТРД за попуњу јединица и 50 за обуку, те 20 ПТРС за јединице и додатних 50 за обуку. Из кредита ЈА више није тражила ПТ пушке већ су тежиште биле набавке ПТ оруђа 76 мм ЗИС-3.

На вежбама ЈА до почетка педесетих година, ПТ пушке, готово увек ПТРС, биле су неизоставни део одбране пешадије. Педесетих година оне постепено одлазе у складишта јер је југословенска пешадија пренаоружана ручним бацачима америчког и домаћег порекла. ■

Александар РАДИЋ

И ДАНАС У УПОТРЕБИ

У оружаним конфликтима у Донбасу, у рукама противника украјинске власти у Славјанску појавио се необичан реликт прошлости – противтенковска пушка ПТРС (на слици).

Јак шпрзај пушке ПТРС вероватно не би пријао нишанцији који је одабрао грво као ослонац, позирајући фотографију на вежби одржаној 1950. године (МЦ „Одбрана“)

